Articulorum XXXIX

Ecclesiæ Anglicanæ

DEFENSIO,

Unà cum Novâ eorundem versione.

Authore *Jo. Elis* S. T. D. Ecclesiæ Dôlgelleyensis in Comitatu *Merviniæ* Rectore.

His Accedunt

ARTICULI LAMBETHANI,

Unà Cum Rev. & Doct. virorum in eos Censurâ &c.

Editio secunda.

CANTABRIGIÆ,
Ex Officina *Johann. Hayes*, Celeberrimæ *Academiæ* Typographi. 1694.
Impensis *Hen. Dickinson*, Bibliopol. *Cantab.* Et prostant Venales apud *S. Smith* Bibl. *Lond* ad Insignia *Principis* in Cœmeterio D. *Pauli*.

Imprimatur,

Geo. Oxenden Procan.

Jo. Mountagu.

Jo. Beaumont.

Fa. Johnson.

LECTORI.

PRodiit hic libellus Londini A. D. 1660. *quem nunc ideò recusum damus, ut in manibus haberent Tyrones, præsertim Sacris ordinibus initiandi, succinctam ad argumenta, quibus impugnari solet Anglicana Confessio, Responsionem, & præcipuorum SS. Theologiæ Capitum Synopsin* brevissimam.

Articulorum autem versio,

sio, quam novam præ se fert Titulus, Non est hujus editionis propriæ; quod monendum duximus, nequid Authori detractum, vel à nobis hîc elaborati aut exquisiti promissum videretur.

Arti-

Articulorum XXXIX. *Eccleſiæ Anglicanæ* DEFENSIO.

1. *De Fide in Sacroſanctam Trinitatem.*

UNUS tantùm eſt vivus, & verus Deus, æternus, incorporeus, impartibilis, impaſſibilis, infinitæ potentiæ, ſapientiæ, & bonitatis, creator atque conſervator omnium, tùm viſibilium tùm inviſibilium; & in hujus Deitatis unitate tres ſunt Perſonæ, ejuſdem Subſtantiæ, potentiæ, ac æternitatis, Pater, Filius, & Spiritus Sanctus.

Objicitur contra prædicta. 1. *Quòd ſint dii multi*, 1 Cor. 8. 5.

2. *De Deo verba præteriti & futuri temporis dici, & proinde non eſſe æternum.*

3. *Sacras literas teſtari Deum habere oculos, manus,* &c. *atque idcirco non eſſe incorporeum.*

4. *Deum pœnituiſſe,* Gen. 6. 6. *& aliis paſſionibus fuiſſe ſubjectum.*

5. *Angelos inter opera Creationis à* Moſe *non enumerari.*

6. *Objicitur, doctrinam de Sacro-Sancta Triade non eſſe veram, ſed potius ſibi ipſi contradictoriam, quia unus eſt Deus; ergo non tres; forent autem tres dii, ſi Pater eſſet Deus, & Filius Deus, & Spiritus Sanctus Deus; qui dicit perſonam, duo dicit, eſſentiam & modum ſubſiſtendi.*

7. *Doctrinam de Trinitate perſonarum inferre in Deo compoſitionem; ubi eſt eſſentia & Perſona, ibi eſt compoſitio ex natura, & ſuppoſito, ſeu ex communi, & ſingulari; atque ubi eſt res, & res, ibi eſt compoſitio; at in Deo eſt res & res, quia eſſentia eſt res & Perſona res.*

8. *Ubi ſunt unum, & tria entia, ibi eſſe quatuor; atqui in Deo eſſe unum*

unum ens, & tria entia; Pater, Filius, & Spiritus Sanctus sunt tres, & essentia nihil est horum.

9. *In essentiâ divinâ fore prius & posterius, si admittantur tres Personæ, & sic non erit summè simplex.*

10. *Doctrinam de Trinitate pugnare cum ratione, quia asseritur eandem numero essentiam esse totam in uno, & totam in tribus, quod impossibile videtur.*

11. *Doctrinam hanc introducere tria infinita, cùm non nisi unum esse possit.*

12. *Solum Patrem esse verum Deum*, Joh. 17. 3.

13. *Scripturam non uti his vocibus, Trinitas, Persona, procedere.*

Respondetur, 1. Non esse Deos multos secundum essentiam, sed secundum quorundam errorem dicentium Planetas esse Deos; vel secundum quandam similitudinem, ut Magistratus.

2. Talia verba dici de Deo, non quasi ipse varietur per illa, sed quia æternitas ejus omnia tempora comprehendit.

3. Partes non attribui Deo secundum seipsas, sed secundum quandam similitudinem, & ratione actuum, sicut actus oculi est videre; unde oculus de Deo dictus significat virtutem ejus ad videndum modo intelligibili, non sensibili; & simile est de aliis corporis partibus.

4. Pœnitentiam attribui Deo per ἀνθρωποπάθειαν, quia fecit aliquando ad modum pœnitentis, quoad effectum, non quoad affectum, & sic dicendum de aliis passionibus.

5. Creationem Angelorum in *Genesi* totidem verbis non legi, tamen ibi intelligi, & cap. 1. ver. 1. & cap. 2. 1. Illi sunt exercitus Cœlorum: & Apostolus ad *Colossenses*, cap. 1. v. 16, 17. Deum esse creatorem omnium visibilium & invisibilium disertè affirmat.

6. Ex

6. Ex Trinitate Perſonarum in creatis infertur triplicitas eſſentiæ, non in divinis; qui dicit Perſonam Sacroſanctæ Trinitatis, dicit unam eſſentiam Perſonis communem; at res creatæ quoniam finitæ, neceſſe eſt ut ipſarum Hypoſtaſes ſeparatæ ſint; ità Socrates, Plato, & Ariſtoteles, quamvis communi ratione dicantur homines, non tamen ſunt unus homo, ſed tres; & quoniam in divinis eſſentia eſt infinita, idcircò tres Hypoſtaſes in eâ ſubſiſtentes, etſi verè ſint tres, non tamen ſunt niſi unus Deus.

7. Non eſt in Deo conjunctio naturæ univerſalis & particularis, cum Deus ſit eſſentia ſingulariſſima: ex natura, & ſuppoſito in Deo non fit compoſitio, ut in rebus creatis, in quibus natura eſt res abſoluta, & ſuppoſitum res abſoluta, cum in Deo ſuppoſitum ſit reſpectivum; relatio autem non componit, ſed diſtinguit: imprimis in Deo, ubi relatio non differt realiter à

ſuo fundamento; ubi eſt res abſoluta, & res abſoluta, ibi eſt compoſitio; at in Deo eſſentia eſt abſoluta, ſed Perſona relativa; Perſonæ non differunt realiter eſſentialiter, ſed realiter ſuppoſitaliter, *i. e.* ſuppoſitis relativis.

8. Una in Deo eſt eſſentia, & tres Perſonæ ſunt tres modi ſubſiſtendi; modi autem non numerant rem, ſed numerantur in re, quia includunt ipſam rem, ut illa dici non poſſit diverſa ab ipſis, ſic ſi ſint tres gradus in lumine *v. g.* Lux matutina, meridiana, veſpertina, lumen non erit quartum quid reſpectu horum graduum, ſed hi gradus numerandi erunt in uno lumine.

9. Prius, & poſterius hîc datur non ratione eſſentiæ, ſed ratione modorum ſubſiſtendi; hoc autem dicitur prius an logicum, & ordinis Perſonalis enumerationis, cui opponitur prioritas temporis, & eſſentiæ; illa verò prioritas ordinis non ex-

excludit τὸ simul æternitatis; nam æternitas dicitur ratione essentiæ.

10. Essentia divina est una, & infinita, & sic est tota in una Persona & tota in tribus; non potest hoc dici impossibile, cum essentia animæ rationalis tota est in toto, & tota in qualibet parte; imago autem hujus rei hæc est, quod multi homines sint unus homo participatione speciei seu naturæ humanæ.

11. Unum est infinitum, *vid.* essentia divina; infinitudo ista non est proprietas personalis, sed essentialis; non sunt tres Dii infiniti, sed tres Personæ sunt una essentia infinita.

12. Cum solus Pater dicitur verus Deus, excluduntur numina fictitia, vel creaturæ: non Filius, & Spiritus Sanctus; vel solus Pater est Deus, qui habet filium omnipotentem.

13. Licet hæ voces, Trinitas, Personæ, non habeantur in Scripturis explicitè, habentur tamen quoad sensum & implicitè.

ARTICULUS 2.

De Verbo, seu Filio Dei, qui verus homo factus est.

Filius, qui est Verbum Patris, ab æterno à Patre genitus, verus, & æternus Deus, ejusdem cum Patre substantiæ, in utero Beatæ Virginis ex illius substantiâ naturam humanam assumsit, ità ut duæ integræ, & perfectæ naturæ, *vid.* Deitas & humanitas conjunctæ fuerunt in una Persona nunquam separandæ, ex quibus est unus Christus, verus homo & verus Deus, qui verè passus est, Crucifixus, mortuus & sepultus, ut Patrem nobis reconciliaret, esſetque hostia non tantùm pro culpâ Originis, verum etiam pro omnibus actualibus hominum peccatis.

Objicitur, 1. *Quòd naturæ spirituali non convenit gignere; ergo Christus non est à Deo genitus.*

2. *Quod*

2. *Quòd Christus non habet omnes perfectiones divinas; quia caret Paternitate, quæ est perfectio Patris; ergo non est Deus.*

3. *Quòd si Pater & Filius sint ejusdem essentiæ, tum Filio incarnato, Pater est incarnatus.*

4. *Quòd si æternus Dei Filius incarnatus sit, sequitur eum anteà extitisse, & personam fuisse quàm incarnaretur; si hoc verum, quid illud est quod in utero Virginis conceptum & natum fuit? non Persona; jam enim essent duæ Personæ & duo Dei Filii; si Persona non est nata ex Virgine, quomodo homo dici meretur id, quod ex eâ natum est; cum homo nemo appellari possit, qui Persona humana non sit; homo enim Personâ suâ & nullâ aliâ re homo est.*

5. *Deum misisse Filium non in carne verâ, sed in similitudine carnis peccati,* Rom. 8. 3. *& sic Christus non erit verus homo.*

6. *Christum & Melchisedecum assimilari, quòd uterque sit* ἀπάτωρ καὶ ἀμήτωρ.

μήτωρ. Heb. 7. 3. *& proinde Christum non natum fuisse ex Virgine.*

7. *Deum non fuisse iratum generi humano, sed summoperè amâsse, filiumque è merâ charitate misisse; quapropter non fuisse necesse, ut reconciliaretur nobis Pater.*

Resp. 1. Non convenit naturæ spirituali gignere aliquid physicè, ut substantia corporea gignit substantiam ex se & extra se; sed benè convenit metaphysicè, ut mens Angelica vel humana gignit rationem, quæ est genimen mentis, & hyperphysicè seu spiritualissimè, ut Persona gignit Personam à se & in se, sicut Pater Filium.

2. Christus habet omnes perfectiones absolutas communes tribus Personis, quod satis est, licet non Characteristicas & relatas, quæ propriæ sunt.

3. Tota Essentia divina est incarnata non absolutè; sed relatè, quatenus tota est in Filio, tota divinitas inchoativè egit opus Incarnationis,

non

non terminativè; hæc res illustratur simili; tres sorores texunt unam togam, quâ utitur secunda.

4. Individuum aliud est, quod per se subsistit, & rectè dicitur Persona; aliud, quod non subsistit per se, sed in alio, ut manus in corpore; & quia non per se subsistit, ideò Persona non dicitur; ita natura humana Christi nunquam per se, sed semper in λόγῳ subsitit, atque ideo nunquam fuit Persona.

5. Vera caro Christi vocata est similitudo carnis non simpliciter, sed carnis peccato obnoxiæ, non quòd similitudinem carnis Christus acceperit, quasi imaginem corporis, & non veritatem, sed similitudinem carnis peccatricis, quia Christus non erat peccator, licet peccatoribus similis.

6. Christus dicitur sine Patre & Matre, diversarum naturarum respectu, non simpliciter; sine Patre respectu humanæ naturæ, sine matre respectu divinæ.

7. Deus

7. Deus iratus fuit nobiſcum, licet miſit Filium; amavit nos ut creaturas, odit ut illius deſertores; ira Dei excludit dilectionem Dei ſpecialem, non generalem, quâ Deus creaturas, quâ creaturæ ſunt, complectitur.

ARTICUL. 3.

De Deſcenſu Chriſti ad inferos.

SIcut Chriſtus pro nobis mortuus eſt, & ſepultus, ita etiam credendum eſt, quod ad inferos deſcenderit.

Videtur quod non. 1. *Evangeliſtas qui minimas hiſtoriæ Chriſti circumſtantias attigêre, ne verbulo feciſſe mentionem hujus deſcenſûs.*

2. *Chriſtum nec Deitate, quæ ubique; nec corpore, quod in Sepulchro; nec animâ, quæ in Paradiſo fuit,* Luc. 23. 43. *in infernum deſcendiſſe.*

3. Chri-

3. *Christum nec descendisse, ut victoriam ostentaret; siquidem resurrectio initium fuit triumphi; nec ut pateretur, quia in cruce dixit, Consummatum est; nec, ut Patres è limbo liberaret, cùm limbus figmentum sit.*

4. *Non decuisse, ut Christus suâ præsentiâ dignaretur eos, qui ipsius gratiâ indigni, & æternùm damnati erant.*

Resp. 1. Evangelistæ ea tantum de Christo referre voluerunt, quorum aut ipsi fuerunt oculati testes, aut ab aliis acceperant, qui id oculis usurpâssent; nemo vero mortalium vidit Christum descendentem.

2. Potuit anima Christi esse unâ & eâdem die apud inferos & in Paradiso; vel quidni dicamus totum Christum morte jam superatâ, & unione animæ & corporis restauratâ, in momento ad inferos potuisse descendere atque in momento redire potuisse? Et multa debemus nos credere quorum circumstantias

& modum non poſſumus definire.

3. Reſurrectio fuit initium triumphi nobis manifeſtati, non forſan abſolutè; nam Reſurrectionem præceſſit in infimas partes deſcenſus, *Eph.* 4. 9. Locus hic realem Chriſti ad inferos deſcenſum urgentiſſimè probare videtur, neque ulla, fatentibus adverſariis, deprehendetur in hac ſententia impietas, ſi dicatur Chriſtum apud inferos victoriam ſuam manifeſtam feciſſe, & ſtatim ad Paradiſum, prout latroni promiſit, ingreſſum fuiſſe.

4. Decuit Chriſtum, atque, ad demonſtrationem juſtitiæ & gloriæ ſuæ, æquum fuit, ſe victorem apud inferos exhibere, ut diabolis terrorem incuteret, & damnatis nequitiam & inſipientiam Objectaret. Utcunque ſe res habeat, credamus nos Chriſtum ad inferos deſcendiſſe, licet de ſenſu & modo non tam planè & plenè conſtet.

ARTI-

ARTICUL. 4.

De Christi Resurrectione.

CHristus verè à mortuis resurrexit, suumque corpus cum carne, ossibus, omnibusque ad perfectionem humanæ naturæ pertinentibus, recepit, cum quibus in cœlum ascendit, ibique residet, quoad extremo die ad judicandos omnes homines reversurus sit.

Videtur tamen quod Christus non potuit seipsum à mortuis resuscitare. 1. *Absurdum videri aliquem mortuum esse, & tamen seipsum in vitam revocare.*

2. *Scripturam resuscitationem Christi passim adscribere Deo Patri.* Rom. 6. 4.

3. *Quòd corpora post resurrectionem non sunt carnea & ossea, sed spiritualia,* 1 Cor. 15. 44. *quomodò ergo Christus corpus suum cum carne & ossibus recepit?*

4. Cor-

4. *Corpora carnea non esse immortalia, quia omnis caro est fœnum*, Esa. 4. 6.

5. *Carnem & sanguinem non posse possidere regnum Dei*, 1 Cor. 15. 50. *quomodò ergo Christus cum his in cœlum ascendit?*

6. *Christum à nobis non abesse usque ad judicium extremum; dixit discipulis, Ecce vobiscum sum usque ad consummationem sæculi*, Mat. 28. 20. *in viâ autem Damascenâ apparuit* Paulo, Act. 9. 17. *Atque in Castris noctu astitit eidem* Paulo, Act. 23. 11.

7. *Videtur, quòd Christus non judicabit omnes; nam qui credit non veniet in judicium*, Jo. 5. 24. *Princeps hujus mundi Diabolus jam judicatus est*, Jo. 16. 11. *atque etiam ille, qui non credit*, Jo. 3. 18.

Resp. 1. Absurdum planè est, merum hominem suâ virtute resurgere; sed Christus est Deus & homo.

2. Resurrectio ascribitur Patri, sed

sed non soli Patri; utrique attribuitur propter summam essentiæ unitatem; quæcunque Pater facit, eadem & Filius simpliciter facit.

3. Corpora post resurrectionem dicuntur spiritualia, non quoad substantiam & essentiam, sed quoad dona & qualitates; erunt spiritibus similia, immortalia, & cibo potuque non egentia.

4. Omnis caro puri hominis est corruptibilis, & sicut fœnum; caro Christi talis non est; Propheta loquitur de communi & ordinaria mortalium conditione, non de glorioso salvatore, qui ipsissimus Deus est.

5. Apostolus loquitur de homine corrupto, & à vitiis per Christum non purgato, vel de carne nondum liberata à corruptione, quòd talis non possessura est regnum Dei; corpus enim non potest cœlum subire, nisi depositâ corruptione.

6. Christus loquitur de præsentia spirituali per gratiam, non de cor-

corporali per naturam; & quid si Christus pollicitus est discipulis se cum illis fore præsentiâ substantiali, si necessitas ita postularet? neque nos Christum ita affigimus cœlo, ac si non possit terris adesse, sicut fortasse extraordinariè apparuit *Paulo*, licet quam plurimi de visione mentali loco citato intelligant; attamen in cœlis ordinariè manet.

7. Cui credit, non veniet in judicium condemnationis sed absolutionis. Diaboli verò & qui non credunt, jam judicati sunt in Dei decreto, vel verbo Dei revelato, vel propriis conscientiis, & pœnæ inchoatione; sed postea judicabuntur, quoad judicii jam facti promulgationem & manifestationem, quoad pœnæ exasperationem, & quoad cruciatuum, tam corporis quam animæ, consummationem.

ARTI-

ARTICUL. 5.

De Spiritu Sancto.

SPiritus Sanctus à Patre & Filio procedens, ejusdem est cum Patre & Filio substantiæ, Majestatis & gloriæ, verus ac æternus Deus.

1. *Quamvis Spiritus veritatis à Patre procedat*, Jo. 15. 16. *videtur tamen quòd non procedit à filio, quia nusquam hoc dicitur in Sacris literis.*

2. *Spiritus sanctus non erat ab æterno:* Jo. 7. 39.

3. *Spiritus sanctus non est omnipræsens, quià mutat locum: Spiritus sanctus veniet super te, inquit Angelus ad Mariam.* Luc. 1. 35.

4. *Est virtus altissimi ibidem, ergo non est ipse altissimus.*

5. *Spiritus sanctus non est omniscius, quia non novit Patrem; sed solus Filius,* Mat. 11. 27. *ergo non est Deus.*

6. Om-

6. *Omnia sunt facta per Christum, ergo spiritus sanctus; ideò non est Deus*, Jo. 1. 3.

7. *Qui orat Deum, non est Deus; at spiritus sanctus orat Deum pro nobis.*

8. *Qui mittitur, est inferior mittente; at spiritus sanctus mittitur â Patre; ergo non est ejusdem majestatis & gloriæ.*

Resp. 1. Licet non dicatur totidem verbis, Spiritum procedere à Filio; attamen reipsâ appellatur Spiritus Filii, *Gal.* 4. 6. & Christi Spiritus, *Rom.* 8. 9. Dicit Christus se Spiritum à Patre missurum fore, *Jo.* 15. 26. in quibus verbis significare videtur quod à se etiam procedat; licet, loquens ut Homo, reverentiæ causâ, hoc referat ad Patrem; non est curiosiùs de hac re disputandum, si concedatur spiritum sanctum habere dependentiam æternam à filio, de vocibus & terminis inutiliter admodum litigaretur.

2. Lo-

2. Locus citatus non de essentiâ, & Personâ, sed de donis & operatione spiritûs sancti loquitur.

3. *Supervenire*, non significat loci mutationem; sed particularem in certo loco patefactionem.

4. Spiritus sanctus essentialiter est altissimus, non personaliter, si nomine *altissimi* intelligatur Pater.

5. Cum dicitur, quod nemo novit Patrem nisi Filius, particula *nemo*, non excludit spiritum sanctum, qui perfectè illum novit, 1 *Cor.* 2. 10. sed creaturas.

6. Omnia dicuntur facta esse à Christo, quæ facta sunt; at solùm creaturæ factæ sunt.

7. Non dicitur, quid immediatè & per se agat spiritus sanctus; sed quid in nobis excitet & efficiat.

8. Missio & obedientia non tollunt æqualitatem potentiæ; æqualis enim ab æquali mitti potest.

ARTI-

ARTICUL. 6.

De Scripturis Sacris, quòd ſufficiant ad ſalutem.

SCriptura Sacra continet omnia ad ſalutem neceſſaria, ità ut quicquid in eâ nec legitur, nec per eam probari poteſt, non ſit à quoquam exigendum, ut tanquam Articulus Fidei credatur, aut requiri tanquam neceſſarium ad ſalutem putetur. Sacræ Scripturæ nomine, eos Canonicos libros veteris & Novi Teſtamenti intelligimus, de quibus nunquam fuit ullum in Eccleſia dubium.

De nominibus & numero librorum Canonicorum.

Geneſis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium, Joſue, Judicum, Ruth, primus liber Samuelis, ſecundus liber Samuelis, primus liber Regum, ſecundus liber Regum, pri-

primus liber Paralipomenon, ſecundus liber Paralipomenon, primus liber Eſdræ, ſecundus liber Eſdræ, liber Heſter, liber Job, Pſalmi, Proverbia, Eccleſiaſtes vel Concionator, Cantica Salomonis, quatuor Prophetæ majores, duodecim Prophetæ minores.

Cæteros autem libros (ſicut Hieronymus ait) ad vitæ exemplum & morum inſtructionem Eccleſia legit; non tamen illos ad ſtabiliendum ullam doctrinam applicat; tales hi ſunt;

Tertius liber Eſdræ, quartus liber Eſdræ, liber Tobiæ, liber Judith, reliquum libri Heſter, liber Sapientiæ, Jeſus Filius Syrach, Baruch Propheta, Canticum trium puerorum, Hiſtoria Suſannæ, De Bel & Dracone, Oratio Manaſſis, primus liber Maccabæorum, ſecundus liber Maccabæorum.

Omnes libros Novi Teſtamenti (ut vulgò recepti ſunt) recipimus, & pro Canonicis habemus.

Vide-

Videtur, quòd Scriptura non continet omnia ad salutem necessaria.

1. *Ad salutem necessarium esse, ut sciamus, qui & quot sint libri Canonici.*

2. *Hos libros ad nos perveniſſe incorruptos.*

3. *Quot sint dogmata Fidei sub dispendio salutis cuilibet credenda; nulla tamen ex his esse tradita in codice sacro.*

4. *Nuspiam tradi medium, quo Deus usus est sub veteri Testamento in purgando sexu fœmineo à peccato originali; in masculis, quiante diem octavum obierant vel in Gentilibus sub veteri Testamento salvandis.*

5. *Si Scriptura sit perfecta, aut singuli Canonis libri perfecti sunt, aut totus Canon; non singuli libri, ut conceditur; non totus Canon, quia multi libri perierunt, ut scripta* Nathan *&* Gad *cum aliis,* 1 Paralip. *cap. ultimo, v.* 29. 2 Paralip. 9. 29. *Epistola* Pauli *ad Laodicenses,* Col. 4. 16.

6. *Non*

6. *Non omnia scripto comprehensa esse, quæ Christus dixit aut fecit.*

7. Paulus *dicit, Tenete traditiones*, 2 Thes. 2. 15.

8. *Præterea videtur, libros, quos vocamus Apochryphos, esse verè Canonicos, quia multa Concilia hos libros vocant Canonicos; Et*

9. *Multi Patres.*

10. *Ecclesia solet hinc multa citare.*

11. *Multa etiam hîc continentur, quæ fidem & pietatem eximiè fovent; sunt parva Ethica, Oeconomica, Politica, imò Compendium Scripturæ.*

Resp. 1. Non est dogma præcisè necessarium, cognoscere, qui & quot sint libri Canonici; hoc tantùm urgetur, ut salvandi babtizentur, credant & benè vivant.

2, Dei bonitas tanta est, ut nollet libros esse corruptos, qui continent negocium salutis: promissio facta est *Esaiæ* de Scriptura ejus Prophetica perenniter mansura,

Esa. 30. 8. & Christus pollicitus est, *Mat.* 5. 18. quod neque iota unum aut apex unus præteriret è lege.

3. Habemus Symbolum ex Scripturis collectum; non tamen est necessarium ad salutem, distinctam habere de numero mysteriorum cognitionem; Uno opus est, ut Christus Marthæ respondit, *Luc.* 10. 42. Unum est præcisè necessarium, nempè præ Christo omnia ducere damnum: Non statui quicquam inter vos scire, nisi Christum eumque crucifixum, inquit Paulus 1 *Cor.* 2. 2.

4. In circumcisione virorum consecrabantur fœminæ; nuptæ pertinebant ad viros, innuptæ ad parentes; purgatio fœminarum à peccato fuit præcipuè per fidem; illæ atque Judæorum liberi ante octavum diem morientes, salvabantur vi promissionis *Abrahamo* factæ, *Ero Deus tuus & seminis tui.* Deus non alligabatur Sacramento externo, & citrà illud

lud potuit conferre gratiam; sic etiam gentiles justificabantur per fidem; omnes familiæ terræ erant in *Abrahamo* benedicendæ, *Gen.* 12. 3.

5. Singuli libri perfecti sunt perfectione essentiali, quia habent materiam & formam verbi Dei; totus Canon perfectione quantitativâ: illa perfectio partis, hæc totius. Nos autem habemus omnes libros Canonicos; illi libri, qui perierunt, erant narrationes historicæ, & quidam alii, qui non erant Canonici.

6. Omnia dicta & facta Christi ad salutem necessaria, sunt Scripta.

7. Vel loquitur Apostolus de constitutionibus liberis, & adiaphoris politiam Ecclesiæ concernentibus, vel de doctrinâ, quam vivâ voce prædicavit, quæ & in illius scriptis & in aliis libris Canonicis comprehensa est: nam & traditio hoc sensu sumi solet; nihil autem ille contra Scripturam tradidit, quemadmodum alii.

8. Conciliis habenda fides, quatenus Scripturæ ductum ſequuntur, non aliter; & ſi quando Concilia generalia hos libros vocant Canonicos, exiſtimandum eſt hoc fieri latè ſumptâ voce, non alio ſenſu, niſi quòd in Eccleſia legi ſolebant ad populi ædificationem, non quòd eandem haberent cùm veré Canonicis certitudinem, quia in Canonem Hebræorum nunquam erant recepti, atque hînc appellabantur Deutero-Canonici.

9. Nulla eſt conſequentia, Aliqui Patres dicunt hoc, ergo verum eſt; nec veriſimile eſt Patres ſinceriores ſic vocâſſe, niſi ſenſu improprio, veluti in reſponſione præcedenti.

10. Apoſtoli quædam citârunt, ex ſcriptis Ethnicorum, at eorum ſcripta non proindè Canonica.

11. Omnes libri, qui continent bona præcepta, non ſunt libri Canonici.

ARTI-

ARTICUL. 7.

De veteri Testamento.

TEstamentum vetus novo contrarium non est; siquidem & in veteri, & in novo Testamento per Christum, qui est unicus Mediator inter Deum & hominem, Deus existens & homo, æterna vita humano generi oblata est; quapropter audiendi non sunt, qui fingunt quòd Patres veteres pro promissionibus tantùm transitoriis expectabant; quanquam lex à Deo data per Mosen, quoad ceremonias, & ritus Christianos non astringat; neque civilia ejus præcepta in aliqua Republica ex necessitate recipi debeant; nihilominus tamen ab obedientia mandatorum, quæ moralia vocantur, nullus quicunque fuerit, Christianus solutus est.

Contra prædicta Objicitur, 1. *In veteri Testamento res fuisse obscuras*,

in novo verò esse claras; in veteri sub Cæremoniis adumbratum fuisse Christum, in novo ipsum esse præsentem, ex quibus inferri potest inter Testamenta oppositio.

2. *Christum, quà hominem, nondum passum fuisse, & proinde gratiam in illo nondum fuisse oblatam.*

3. *Mysterium Incarnationis fuisse ignotum Filiis hominum,* Eph. 3. 5.

4. *Ecclesiam veterem in infantili ætate fuisse, atque ideò ut infantem sapuisse,* Gal. 4. 3. *& sic in corporalibus non vidisse spiritualia.*

5. *Christum præstantioris fœderis esse Mediatorem, quod præstantioribus promissis sancitum est,* Heb. 8. 6.

6 *Circumcisionem vocari fœdus sempiternum,* Gen. 17. 13. *Pascha vocari cultum sempiternum; & totum cultum Leviticum vocari præceptum sempiternum, ritum perpetuum; & proinde Christianos astringere,* Exod. 12. 14.

7. *Le-*

7. *Legem de non comedendo ſanguine, Chriſtianos obligare*, Act. 15. 29.

8. *Neminem leges ſapientiùs Deo conſtituere poſſe; civilia autem legis præcepta de non fraudandis mercenariis, de pauperum curâ, & quamplurima alia, quemvis Chriſtianum maximè obligare.*

9. *Legem moralem non eſſe poſitam juſto*, 1 Tim. 1. 9.

Reſp. 1. Diſcrimen aliquod infertur inter vetus & Novum Teſtamentum, reſpectu modi adminiſtrationis, rerum patefactionis & circumſtantiæ; nulla vero contrarietas reſpectu ſubſtantiæ.

2. Gratia oblata fuit in Chriſto venturo.

3. Incarnatio ignota fuit Filiis hominum, hoc eſt, Gentibus ante ſuam converſionem; vel myſterium hoc Patribus fuit incognitum; hoc eſt, non tàm diſtinctè & plenè cognitum, ſicuti nunc eſt, veluti habetur in textu.

4. Vetus Ecclesia vocatur infantilis, non quòd nihil de Christo sciverit; sed quòd cognitio ejus erat valde tenuis, collatione ad Ecclesiam Novi Testamenti, quæ vidit ea consummata, quæ prius prædicta.

5. Christus est Mediator præstantioris fœderis, quàm Mosaicum est; illud enim promisit benedictionem sub conditione legis observandæ; sed vetus fœdus gratuitum cum Patribus initum, eadem habet promissa cum Testamento Novo, in quo vita per fidem promittitur.

6. Ritus Levitici dicuntur sempiterni, hoc est, pro tempore legis veteris duraturi, adeò ut talis notetur duratio, qualem permittit rei natura, & vox עולם *olam*, significat sæculum vel longum tempus, non semper denotat absolutam perpetuitatem.

7. Esus sanguinis Gentibus fuit prohibitus, non perpetuò, sed ad tempus, ne scandalum daretur infirmis Judæis, qui in fide Christi non.

nondum erant plenè confirmati, atque credebant hunc ritum non esse planè abolitum: Sed regeret aliquis, abstinentiam à sanguine & scortatione jungi in edicto Apostolico, *Act.* 15. 29. quâ ergo necessitate à scortatione, eâdem à sanguinis esu abstinere coguntur Christiani. Respondetur, jungi ab Apostolis esum sanguinis & scortationem, non quòd essent, sed quòd haberentur paria; nam à plurimis Ethnicis scortatio non habebatur pro peccato; & Christiani admirationi gentibus esse cœperunt, quòd castitatem tantoperè amarent; neque novum est in lege *Mosis*, moralia, judicialia & cæremonialia præcepta misceri.

8. Nemo constituit leges sapientiùs Deo; sed ex legibus quas constituit, quædam erant solummodò Reipublicæ Judæorum propriæ, atque hæ Christianos non obligant; aliæ verò sunt juris communis legisque naturalis, & moralis explicationes & determinationes; atque

etiam earum observatio in Novo Testamento imperatur; hæ verò quosvis astringunt.

9. Lex quoad pœnas, quas innumeras minatur, non est posita justo ad condemnationem, licet posita sit quoad regulas ad observationem: Justus amore justitiæ legi etiam se conformat; nihil ad illum minæ legis; unde etiam nihil hîc pro Libertinis volentibus justos non obligari ullis legibus Christianis.

ARTICUL. 8.

De Tribus Symbolis.

SYmbola tria, symbolum Nicænum, Athanasii symbolum, & illud quod vulgò symbolum Apostolorum vocatur, recipi omninò, & credi debent; nam certissimis Scripturæ testimoniis probari possunt.

1. *Articulus hic videtur imperfectus, quia nihil habet de symbolo Ephe-*

Ephesino, Chalcedonensi, & Constantinopolitano, quæ etiam ab Ecclesia approbari solent.

2. *Inventa hominum non sunt obtrudenda Ecclesiæ nec recipienda tanquam creditu necessaria; at symbola prædicta talia sunt, & proponuntur credenda, ac si essent verbum Dei.*

3. *Omissis aliis, Illa sententia in symbolo Athanasiano videtur nimis aspera, ubi loquitur de confessione fidei, quòd nisi quisque integram inviolatamque illam servaverit, absque dubio in æternum peribit; quid dicemus de illis, qui ignorantiâ invincibili laborant? Quomodò credent ei quem non audiêrunt?* Rom. 10. 14. *Si itaque non fuerit à quo homines discant, neque ad eos aliquo modo rumor doctrinæ pervenerit, videtur quòd illi vitio suo non ignorant & quod sint immunes à damnatione; Deus enim nullum obligat ad impossibile.*

Resp. 1. Articulus symbola primaria recitat, non exclusis aliis, quasi non essent vera; neque necesse

cesse erat de omnibus mentionem facere.

2. Symbola antedicta composita sanè & dispositа fuerunt ab hominibus; non tamen sunt mera hominum figmenta, sacris literis contraria, de quibus tantùm procedit argumentum; sed doctrina in illis comprehensa, est verbo divino conformis; neque nos ea pari gradu cum Scripturis recipimus; proximum tamen locum illis tribuimus, & tanquam egregia Fidei monumenta veneramur.

3. S. Athanasius loquitur præcipuè de iis quibus fides Catholica proposita, & exposita est, qui omnia habent media ad cognitionem veritatis necessaria; quod ad alios attinet, qui ex illis salvandi sunt, Deus ipse modò extraordinario intellectum eorum illuminabit, ut percipiant, quæ ad salutem necessaria sint.

ARTI-

ARTICUL. 9.

De Originali peccato.

ORiginale peccatum non consistit in imitatione Adami (ut Pelagiani fabulantur) sed vitium est, & corruptio naturæ cujusliber hominis, ex Adami progenie naturaliter generati, quâ perlongè ab originali justitiæ discessit, & ad malum suâ naturâ propendet, ita ut caro semper adversus spiritum concupiscat; atque ideò in unoquoque in hunc mundum producto, iram Dei atque damnationem meretur. Manet autem hæc naturæ contagio, imò in renatis, unde carnis concupiscentia φρόνημα σαρκὸς Græcè appellata (quod alii sapientiam, alii sensum, alii affectum, alii desiderium carnis interpretantur) legi Dei non subjicitur; & quanquam credentibus & baptizatis nulla est condemnatio, fatetur tamen Apostolus concu-

concupiscentiam & libidinem ex sese habere rationem peccati.

Contra prædicta Objicitur, 1. *Quòd Deus idem peccatum bis non punit; at peccatum Adami in Adamo punivit; ergo non in nobis.*

2. *Videtur, quòd non sit peccatum Originis; quia Filius non fert iniquitatem Patris*, Ezech. 18. 20.

3. *Peccatum est voluntarium; at peccatum originis in infantibus tale non est.*

4. *Accidens unius Individui non propagatur in totam speciem; at peccatum Adami fuit accidens unius Individui.*

5. *Liberi sanctorum sunt sancti*, 1 Cor. 7. 14. *ergo non nascuntur in peccatis.*

6. *In Baptismo homo accipit perfectam remissionem peccatorum; ergo peccatum Originale sublatum est totaliter, & sic non manet in renatis.*

7. *Privativè pugnantia non sunt in eodem subjecto; peccatum & justitia*

tia sunt ejusmodi; cum ergo in renatis sit justitia, ibi non est peccatum.

8. *Concupiscentia, seu pronitas in malum, distinguitur à peccato, ut causa ab effectu,* Jac. 1. 15. *& proinde non habet ex sese rationem peccati.*

Resp. 1. Peccatum Adami non fuit unum numero, sed specie, & totius speciei; ut ille, ita nos in illo peccavimus, & justè in nobis punimur.

2. Filius non fert peccata Patris personalia, at peccatum primi hominis erat commune totius naturæ; cum itaque aliquis punitur pro peccato Adami, punitur pro suo.

3. Peccatum Originis voluntarium est respectu omnium, imò infantium; voluntates nostræ erant in voluntate Adami, tanquam in principio humani generis; in illo voluimus malum.

4. Adam, in quantum fuit principium humanæ naturæ, habuit rationem causæ universalis.

5. Liberi sanctorum non sunt

concupiscentiam & libidinem ex sese habere rationem peccati.

Contra prædicta Objicitur, 1. *Quòd Deus idem peccatum bis non punit; at peccatum Adami in Adamo punivit; ergo non in nobis.*

2. *Videtur, quòd non sit peccatum Originis; quia Filius non fert iniquitatem Patris*, Ezech. 18. 20.

3. *Peccatum est voluntarium; at peccatum originis in infantibus tale non est.*

4. *Accidens unius Individui non propagatur in totam speciem; at peccatum Adami fuit accidens unius Individui.*

5. *Liberi sanctorum sunt sancti*, 1 Cor. 7. 14. *ergo non nascuntur in peccatis.*

6. *In Baptismo homo accipit perfectam remissionem peccatorum; ergo peccatum Originale sublatum est totaliter, & sic non manet in renatis.*

7. *Privativè pugnantia non sunt in eodem subjecto; peccatum & justitia*

tia sunt ejusmodi; cum ergo in renatis sit justitia, ibi non est peccatum.

8. *Concupiscentia, seu pronitas in malum, distinguitur à peccato, ut causa ab effectu,* Jac. 1. 15. *& proinde non habet ex sese rationem peccati.*

Resp. 1. Peccatum Adami non fuit unum numero, sed specie, & totius speciei; ut ille, ita nos in illo peccavimus, & justè in nobis punimur.

2. Filius non fert peccata Patris personalia, at peccatum primi hominis erat commune totius naturæ; cum itaque aliquis punitur pro peccato Adami, punitur pro suo.

3. Peccatum Originis voluntarium est respectu omnium, imò infantium; voluntates nostræ erant in voluntate Adami, tanquam in principio humani generis; in illo voluimus malum.

4. Adam, in quantum fuit principium humanæ naturæ, habuit rationem causæ universalis.

5. Liberi sanctorum non sunt

ita.

ita ſancti, ac ſi eſſent liberi à peccato originali; ſed ita dicuntur reſpectu communionis cum Eccleſiâ, propter illud fœdus, *Ero Deus tuus, & ſeminis tui*, Gen. 17. 7. ſunt igitur ſancti ſanctitate relativâ, non inhærente; ſic etiam innocentes ſunt reſpectu peccatorum, quæ à ſcientibus committuntur.

6. Remiſſio peccati tollit peccatum quoad imputationem, non quoad exiſtentiam; mortificatio in hâc vitâ eſt imperfecta; ita in Baptiſmo tollitur peccatum, non ut non ſit; ſed ut non obſit.

7. Peccatum & juſtitia non ſunt in eodem ſubjecto in gradibus intenſis, ſed remiſſis.

8. Concupiſcentia diſtinguitur à peccato actuali & opere externo conſummato; interim habet de ſe naturam peccati, quià de ſe non ſubordinatur legi divinæ; hæc rebellio potentiarum animæ nos ad omnia peccata diſponit.

ARTI-

ARTICUL. 10.

De libero arbitrio.

TAlis est hominis post lapsum Adæ conditio, ut sese vi suâ naturali & bonis operibus, ad fidem & invocationem Dei convertere ac præparare non possit; quapropter nullam habemus potestatem ad bona opera, quæ Deo grata & accepta sint, facienda, absque gratiâ Dei per Christum nos præveniente, ut bonum velle habeamus, & nobiscum co-operante, cum illud bonum velle habemus.

Contra hanc doctrinam Objicitur, 1. *Deum mandare hominibus, ut se ad ipsum convertant, & credant;* Zach. 1. 3. Marc. 1. 15. *& in quamplurimis locis, ut omnia pietatis officia peragant; ergo hoc possunt, aliter frustrà præciperetur.*

2. *Tyrannicum esse pœnâ quempiam afficere, quòd ea non fecerit, quæ nè velle quidem potuit.*

3. *Si*

3. *Si homo non haberet liberum arbitrium, peccaret necessariò; & ideò puniri non debet; atque ità tolleretur omnis usus hortationum, reprehensionum, & omne studium bonorum operum.*

4. *Homines vocari operarios & co-operarios Dei in negotio salutis*, Mat. 20. 8. 1 Cor. 3. 9.

Resp. 1. A præcepto ad posse non valet argumentum; deinde, nos possumus officia pietatis peragere; sed excitati; acti agimus; Deus dat quod jubet, & adjuvat quod dedit; sine eo non possumus, sine nobis non solet ille nos bonos facere.

2. Ille Tyrannus foret, qui ea imperaret, ad quæ facienda nunquam collatæ essent vires; Deus vero condidit hominem, ut mandatis ejus implendis par esset; deinde Deus requirit ab homine legis obedientiam, non ut conatu irrito in plenam ejus adimpletionem incumbat; sed animadversâ ejus impossibilitate

bilitate, virium naturalium respectu, ad Christum confugiat, in quo fideles omnia possunt.

3. Homo sine auxilio gratiæ necessariò peccat; & quòd non possit non peccare, ipsius culpa est; sibi enim hanc peccandi necessitatem contraxit, atque ideò justè à Deo punitur; deinde, usus hortationum non tollitur apud eos, qui habent auxilium Dei sufficiens; præcepta, quæ viribus naturæ præstari nequeunt, utilia sunt; commonent nos nostræ infirmitatis, invitant ad serium studium precum, & manuducunt ad Christum, qui infirmos adjuvare solet; & sunt media efficacia, quibus unà cum gratiâ suâ Deus uti solet ad homines convertendos, ut quod naturæ impossibile est, hoc modo facillimum fiat.

4. Homines co-operantur cum Deo per gratiam, non viribus suis; & dicuntur co-operari respectu gratiæ concomitantis, non respectu gratiæ prævenientis.

ARTI-

ARTICUL. II.

De hominis per fidem justificatione.

JUsti coram Deo reputamur tantùm propter meritum Domini ac Salvatoris nostri Jesu Christi, per fidem, non propter opera & merita nostra; quare solâ fide nos justificari, doctrina est saluberrima, & consolationis valde plena; ut in Homilia de justificatione fusius explicatur.

1. *In hoc Articulo videtur, quòd sit contradictio, cum dicitur Justi reputamur tantùm propter meritum Christi; sed posteà dicitur, Hoc fieri per fidem.*

2. *Per justificationem redimus ad istum statum è quo per peccatum Adæ excidimus*, Rom. 5. 19. *Amisimus autem in Adamo justitiam inhærentem, & proinde talem jam habemus.*

3. *Spe*

3. *Spe ſervati ſumus.* Rom. 8. 24.

4. *Multa peccata remiſſa fuerunt Magdalenæ, quia dilexit multum,* Luc. 7. 47. *ergo per dilectionem juſtificabatur.*

Reſp. 1. Nulla hîc eſt contradictio, Juſti tantum reputamur per meritum Chriſti, ut per cauſam impulſivam; Hoc tamen fit per fidem, ut per cauſam inſtrumentalem, per quam illud meritum apprehendimus.

2. Reſtituimur per juſtitiam Chriſti, & partim per inhærentem; illa, ut conſummatiſſima, in perfectam juſtitiam imputatur, *Rom.* 4. hæc autem languidior, quàm ut coràm Deo conſiſtere valeat, *Eſa.* 64. 6. In dicto Apoſtoli ad *Romanos* 5to vox *ſicut* non comparat inter ſe modum ſeu qualitatem, ſed originem ſeu autorem juſtitiæ.

3. Spes ſumitur pro fiducia, & cum fide coincidit; vel ſpe ſalvari dicimur, quia ſalutem ſpe non re poſſidemus; non quod ſpeciali ſpei virtute juſtificemur.

4. Parti-

4. Particula (*Quia*) non notat causam impulsivam justificationis, sed notificativam; charitas enim est signum justificationis; charitas est fructus, comesque fidei, non æqualis con-causa in actu justificationis: hoc non sequitur, Remissa sunt peccata quia dilexit, ergo dilectio est causa remissionis; veluti non sequitur, Homo vivit quia ambulat, ergo ambulatio est causa vitæ.

ARTICUL. 12.

De bonis operibus.

Quamvis bona opera, quæ sunt fructus fidei, & justificationem sequuntur, peccata nostra amovere, & severitatem divini judicii ferre non possint; Deo tamen grata sunt & accepta in Christo; atque ex verâ & vivâ fide necessariò oriuntur, ita ut ex illis viva fides agnosci possit, æquè ac arbor ex fructu discerni potest.

1. *Ob-*

1. *Objicitur, quòd multi credunt Articulos Fidei esse veros, qui malè vivunt, ergo bona opera non semper sunt fructus fidei.*

2. Jobi *puritas describitur, cap.* 1. 2. David *petit judicari secundum justitiam suam, imò & de illa gloriatur,* Psal. 7. 8. *de* Zacharia *&* Elizabetha *legitur, quòd fuerint perfecti & vere justi* Luc. 1, 6. *videtur itaque quòd opera eorum possent ferre judicium Dei.*

3. *Concludit* Jacobus *cap.* 2. 24. *hominem ex operibus justificari & non ex fide tantùm.*

4. *Mala opera damnant; ergo bona justificant; Oppositorum eadem est ratio.*

4. *Fide justificamur, ut in Articulo præcedenti habetur; fides verò est bonum opus, qui enim credit, benè agit, ergo.*

Resp. 1. Homines qui semper malè vivunt, non habent fidem justificantem, sed inanem tantùm fidei professionem.

2. Per-

2. Perfectio partium, quæ est sinceritas, tribuitur sanctis; non autem absoluta, quæ dicitur perfectio graduum, quasi possent examen severum judicii divini subire; *Job* negat se hoc posse, cap. 9. 2, 3. atque aliud est loqui de justitiâ causæ, aliud de justitiâ personæ; respectu hujus justitiæ personalis *David* fatetur neque se posse ferre judicium Dei, *Psal.* 130. 3. 143. 2.

3. Loquitur *Jacobus* de justificatione, seu justificationis comprobatione coram hominibus, ut patet ex versu 18. Ostende mihi fidem per opera; atque ex versu 21. *Abraham* ex opere oblationis filii justificatus fuit (h. e.) justus declaratus; cùm anteà per justitiam fidei justus pronunciatus esset coram Deo, *Gen.* 15. 6. *Rom.* 4.

4. Hæc oppositа non sunt paria, de quibus intelligendum est Axioma, Mala opera sunt perfectè mala, sed bona imperfectè bona.

5. In argumento sunt quatuor termi-

termini; major intellecta impropriè, correlativè, objectivè, evangelicè, vera est; propriè & legaliter, falsa; fides non est justitia nostra propriè, neque sic nobis imputatur; sed fidei objectum, nempe meritum Christi.

ARTICUL. 13.

De operibus ante justificationem.

OPera ante gratiam Christi, & spiritûs ejus afflatum, Deo grata non sunt, cum ex fide in Jesum Christum non oriantur, neque homines ad gratiam recipiendam aptos reddunt, vel (ut Scholastici authores) gratiam de congruo merentur; imò potius, quia facta non sunt ut Deus illa fieri voluit & præcepit, non dubitamus quin peccati rationem habeant.

1. *Objicitur, quòd Deus remuneratus est quædam infidelium opera,*

exemplo obstetricum Ægyptiarum, Exod. 1. 21. *& proinde videntur illi fuisse grata.*

2. *Gentes naturaliter ea quæ legis sunt, faciunt*, Rom. 2. 14. *hoc autem agere Deo gratum est.*

3. *Cornelius fuit Gentilis; attamen ante salutarem ejus ad Christum conversionem, Eleemosyna ejus laudantur ut bona*, Act. 10. 1, *&c. unde bona ejus opera videntur illum ad gratiam disposuisse, sive hoc de congruo meruisse.*

4. *Si opera non-renatorum haberent rationem peccati, melius esset illa opera non facere, quàm facere; quia faciendo peccaretur; non faciendo, non tam graviter peccaretur; & proinde melius esset, si homines non facerent Eleemosynas, vel impexitos docerent.*

Resp. 1. Ex qualicunque temporali remuneratione non colligitur opus aliquod in se Deo perfectè placere.

2. Gentes naturaliter efficiunt quæ

sunt

sunt legis in quibusdam officiis externis; at non quoad omnes circumstantias requisitas, quia non in fide; nec ad gloriam veri Dei.

3. Cornelius fuit eximiâ Dei gratiâ præditus; Deus autem in illo sua dona coronavit; & videtur quòd habuit cognitionem Christi venturi; & preces ejus non exauditæ fuissent, nisi in Christo Mediatore; illâ de causâ renatus fuisse existimatur.

4. Peccarent infideles omittendo quod debuissent agere; & peccatum Omissionis aliquando gravius est peccato Commissionis; opera verò non sunt prohibenda propter adjunctum hominis vitium, sed hortandi sunt gentiles, & non conversi, ut bona benè faciant, quod etiam ex præcepto facere tenentur; opera hominis non renati habent naturam peccati per accidens, quoad modum, & finem agendi; non quoad operum substantiam.

ARTICUL. 14.

De operibus ſupererogationis.

OPera voluntaria ultra & ſupra Dei præcepta, quæ vocant opera ſupererogationis, non poſſunt ſine arrogantiâ & impietate doceri; nam per illa declarant homines ſe non tantùm Deo reddere quantum tenentur; ſed & in gratiam illius ſe plus facere quàm ex officio obligante requiritur; quandoquidem Chriſtus apertè dicat, Cum feceritis omnia, quæcunque præcepta ſunt vobis, dicite, Servi inutiles ſumus.

Objicitur. 1. *Quòd Chriſtus dixit adoleſcenti cuidam*, Mat. 19. 21. *Si vis eſſe perfectus, vende omnia quæ habes, & da pauperibus; hoc erat conſilium non omnes obligans; ſed ſi adimpleretur, ad excellentiorem gloriæ gradum adipiſcendum conduceret.*

2. *Quòd*

2. *Quòd Apostolus dicit,* 1 Cor. 7. 25. *De virginibus præceptum non habeo; consilium autem do, quod si quis sequeretur, ageret plus quàm necessarium foret.*

3. *Quòd Apostolus,* 1 Cor. 9. 15. *de suis operibus supererogationis gloriatur, quia gratis Evangelium prædicaverit, neque hoc fuit sibi necessarium.*

Resp. 1. Hoc erat præceptum huic adolescenti quoad actum singulariter datum; & quod hîc præcipitur, id singuli præstare tenentur, si fratrum necessitas postulaverit; quod etiam fecerunt primitivi Christiani. Præcepta affirmativa, licet obligent quidem semper; non tamen ad semper & simpliciter; sed positâ requisitâ circumstantiâ.

2. Non potest hînc colligi ullum opus observatione mandatorum Dei perfectius, & magis ad vitam æternam conducens; neque sententia Pauli omnia tempora respicit; sed

instantem necessitatem: Ecclesia enim tunc erat sub cruce. Deinde, consilium sit Apostolicum, quòd cœlibatus præferatur conjugio; non tamen attingit, nisi ad illum cui Deus partitus est donum, quo casu consilium hoc fit præceptum, si aliquis habeat donum specialis continentiæ. Multa sanè sunt de rebus adiaphoris consilia; sed talia nos rejicimus, quæ vim meritoriam & majorem rebus per se arbitrariis, quàm Dei præceptis, ascribunt.

3. Paulus gratis Evangelium prædicavit, ut pseudo apostolis calumniandi occasionem non daret, ac si quæstus gratiâ huic officio incumberet; jam vero scandalum vitare, non est opus supererogationis; sed quod unusquisque facere tenetur: væ illi per quem scandalum venit, *Mat.* 18. 7.

ARTI-

ARTICUL. 15.

De solo Christo sine peccato.

CHristus in nostræ naturæ veritate, in omnibus similis factus est nobis, excepto tantùm peccato, à quo prorsus erat immunis, tùm in carne, tùm in spiritu; venit ut agnus sine macula, qui per sui immolationem semel factam, mundi peccata tolleret; & peccatum, ut inquit Joannes, in eo non erat; sed nos reliqui, quamvis baptizati & in Christo regenerati, in multis tamen offendimus; & si dicamus quòd peccatum non habemus, fallimus nosmetipsos, & veritas in nobis non est.

Objicitur. 1. *Deum fecisse Christum, qui non noverat peccatum, peccatum pro nobis*, 2 Cor. 5. 21.

2. *Omnem in Deo manentem non peccare*, 1. Joh. 3. 6. *& proinde renatos, qui sic manent, non offendere in multis.*

3. *Non nisi vincenti promitti vitam aternam*, Apoc. 3. 5. *solos autem illos vincere, qui peccatum penitùs debellant.*

4. *Debere nos esse perfectos, sicut Pater cœlestis perfectus est*, Mat. 5. 48. *hoc autem fieri non posse, si vel minimâ peccati labe coinquinaremur.*

5. *Christum dixisse, neque cæcum, neque parentes ejus peccâsse*, Joh. 9. 3.

Resp 1. Deus dicitur Christum fecisse peccatum, quià dedit eum hostiam pro peccatis; non aliter.

2. Hoc innuitur, quòd regenitus difficulter adduci possit, ut peccet; sive quòd non committat peccatum regnans; vel quòd regenitus quâ regenitus, vel quâ manet in Deo, non peccat; sed quantùm accedit propensioni in peccatum, tantùm regenerationi decedit.

3. Veluti gloriæ coronâ non coronamur, nisi post peractum vitæ cursum; ita nos miseri mortales non peni-

penitùs ante illud tempus vincimus peccatum.

4. A debere ad esse, non valet argumentum; nec urgetur hîc æqualitas sanctitatis cum Deo Patre, quæ planè impossibilis est; sed aliqua tantùm similitudo suadetur cum Deo Patre, quæ potest esse in quibusdam pietatis officiis, non obstante peccato.

5. Peccatum sumitur vel generatim, quo sensu omnes peccant; vel speciatim pro enormi, & insigni aliquo scelere, quod sæpè est causa singularis judicii Dei in personâ peccantis, vel suorum; & hoc sensu Christus de cæco locutus est.

ARTICUL. 16.

De peccato post Baptismum.

NON omne peccatum mortale post Baptismum voluntariè perpetratum, est peccatum in spiritum sanctum, & irremissibile; quare pœnitentiæ facultas non est eis denegenda, qui in peccatum post Baptismum labuntur. Postquam acceperimus spiritum sanctum, possumus à gratiâ datâ recedere, atque in peccatum labi; & per Dei gratiam possumus resurgere, & vitam nostram emendare; ideòque illi damnandi sunt, qui se, quamdiu hîc vivunt, amplius non posse peccare dicunt; aut iis qui verè resipiscunt, veniæ locum denegant.

Objicitur, 1. *Omne peccatum esse peccatum in vel contrà spiritum sanctum, & proinde omne peccatum voluntarium post Baptismum.*

2. *Dici ad* Hebræos, *cap.* 6. 4, 5, 6. *quòd si homines gustatâ Dei gra-*

gratiâ prolabantur, non posse denuò renovari ad resipiscentiam.

Resp. 1. Veritatis agnitæ blasphema, malitiosa, & finaliter perseverans abnegatio, & oppugnatio, vocatur peccatum in spiritum sanctum, non quòd reliqua peccata non committantur in spiritum sanctum, nec quòd hoc ipsum peccatum non sit contra Patrem & Filium; sed quòd contra propriam & immediatam Spiritûs Sancti operationem committatur; & sic peccatur, quando veritas Evangelica abundè & luculenter agnita abnegatur, destinato consilio & voluntariâ malitiâ abjicitur, & hostiliter oppugnatur, & quando in hac agnitæ veritatis abnegatione & hostili impugnatione ad ultimum usque vitæ halitum obstinatè perduratur, ut priùs liquet.

2. Hic sermo non est de particulari uno lapsu vel altero, sed de universali defectione, quâ se impii à salute abdicant, & omnia ad salutem media conculcant.

ARTI-

ARTICUL. 17.

De Prædeſtinatione & Electione.

PRædeſtinatio ad vitam, eſt æternum Dei propoſitum, quo antequàm jacta fuerunt mundi fundamenta, ſuo conſilio nobis ſecreto, conſtanter decrevit eos quos in Chriſto ex humano genere elegit, à maledicto & exitio liberare, atque ut vaſa in honorem facta, per Chriſtum ad æternam ſalutem adducere: quare qui tam præclaro Dei beneficio ſunt donati, illi per ſpiritum ejus opportuno tempore operantem, ſecundum propoſitum ejus vocantur, vocationi per gratiam parent, juſtificantur gratis, facti ſunt per adoptionem Filii Dei, unigeniti Filii ejus Jeſu Chriſti imagini efficiuntur conformes, in bonis operibus religiosè ambulant, & demum ex Dei miſericordia ſempiternam aſſequuntur felicitatem, Quem-

Quemadmodum Prædestinationis & Electionis nostræ in Christo pia consideratio, dulcis, gratæ & ineffabilis consolationis est plena illis, qui pii sunt, & qui sentiunt in se vim spiritûs Christi, opera carnis, & membra quæ sunt super terram mortificantem, animumque ad superna & cœlestia trahentem, tum quia fidem eorum de æterna salute per Christum consequenda plurimum stabilit atque confirmat, tum quia amorem illorum in Deum ferventer accendit; ita hominibus curiosis, carnalibus, & spiritu Christi destitutis, sententiam Prædestinationis Dei, ob oculos perpetuò habere, pernicioſissimum est præcipitium, unde illos diabolus protrudit, vel in desperationem, vel in impuriſſimæ vitæ securitatem, desperatione non minus pernicioſam. Præterea, promiſſiones divinas recipere oporter, ut nobis in Scriptu-â Sacrâ generaliter propoſitæ sunt; & Dei voluntas in nostris actionibus ea sequenda

da est, quam in Verbo habemus expressè revelatam.

Contra prædicta Objicitur,

1. *Quod homines non Prædestinentur, quia aliæ creaturæ non dicuntur prædestinari; eadem enim est ratio de omnibus creaturis, quæ omnes per divinam providentiam ordinantur in finem.*

2. *Homines Prædestinans, debet prædeterminare quæ spectant ad merita vel demerita: Deus verò non prædeterminat ea quæ sunt in nobis: aliter necessariò impelleremur ad salutem, vel ad exitium; Deus autem neminem sic cogit.*

3. *Quòd angelis non convenit prædestinari ad vitam, ergo nec hominibus; antecedens probatur, quia Prædestinatio ad vitam est propositum miserendi; Angeli verò nunquam fuerunt in miseria: consequentia probatur, quia angeli sunt capaces beatitudinis, sicut & Homo.*

4. *Si Deus aliquem reprobaret, non esset imputanda homini reprobato*

sua

sua perditio; nulli enim debet imputari, quòd vitare non potest; si Deus verò reprobaret, homo vitare non posset: nemo potest Deo resistere.

5. *Deus accepit* λύτρον *sufficiens pro omnibus, hoc est, Christi satisfactionem; ergo debet omnes in gratiam recipere; & per consequens, nulli sunt damnandi.*

6. *Quorum salus dependet ab arcano Dei consilio, illi non possunt habere consolationem; ergo videtur quòd doctrina de Prædestinatione non rectè dicitur quibusdam consolationis plena.*

Resp. 1. Non est eadem ratio creaturarum, quia creaturæ irrationales non sunt capaces hujus finis supernaturalis; licet Prædestinatio abusivè nominetur ordinatio ad quemcunque finem.

2. Deus non prædeterminavit merita vel demerita imponendo necessitatem; sed dedit homini ante lapsum arbitrium liberrimum.

3. Quidni dicamus de Angelis bonis, quòd ad vitam prædestinati fuerunt?

runt? misericordia autem non solum est sublevatio à miseriâ, sed omnis collatio boni supra debitum; motus non accipit speciem à termino à quo, sed à termino ad quem; non multùm refert an quis prædestinetur à statu miseriæ, vel non.

4. Argumentum verum esset, si Deus hominem absque ulla causa inevitabiliter damnaret; at quia, quòd homo labatur in peccatum, provenit ex suipsius corruptione, ideò sibi meritò imputatur perditio.

5. Λυτρὸν Christi erat sufficiens, sed sub conditione applicationis: aliter non erit efficax; omnes verò Christi meritum sibi non rectè applicant.

6. Consilium Dei arcanum est, & consolationem non affert, nisi pateſiat per revelationem Spiritûs Sancti, & per signa Electionis, fidem scilicet & resipiscentiam, charitatem & alias virtutes.

ARTI-

ARTICUL. 18.

De consequendâ eternâ salute in Christi tantùm nomine.

SUnt & illi anathematisandi, qui dicere audent, quòd unusquisque in lege aut sectâ, quam profitetur, salvabitur, modò vitam suam juxta illam legem & naturæ lumen traducere, sit studiosus; Sacra enim Scriptura nomen Jesu Christi nobis tantùm proponit, in quo homines salvari oportet.

Objicitur, 1. *Non minùs Gentiles lege naturæ, quàm Judæos lege Mosaicâ salvari posse*, Rom. 2.

2. *Summam legis & Prophetarum comprehendi hoc dicto naturæ noto, Omnia quæ vultis ut homines vobis faciant, eadem illis facite*, Mat. 7. 12. *Unde promptum collectu est, constare hominibus quicquid ad salutem præcisè necessarium est.*

3. *Deum illa ab homine non exigere*

gere quæ ipsi impossibilia sunt; impossibile autem esse, ut illi qui de Christo, non audiverunt, fide in illum recumbant.

4. *Christum dixisse Pharisæis,* Jo. 9. 41. *si cæci essetis, peccatum non haberetis; & dixisse discipulis de Judæis,* Jo. 15. 22. *Si non venissem, & locutus eis fuissem, peccatum non habuissent; atque ipsum in his locis satis testari simplicem ignorationem non debere cuiquam imputari, de qua suprà in Articulo octavo.*

Resp. 1. Non posse ullum hominem lege naturæ, vel Mosaicâ salvari, asseritur, *Rom.* 3. 28. Licet Gentiles & Judæi quædam opera fecerunt; attamen erant imperfecta sine Christo.

2. Dilectio proximo præstanda comprehenditur illo principio, quæ sola non sufficit; doctrina autem Evangelii, quæ naturâ nota non est, ad salutem requiritur.

3. Vel secundum Apostolum omnes

nes audiverunt de Evangelio Christi, *Rom.* 10. 18. vel omnes de illo possunt audire in extremis mundi partibus; ubi Evangelium indies prædicatur & propagatur; vel si quidam fuerint & sunt, qui de illo nunquam audierunt, credendum est hoc fuisse & esse propter gravissima quædam scelera, quibus tali cognitione se reddebant & reddunt indignos.

4. Hoc vult Christus, vel quòd si ad Pharisæos omnino non veniisset, si Scripturas non legissent, miracula ejus non vidissent, quæ illum fuisse Messiam confirmabant, vel si opinione suâ cæci fuissent, & ab illo illuminationem petiissent; non habuissent peccatum infidelitatis: at hoc non obstante, propter alia eorum flagitia, sine salvatore non potuissent damnationem effugere.

ARTI-

ARTICUL. 19.

De Ecclesia.

ECclesia Christi visibilis, est cœtus fidelium, in quo purum Dei verbum prædicatur, & Sacramenta legitimè administrantur secundum Christi institutum, in omnibus iis, quæ ex necessitate ad eadem exiguntur. Sicut Ecclesia Hierosolymitana, Alexandrina, & Antiochena errârunt; ita & erravit Ecclesia Romana, non solum in moribus, & modo cæremoniarum, sed etiam in rebus Fidei.

Objicitur, 1. *Ecclesiam comparari ovili, ubi sunt oves & Hœdi,* (i. e.) *Pii & reprobi; ergo non solùm esse cœtum fidelium.*

2. *Quam plurimas sectas jactâsse apud se esse sanum doctrinam & rectum Sacramentorum usum, & proinde has notas veram Ecclesiam visibilem non designare.*

3. *No-*

3. *Notas adductas esse posteriores & obscuriores Ecclesiâ; posteriores, quia Doctores doctrinâ priores; obscuriores, quia ipsius Ecclesiæ est doctrinam explicare.*

4. *Non posse ostendi tempus, quo defecerit Ecclesia Romana.*

5. *Non posse nominari ullum cœtum visibilem, qui post defectionem Romanæ Ecclesiæ remanserit in terris.*

Resp. 1. Reprobos esse in Ecclesia, non de Ecclesia.

2. Aliud est falsò jactare, aliud est verè habere; verbum Dei infallibile, benè expensum, ostendet; cui cœtui homines se debent adjungere: Quidam Berhoenses, licèt non ordinis sacerdotalis, potuerunt cum fructu æstimare *Pauli* doctrinam.

3. Verbum Dei, licèt non quâ scriptum, attamen quoad substantiam, prius fuit Ecclesiâ, quia per illud generata est Ecclesia; & licet posterius esset Ecclesiâ, posset tamen

ramem esse illius nota, sicut effectus potest esse nota causæ; doctrina etiam scripta prior fuit doctoribus, qui in ultimis his sæculis vixerunt; deinde non credenti Ecclesia est notior Scripturâ, quoad formam externam; credenti vero Scriptura est notior Ecclesiâ, quoad formam internam, quia Spiritus Sanctus mentes fidelium illuminat; Ecclesia autem explicat Scripturam, sed per Scripturam, quia Scripturam suo nativo lumine illustratam proponit; & eatenus fidem haberi oportet decisioni Ecclesiæ, quatenus decisionem affert Scripturis conformem.

4. Quod attinet ad tempus, quo deficere incepit Ecclesia Romana, testatur Apostolus mysterii illius iniquitatis suo tempore jacta fuisse fundamenta, 2 *Thes.* 2. 7. & Christus docet, *Matth.* 13. 24. inimicum Diabolum lolio infeciisse agrum, hominibus dormientibus, (i. e.) non animadvertentibus, & quis

quis quæso ostendet nobis initia depravatæ per Pharisæos Religionis? satis est quòd Pontificiorum doctrina non sit verbo divino conformis.

5. Non est absurdum Ecclesiam veram ita premi persecutionum æstu, aut errores ita invalescere, ut non detur ullus cœtus publicus, valdè illustris, numerosus, & mundo notus, qui deum rectè colat; sicuti tempore Eliæ, 1 *Reg.* 19. 14. Queritur Propheta se solum esse derelictum; non solùm ex Prophetis, sed etiam ex omnibus Filiis *Israel*, apud quos viguit publicus & ordinarius Dei cultus; & verba Prophetæ non solùm de regno Samariæ, sed generalissimè intelligenda esse, docet Apostolus, *Rom.* 11. deinde, reges Judæ tunc temporis defecerunt, & de fervore pietatis plurimùm remiserunt; illi autem septem mille qui non incurvârant genua sua Baali, non constituebant visibilem Ecclesiam, quia latuerunt

in

in medio cœtus idololatrici & ne quidem ipsi Prophetæ noti fuerunt. Perpendatur autem membrorum Ecclesiæ paucitas: Christo jam in carne comparente, omnes fere illi adversabantur; & cum iterùm venerit Filius hominis, vix fidem inveniet in terra, *Luc.* 18. 8. Hoc non dicitur, ac si non fuissent cœtus visibiles nobiscum idem sentientes; Ecclesiæ enim Orientales Religionis capita incorrupta retinuerunt; & Pontifici Romano subjici noluerunt; atque in aliis regionibus semper erant fidelium nostras partes tuentium cœtus, ut quamplurimi demonstrârunt.

ARTI-

ARTICUL. 20.

De Authoritate Ecclesiæ.

ECclesia potestatem habet decernendi ritus vel cæremonias atque authoritatem in controversiis fidei; attamen Ecclesiæ non licet quicquam instituere verbo Dei scripto contrarium; neque unum Scripturæ locum sic exponere potest, ut sit alteri repugnans. Quare, licet Ecclesia sit Sacræ Scripturæ testis & conservatrix; attamen, ut adversus eam nihil decernere, ita præter illam nihil credendum de necessitate salutis debet obtrudere.

Objicitur, 1. *Dominum dixisse, Nè addatis ad verbum quod vobis loquar*, Deut. 4. 2. *& proinde videtur, Ecclesiam non habere potestatem addendi ritus.*

2. *Apostolum nolle Christianos teneri decretis hominum*, Col. 2. 20. *cæremoniæ autem Ecclesiasticæ talia sunt.*

3. *Doctrinas, quæ sunt mandata hominum, non deber doceri; aliter frustrà coleretur Deus*, Matth. 15. 4.

4. *Scripturam esse judicem controversiarum; atque ideò Ecclesiam non habere in illis authoritatem.*

Resp. 1. Verba non sunt intelligenda de omni additamento, sed de additamento contrario & Scripturis repugnante, vel adulterante ea, quæ Deus per Mosen proposuerat.

2. Apostolus nollet Colossenses teneri decretis legis Mosaicæ cæremonialis, de non tangendo cadavere, ne immunditia contraheretur; de non gustando hoc vel illo cibo, tanquam immundo: non tamen improbat tales ritus qui externum Dei cultum, & Ecclesiæ statum defendere possint.

3. Frustrà colerent homines Christum mandata ejus negligentes, ut mandatis hominum obsequerentur;

tur; nec reprehendit Christus præcepta Ecclesiæ, quæ legibus divinis non adversantur, sed solùm reprehendit mandata hominum, quæ ità sunt hominum, ut non sint Dei, quæ homines contra Dei voluntatem effingunt, qualia sunt illa futilia, ut lotiones superstitiosæ, vers. 2. & erronea, animam inquinari per cibos, v. 11. vel Dei verbo prorsùs contraria, ut parentum defraudatio, v. 6.

4. Ecclesia in dirimendis Fidei controversiis non habet authoritatem supremam & principalem; sed Ministerialem & limitatam, quatenus sequitur judicium Scripturæ, atque illud aliis denunciat.

ARTICUL. 21.

De authoritate conciliorum generalium.

GEneralia concilia ſine juſſu & voluntate Principum congregari non poſſunt; & quando congregata fuerint (quia cœtus hominum ſunt, quorum omnes non Spiritu & verbo Dei reguntur) errare poſſunt, atque interdum errârunt, etiam in rebus ad Deum pertinentibus: quapropter ab illis conſtituta, tanquam ad ſalutem neceſſaria, neque robur habent, neque authoritatem, niſi declarari poſſit è ſacris literis eſſe deſumpta.

Objicitur, 1. *Eccleſia aliquando deſtituitur Principe fideli; tunc temporis tamen concilia poſſunt convocari.*

2. *Principes non niſi in Politicis eminere, & Principes Chriſtianos non præſidere Chriſtianis, quâ Chriſtiani ſunt, ſed quâ homines ſunt;*

nam

nam Principes ipsi, quâ Christiani, oves sunt; ac eapropter pastoribus subjecti.

3. *Duos vel tres congregatos in nomine Christi obtinere semper quod petunt; multò magis Episcopos in concilio orantes, omnia necessaria obtinere, ut judicent ea quæ pertinent ad Ecclesiam.*

4. *Ecclesiam totam non posse errare in fide,* Matth. 16. 10. *Concilium vero repræsentare Ecclesiam, & totam authoritatem Ecclesiæ esse formaliter in Prælatis, sicuti visus est in oculo.*

5. *Si non esset infallibile judicium Conciliorum, possent meritò revocari in dubium omnes hæreses damnatæ, an rectè fuerint damnatæ.*

Resp. 1. Articulus intelligendus est de illo tempore, quando Ecclesia non destituitur tali Principe.

2. Principes eminent in Ecclesiasticis, non ut Sacra faciant, sed ut facienda curent; Principes Christiani præsident Christianis, quâ

Christiani; quia licet Principes sint oves respectu actionum, quæ regimini Ecclesiastico interiùs serviunt, quales sunt Verbi prædicatio, Sacramentorum administratio; attamen respectu externi Ecclesiæ regiminis Principes sunt totius populi pastores; Reges ministris subsunt in quibusdam Ecclesiasticis; at ministri subsunt regibus in omnibus civilibus.

3. Fideles non semper obtinent, quod petunt; & si obtineant, sapientiâ & lumine perfectè non utuntur; ideòque sæpè errant; licet Christus nobis adsit, in hac vitâ, ex parte tantum cognoscimus.

4. Licet Concilium repræsentet Ecclesiam, administri tamen & legati errare possunt, toto corpore non errante. Concilia sunt tantùm pars Ecclesiæ; at non sunt eadem privilegia partium, & totius. Qui non interfunt conciliis, habent dona particularia, per quæ vel Concilia corrigi possunt; nec totus Ecclesiæ

cleſiæ viſus eſt in Epiſcopis concilio congregatis, cum extrà Concilium multi ſint Epiſcopi, non minùs quàm alii, videntes; imò ſinguli Chriſtiani modo ſuo vident, quorum dona ſpernenda non ſunt.

5. Hæreſes non erant hæreſes, quia ita declarârunt Concilia; ſed quia ex verbo Dei ita declarârunt; ex quo ſine dubio conſtare poteſt quænam hæreſes rectè fuerint damnatæ.

ARTICUL. 22.

De Purgatorio.

DOctrina Romanenſis de Purgatorio, de Indulgentiis, de cultu & adoratione tum imaginum, tum reliquiarum, nec non de invocatione ſanctorum, res eſt futilis, inaniter excogitata, & nullis Scripturarum teſtimoniis innixa; imò potius Dei verbo repugnans.

Objicitur, 1. *Universalem esse gentium consensum, animas non continuò ad cœlum admitti; sed apud inferos purgari, & proinde non esse sententiam tam futilem.*

2. *Mentionem fieri ignis purgatorii,* 1 Cor. 3. 10., &c.

3. *Exstare in Ecclesia thesaurum satisfactionum ex Christi passionibus infinitum, qui nunquam exhauriri possit; ad hunc thesaurum pertinere etiam passiones Beatæ Virginis, & aliorum Sanctorum, qui plus passi sunt, quàm eorum peccata requirerent; & Pastores Ecclesiæ ex hoc thesauro superabundanti, habere authoritatem dispensandi & indulgentias concedendi illis qui rei sunt luendæ pœnæ temporalis.*

4. *Imagines injuriæ & contumeliæ esse capaces; ergo honoris & cultûs.*

5. *Corpora sanctorum esse templa Spiritûs Sancti, & proinde adoranda.*

6. *A Rege aliquid petituros adhibere*

bibere intercessores; & proinde multò magis qui ad Deum accedunt, debere hoc agere; cum ille ab hominum naturâ remotior sit, ac iis superior.

Resp. 1. Consensus gentium habet locum in naturalibus, non supernaturalibus.

2. Vel ibi intelligitur ignis tribulationis, & tentationis; unde ignis hic non realis, sed quasi ignis dicitur; vel ignis probabit (i. e.) Spiritus Dei explorabit cujusque opus, tanquam sanctificator; alii intelligunt locum de igne conflagrationis mundi, & severi judicii Dei.

3. Satisfactio Christi non applicatur per partes, sed singulis & omnibus fidelibus tota; nihil hîc superflui; deinde Beata Virgo & reliqui sancti nil boni fecerunt; & nil passi sunt, quod non erat ex debito; creatura ad Dei gloriam debet omnia summa facere, & pati; & quicquid fecerunt & sustinuerunt,

eis abundè remuneratur; & proinde non potest pro aliis esse satisfactorium; præterea, authoritas quidquam pro arbitrio dispensandi non est Pastoribus concessa.

4. Procedere potest argumentum sensu sano, si non intelligatur de cultu religioso.

5. Corpora sanctorum honoranda sunt honore licito, non adoranda cultu religioso.

6. Similitudo inter reges terrestres & Deum malè est adaptata; illi enim audire vel nolunt, vel negligunt, vel non possunt; tale verò nihil in Deo est, quia omnes ad se invitat, & non est ut homo, *Oseæ* 11. 9. deindè intercessor noster apud Deum est Christus.

ART. I.

ARTICUL. 23.

De administratione in cœtu publico.

NON est licitum cuiquam in se suscipere munus publicæ prædicationis vel administrationis Sacramentorum in cœtu publico, antequàm ad hæc obeunda legitimè vocatus & missus fuerit; atque illos legitimè vocatos, & missos judicare debemus, qui ad hoc opus eliguntur, & vocantur ab hominibus, qui habent publicam sibi datam in Ecclesiâ authoritatem vocandi & mittendi ministros in vineam Domini.

Objicitur, 1. *Docuisse in primitivâ Ecclesiâ non paucos, qui non fuerant vocati, ut liquet exemplo dispersorum in persecutione Ecclesiæ, sequutâ mortem Stephani,* Act. 8. 4.

2. *Verè vocatum esse, qui idoneis ad docendum donis instructus est.*

3. *Pan-*

3. *Paulum describentem Episcopum, non meminisse vocationis*, 1 Tim. 3. Tit. 1. 4.

4. *Docere alios, opus esse charitatis*, Jac. 5. 19, 20. *ac ea propter specialem haud requirere vocationem.*

Resp. 1. Inter dispersos forsan fuerunt quidam vocati; si non, faciles damus extraordinario persecutionum tempore licitum esse, sine vocatione ordinariâ publicè docere; non aliter.

2. Quanquam fundamentum veræ vocationis sint dona faciendi hominem ad docendum aptum; accedere tamen debet donorum & vitæ per alios exploratio, & approbatio; antequàm in sacrum ordinem cooptentur.

3. Licet Paulus locis citatis non disertè meminit vocationis; ejus tamen alibi meminit, veluti ad *Romanos* 10, 15.

4. Non negamus esse opus charitatis alios docere; non tamen hinc sequitur unumquemque publicum docendi

cendi in Ecclesiâ munus citra specialem vocationem sibi arrogare posse, tum quia vocationis necessitatem Scriptura sæpenumerò urget, tùm quia hâc ratione copia concedi posset, & deberet mulieribus docendi in Ecclesiâ, contrà mentem Apostoli, 1 *Cor.* 14.34. 1 *Tim.* 2.12. tùm quia non pauci ad docendum inepti partes docendi in Ecclesiâ sibi sumpturi essent, vetante Apostolo, 1 *Tim.* 5. 12.

ARTICUL. 24.

De precibus in Ecclesiâ dicendis linguâ quam populus intelligit.

VErbo Dei & Primitivæ Ecclesiæ consuetudini planè repugnat, linguâ populo non intellectâ publicas in Ecclesiâ preces habere.

Objicitur, 1. *Populum ex mandato foris mansisse, & sacerdotem ingres-*

ingressum fuisse Sanctuarium, Lev. 16. 17. *de quo habemus exemplum*, Luc. 1. 20. *& proinde non necessarium esse, ut populus intelligat sacerdotem.*

2. *Si ea tantùm debet precari populus, quæ intelligit, tum nunquam debere recitare Psalmos aliáque in quibus non intelligit omnia.*

3. *Pietatem esse diminutam ab illo tempore, quo lingua vernacula in usu esse cœpit.*

4. *Ecclesias Asiæ minoris Græcâ linguâ in Sacris usas fuisse, at universum populum illam non intellexisse; quia sanato claudo loquebantur Lycaonicè*, Act. 14. 11. *& Act. 2. commemorantur variælingua, quæ tùm in Asiâ fuêre, & quibus usi sunt Apostoli.*

5. *Unam linguam in omnibus Ecclesiis usurpatam, facere ad unitatem Ecclesiæ.*

6. *Divini officii finem esse, non instructionem populi, sed cultum Dei; Deum intelligere preces in linguâ ignotâ.*

notâ recitatas, & populum mentem habere devotam, quod satis est.

Resp. 1. Sacerdotem ingredientem Sanctuarium fuisse typum Christi, qui solus virtute suâ cœlum ingressus est, ubi orat pro nobis; deinde, cum sacerdos verba fecit ad populum, prolocutus est quæ ab omnibus poterant intelligi.

2. Si omnia ex Psalmis & aliis libris non possint plenè intelligi, quamplurima tamen possunt; nihil verò ab imperitis in versionibus & locutionibus Latinis intelligitur. Oratio est colloquium nostrum cum Deo, & ex nostro sensu nasci debet; atque ideò quantùm fieri potest, scire debemus ea, quæ inter precandum loquimur.

4. Pietas non est diminuta; loco stupidæ superstitionis, quæ olim fuit, jam in multis est vera pietas, licet Ecclesia sine multis profanis nunquam fuerit; & si esset in multis diminuta, hoc tantum foret per accidens quorundam improborum hominum vitio, sicuti Evangelium prædicatum

dicatum quamplurimis est odor mortis ad mortem; preces autem in linguâ vulgari non sunt hujus impietatis causa.

4. Lycaonica lingua erat Græcæ dialectus, sicut & multæ aliæ; & Apostoli his populis Græcè prædicârunt, quorum prædicationem sine dubio intellexerunt.

5. Unitas Ecclesiæ non pendet ab unitate linguæ, sed ab unitate doctrinæ.

6. Finis præcipuus divini officii est cultus Dei; sed cum ædificatione populi, tanquam fine subordinato, conjunctus; populus autem ædificari non potest, si non intelligat, 1 *Cor.* 14. Deinde, finis conventûs publici non est, ut Deus intelligat, sed ut totum cœtum approbet; nec satis est populo intelligere, quòd aliquid fiat ad laudem Dei; & mentem in genere habere devotam; sed etiam distinctè intelligere debet, quid sit, quod fit ad laudem Dei.

ARTI-

ARTICUL. 25.

De Sacramentis.

SAcramenta à Christo instituta, non tantùm sunt notæ, vel indicia professionis Christianorum; sed potiùs sunt certa quædam testimonia & efficacia signa gratiæ atque bonæ erga nos voluntatis Dei; per quæ invisibiliter ipse in nobis operatur, nostramque fidem in se non solùm vivificat, verùm etiam confirmat. Duo à Domino nostro in Evangelio instituta sunt Sacramenta; Baptismus scilicet, & cœna Domini. Quinque illa vulgò vocata Sacramenta, sc. Confirmatio, Pœnitentia, Ordo, Matrimonium, & Extrema unctio, pro Evangelii Sacramentis habenda non sunt, quæ partim ex corrupta Apostolorum imitatione profluxerunt, partim vitæ status sunt in Scripturis probati; attamen similem Sacramentorum cum

Baptis-

Baptismo & Cœnâ Domini rationem non habent, cum signum aliquod visibile vel cæremoniam à Deo institutam non habeant. Sacramenta non in hoc instituta sunt à Christo, ut spectarentur aut circumferrentur; sed ut ritè illis uteremur; & in iis duntaxat, qui dignè percipiunt, salutarem habent effectum & operationem; qui verò indignè percipiunt, damnationem (ut Paulus inquit) sibi-ipsis acquirunt.

Objicitur, 1. *Sacramenta ab Hypocritis usurpari, qui non credunt; & proinde non esse certa gratiæ testimonia.*

2. *Neque hanc vocem Sacramenti, neque binarium Sacramentorum numerum legi in Scripturis.*

3. *Confirmationis externum ritum esse impositionem manuum*, Act. 8. 17.

4. *Ritum Pœnitentiæ judicialem esse absolutionem*, Jo. 20. 23.

5. *Ritum Extremæ unctionis haberi unà cum promissione annexâ*, Jac. 5. 14.

6. *Ri-*

6. *Ritum Ordinis esse impositionem manuum*, 1 Tim. 4. 14.

7. *De Matrimonio haberi nomen ipsum Sacramenti*, Eph. 5. 32.

Objectiones contra ultimam hujus Articuli partem in Articulo 28. *& 29. habendæ sunt.*

Resp. 1. Ex judicio charitatis omnibus communicantur Sacramenta; certa sunt tantùm gratiæ testimonia fidelibus & dignè percipientibus.

2. Licet vox *Sacramenti* in sacris literis non habeatur, res per vocem designata ibi habetur; & Apostolus, 1 *Cor.* 10. hæc duo tantùm recitat Sacramenta; nec in sacro codice, voce *Sacramenti* strictè sumptâ, plura reperiri possunt; & quidam docuerunt hæc duo fuisse indicata per aquam & sanguinem, quæ manârunt ex Christi latere, *Jo.* 19.

3. Illa confirmatio per impositionem manuum, erat extraordinaria & Apostolis propria.

4. Nullus ibi præscribitur ritus externus, nulla materia vel forma Sacra-

Sacramenti, quia non est elementum à verbo distinctum; non ibi alio signo externo usus est Christus præter afflationem.

5. Mandatum de Extrema unctione locum tantùm habuit, quando erat donum miraculorum in Ecclesiâ, & ad miraculosam ægrotorum sanationem spectabat.

6. Impositio manuum non est Ordinationi Sacræ essentialis, quia non semper fuit adhibita; Matthias sine illa subrogatus erat in locum Judæ, *Act.* 1. Apostoli sine illa fuerunt inaugurati, *Matth.* 10. *Marc.* 3. Et mirum est quòd Pontificii impositionem manuum Sacramentalem ritum velint esse tam in Ordine, quàm Confirmatione. Inauditum est in Scripturis ut unum & idem signum sit in duobus Sacramentis.

7. Non vult Apostolus matrimonium esse propriè Sacramentum, sed mysterium, cujus generis sunt quamplurima.

ARTI-

ARTICUL. 26.

De Ministrorum indignitate, quæ Sacramentorum efficaciam non tollit.

QUamvis in Ecclesiâ visibili bonis mali semper sint admixti, & aliquando mali in Administratione Verbi & Sacramentorum summam habeant authoritatem; attamen cum non suo sed Christi nomine illud agant, ejusque mandato & authoritate ministrent, ministerio illorum uti possumus, cum in verbo Dei audiendo, tum in Sacramentis percipiendis; neque per illorum malitiam effectus instituti Christi tollitur, nec gratia donorum Dei diminuitur respectu illorum, qui fide, & ritè Sacramenta sibi ab iis ministrata percipiunt, quæ propter institutionem & promissionem Christi efficacia sunt, licet per malos ministrentur; Ad Ecclesiæ tamen disci-

plinam

plinam pertinet, ut de malis ministris inquisitio fiat, & ut accusentur ab his, qui eorum flagitia noverint, tandemque justo convicti judicio, ut noxii, deponantur.

Objicitur, 1. *Neminem dare, quod non habet; impios vero ministros non habere gratiam & remissionem peccatorum; atque ideò efficaciter non administrare Sacramenta, per quæ hæc obtinemus.*

2. *Improbo seu impio dixisse Deum, Quare tu enarras decreta mea, & assumis fœdus meum in ore tuo? cum tu oderis disciplinam & verba mea projeceris post te,* Psal. 50. 16, 17. *& cum Deus nollet impios Sacra administrare, videtur ministerium eorum esse inutile.*

3. *Hominem in aliquo delicto præoccupatum, in spiritu lenitatis restituendum esse,* Gal. 1. 6. *multo magis itaque ministrum propter reverentiam personæ, & proinde non debere castigari, & à loco deponi.*

Resp. 1. Minister dona cœlestia non

non dat efficaciter, ut causa efficiens Principalis, sed instrumentaliter; effectus autem non debet esse similis instrumento, sed causæ primæ; deinde non propriè dat eadem dona, sed signa tantùm externa: Hinc Deus dicitur corda circumcidere, *Deut.* 3. 6. & Christus spiriru sancto baptizavit, Joannes verò aquâ, *Matth.* 3. 11.

2. Psalmus 50 non agit peculiariter de ministris, sed de populo Judaico, quem Deus castigat, quòd legem semper in ore haberet, & in Sacrificiis offerendis multus esset, & tamen impiè viveret, qualis cultus penitùs improbatur; si verò locus ministris applicetur, dici potest, ministerium impuram vitam agentis, non esse Deo gratum respectu personæ administrantis, & quatenus est opus operantis; posse tamen esse efficax & frugiferum respectu auditorum, & quatenus est opus operatum.

3. Impii ministri sæpius monendi;

di; si vero monitis non omnino obtemperent, denuò deponi possunt & debent.

ARTICUL. 27.

De Baptismo.

BAptismus non est tantùm professionis signum, & discriminis nota, quâ Christiani ab aliis non Christianis discernuntur; sed etiam est signum Regenerationis vel novæ nativitatis, per quod tanquam per instrumentum, rectè Baptismum suscipientes Ecclesiæ inseruntur, promissiones de remissione peccatorum atque adoptione nostra in filios Dei per Spiritum sanctum, visibiliter obsignantur, fides confirmatur, & virtute divinæ invocationis augetur gratia. Baptismus parvulorum omnino in Ecclesiâ retinendus est, ut Christi institutioni maximè congruens.

Objicitur, 1. *Deum gratiam conferre*

ferre quâ quis Ecclesiæ inseratur, & quosdam fuisse membra Ecclesiæ ante perceptum Baptismum; nempè Thesaurarium Reginæ Candaces, Act. 8. & Cornelium Centurionem, Act. 10. qui etiam piis operibus ostendebant se esse regeneratos, ac eapropter, quòd quis Ecclesiæ inseratur, vel quòd hoc significetur, non necessariò attribui Baptismo.

2. Promissiones divinas esse in se certissimas, ac eapropter non egere ullâ à Sacramentis confirmatione.

3. Spiritum sanctum esse, qui certitudinem promissionum divinarum pectoribus ingeneret.

4. Fidem, quam prædicant Evangelici, excludere omnem dubitationem; atque ideò confirmatione per Sacramenta non egere.

5. Infantes non esse baptizandos, quia Christus, Matth. 28. 19. jubet, ut prius doceamus, postea baptizemus; infantes verò non posse doceri.

6. Eos, qui non credunt, à Baptismo esse arcendos; infantes autem

non credere, quia nullam habent boni vel mali cognitionem, Deut. 1. 39.

Resp. 1. Quamquam Deus salutis sit causa princeps, hoc non impedit quò minùs Baptismus sit medium, quo Deus in salute conferenda utatur; deinde, Baptismus infantibus primus est in Ecclesiam ingressus, licet non adultis, de quibus in exemplis allatis; nec tamen suo caret fructu Baptismus in adultis, quippe fidem confirmans; præterea, bona opera multos fuisse fideles testabantur, non solenniter tamen, veluti publicus in Ecclesia Baptismus.

2. Promissiones in se certissimæ sunt, at respectu nostri egent confirmatione.

3. Spiritus Sanctus certos nos facit, sed Verbi & Sacramentorum interventu.

4. Fides, quam nos prædicamus, excludit omnem dubitationem respectu objecti, non respectu subjecti; novimus Christum esse omnipoten-

potentem, & fidelem, licet nos simus infirmi; fidem languidam novimus esse veram; illam tamen quæ minùs obnoxia est dubitationi, esse perfectiorem, atque homines adipisci ampliorem fidei mensuram, per Baptismum & alia media, non dubitamus.

5. Locus de adultis intelligendus est, qui doctrinæ capaces erant, non de infantibus; deinde μαθητεύσατε propriè non significat *docete*, sed *discipulos facite*, quod & de infantibus dici potest. Infantes Judæorum sine institutione circumcisi fuerunt; eadem est ratio de infantibus Christianorum.

6. Loci citati agunt de adultis; deinde, fides parentum pro infantibus satis esse putatur; cur non debet iis sufficere fides aliena, quemadmodum obfuit iis peccatum alienum?

ARTICUL. 28.

De Cœna Domini.

COena Domini non tantùm est signum Charitatis, quam Christiani habere inter se invicem debent; verùm potius Sacramentum est nostræ per mortem Christi redemptionis, adeò ut ritè, dignè, & cum fide eandem sumentibus, panis, quem frangimus, est Communicatio corporis Christi; & similiter calix benedictionis, est sanguinis Christi communicatio. Transubstantiatio, vel substantiæ panis & vini in cœna Domini mutatio, ex sacris literis probari non potest, sed manifestis Scripturæ dictis adversatur, Sacramenti naturam evertit, & multarum superstitionum dedit occasionem. Corpus Christi datur, accipitur & manducatur cœlesti tantùm & spirituali ratione; medium autem quo corpus Christi accipitur

&

& manducatur in cœna, fides est. Sacramentum cœnæ domini ex Christi institutione non servabatur, circumferebatur, elevabatur, nec adorabatur.

Objicitur, 1. *Transubstantiationem fundatam esse in verbis institutionis*, Matth. 26. 26. *Quippe præ se ferunt veram mutationem panis & vini.*

2. *Id ad manducandum, & bibendum, exhibitum fuisse à Christo discipulis, quod pro nobis datum, & quod pro nobis in remissionem peccatorum effusum est: at non panem, sed Corpus Christi datum fuisse; non vinum, sed sanguinem Christi effusum fuisse; & proinde verum corpus & verum sanguinem Christi exhibitum fuisse, quod fieri non potuit sine mutatione substantiali panis in Corpus, & vini in sanguinem ejus.*

3. *Verba institutionis propriè esse intelligenda, quia sunt Verba Testamenti, & Christus moriturus apud rudes discipulos illa protulit.*

4. *Christum esse omnipotentem, at-*

que idcò ſuum corpus poſſe offerre in Euchariſtia ſub ſpeciebus panis & vini.

5. *Corpus & ſanguinem Chriſti corporaliter eſſe in Euchariſtia; aliter, figuratum, videlicet cœna, non eſſet luis figuris præſtantius; nempe Agno Paſchali, Manna & ſanguine illo, quo vetus Teſtamentum ſancitum fuit; quæ omnia corporaliter exhibita fuerunt.*

6. *Veteres Euchariſtiam reſervâſſe.*

7. *Euchariſtiam religiosè circumgeſtandam eſſe in publicis proceſſionibus, quia Arca fœderis, quæ fuit hujus rei typus, ſic fuit circumgeſtata,* 2 Sam. 6. 8.

8. *Quoſdam Patres teſtari de Hoſtiæ elevatione.*

9. *Corpus & ſanguinem Chriſti eſſe adoranda; Euchariſtiam autem conſtare ex corpore & ſanguine Chriſti; atque eapropter eſſe adorandam.*

Reſp. 1. In Sacra cœna eſt mutatio, ſed Sacramentalis, non ſubſtantialis.

2. Ap-

2. Appellatur verum Christi corpus, & verus Christi sanguis; sed quasi secundariò & repræsentativè; sic dicimus de imagine Cæsaris, Hic est Cæsar, qui vicit Pompeium.

3. Verba Testamentorum possunt esse clara, etiamsi figurata; omnis tropus non est obscurus; est enim aliquando lumen orationis; habetur etiam tropus, *Luc.* 22. 20. ubi calix dicitur esse Novum Testamentum; nec discipulorum ruditas debuit impedire locutionem in omnibus Sacramentis usitatam, quia semper aliquid significant.

4. A posse ad esse non valet consequentia; non quæritur quid possit Christus, sed quid velit; præterea Christus omnia potest quæ non implicant contradictionem; at implicat, unum & idem corpus simul esse in cœlo & in Sacramento.

5. Agnus Paschalis & Manna erant præcipuè figuræ Christi, qui est res significata in cœna, non ipsius cœnæ,

6. Non quæritur quid veteres fecerunt, sed quid Christus & Apostoli; Veteres fortasse asservabant Sacramentum ad communionem ægrotorum absentium, non ad adorationem.

7. Erat mandatum vel indultum de Arca circumgestanda vel transferenda; quæ etiam cultu civili erat honorata, non divino adorata; nil tale habemus de pomposa & idololatrica Eucharistiæ circumgestatione.

8. Non refert quid quidam Patres, & præcipuè recentiores, fecerint; attendendum est, quid Dominus fecit aut dixit.

9. Corpus & sanguis Christi essent proculdubio adoranda, si modò forent in Eucharistia cum deitate conjuncta; at non ità se res habet.

ARTI-

ARTICUL. 29.

De impiis, qui Christi Corpus non manducant in usu Eucharistiæ

IMpii & fide vivâ destituti, licet carnaliter & visibiliter (ut sanctus *Augustinus* loquitur) corporis & sanguinis Christi Sacramentum dentibus premant, nullo tamen modo sunt Christi participes; sed potius in propriam condemnationem tantæ rei signum vel Sacramentum manducant & bibunt.

Objicitur, 1. *Integritatem Sacramenti non pendere à fide sumentis, sed ab authoritate instituentis; & proinde per incredulitatem hominis non posse immutari vel evacuari.*

2. *Judam edisse corpus Domini, & bibisse sanguinem domini; Marcum testari omnes bibisse ex calice benedicto*, Marc. 14. 23. *Lucam scripsisse, Christum peractâ cœnâ hæc verba*

protuliſſe, Ecce manus tradentis me, mecum eſt in menſa, Luc. 22. 21.

3. *Paulum docere indignos eſſe reos corporis & ſanguinis Chriſti, tanquam irreligiosè perceptorum*, 1 Cor. 11. 27.

Reſp. 1. Sacramenti latè accepti integritas pendet ab utroque.

2. Quidam negant Judam Sacræ cœnæ interfuiſſe, nedum de ea participâſſe; utcunque ſe res habeat, ſi modò interfuit, ſignum tantum & panem Domini, ut reliqui Hypocritæ, non ſignatum & panem Dominum, accepit.

3. Apoſtolus docet impios fieri reos corporis Chriſti, non quòd illud verè accipiant, ſed quia non diſcernunt, hoc eſt, non conſideratâ cibi dignitate, accedunt ad hanc menſam ſine reverentia & timore.

ARTI-

ARTICUL. 30.

De utraque specie.

CAlix Domini laicis non est denegandus; utraque enim pars Dominici Sacramenti ex Christi institutione & præcepto omnibus Christianis ex æquo administrari debet.

Objicitur, 1. *Nullum esse præceptum quo laici ad utramque speciem obligentur: Christum solummodò dixisse discipulis, Accipite, Comedite, bibite.*

2. *Christum unius speciei usum verbis probâsse, ubi promittit vitam æternam maducantibus illius carnem, nullâ factâ potationis mentione.*

3. *Christum facto suo unius speciei usum approbâsse,* Luc. 24. 30. *ibi namque duobus discipulis in Emmaus sub sola specie panis Eucharistiam porrexit,*

4. *Abstemios excludendos fore ab Eu-*

Eucharistia, & populos apud quos non est vinum, si communio sub una specie celebrari non posset.

Resp. 1. Præceptum esse quo laici obligentur, in institutione Christi; licet non explicitum, implicitum tamen; & ab Apostolo, 1 *Cor.* 11. 26. & 28, explicatum & declaratum; quod Christus discipulis dixit, id ab Apostolo de tota intelligitur Ecclesia, totique cœtui Corinthiaco injungitur.

2. Joannis sexto, de Spirituali manducatione propriè agitur; panis fit mentio scorsim in relatione ad Manna, de quo tanquam de pane Cœlesti gloriabantur Judæi, ver. 31. In eodem capite, & ejusdem rei explicatione, quater à Domino conjunguntur caro & sanguis, ut cibus & potus necessarius, ver. 53. 54. 55. 56.

3. Vel Lucas agit de cœna vulgari, non de Sacramento Eucharistiæ, vel panis Synecdochicè pro tota refectione ponitur.

4. Ca-

4. Casus speciales non præjudicant regulæ universali; sed excipiuntur quidam, ut sunt abstemii, & illi qui vinum comparare non possunt; licet vix ulla sit mundi plaga, in qua tanta sit vini penuria, ut illud in usum adeò sacrum non possit parari. Christus prævidit hæc, quæ dicuntur incommoda; nec tamen ullam mutilationem permisit.

ARTICUL. 31.

De unica Christi oblatione in cruce consummatâ.

OBlatio Christi semel facta, perfecta redemptio est, propitiatio & satisfactio pro omnibus peccatis totius mundi, tam Originalibus quàm Actualibus; & nulla est alia pro peccato satisfactio, nisi unica illa; quapropter Missarum sacrificia, quibus vulgò dicebatur, sacerdotes Christum pro vivis & mortuis

tuis obtuliſſe, ut remiſſionem pœnæ vel reatûs haberent, Blaſphema figmenta, & pernicioſæ fuerunt Impoſturæ.

Objicitur, 1. *Oblationem Chriſti factam fuiſſe tantùm pro multis*, Matth. 20. 28. *& pro ovibus, hoc eſt, pro Electis*, Joh. 10. 15.

2. *Orationem, jejunium, Eleemoſynam & pœnas temporales, eſſe pro peccato ſatisfactiones.*

3. *Oblationem Chriſti factam in Cruce, repræſentandam eſſe in cœna.*

4. *Miſſam eſſe ſacrificii Chriſti applicationem.*

5. *Prophetas prædixiſſe ſacrificium perpetuum futurum eſſe in Eccleſia*, Mal. 1. 11. Eſa. 66. 23.

6. *Chriſtum dixiſſe*, Hoc facite in mei commemorationem, *id eſt, hoc ſacrificate; vocem* Facere, *hoc ſenſu ſapiſſimè ſumi, veluti in illo, Cum faciam vitulâ* —— *apud Virgilium*; *&* Lev. *cap.* 15. 15. 1 Reg. 18. 23. Oſeæ 2. 8. *& alibi in Vulgata verſione.*

Reſp.

Resp. 1. Christum mortuum fuisse pro multis, & pro ovibus vel Electis, non denegandum est; sed hinc conficere mortem Christi non fuisse in se pretium sufficiens pro omnibus, vanissima est illatio; tum quia hæc vox *multi*, non raro æquivalet voci *omnes*, *Dan.* 12. 2, *Rom.* 5. 19. tum quia dignitas mortis Christi tanta in se fuit, ut non solum genus humanum à Deo conditum, sed etiamsi Deus plures mundos creasset, pro omnibus plenè satisfacere potuisset; licet mundus tantùm credentium salutem per illius mortem consequatur.

2. Quicquid bonorum operum præstare, & quicquid pro gloria Dei pati possumus, id totum & facere & pati tenemur jure creationis, redemptionis, & præcepti divini, *Luc.* 17. 19. *Eph.* 2. 10. *Tit.* 3. 1. Extremè autem temerarium foret debitum debito dissolvere velle; deinde, pœnæ temporales non sunt satisfactiones, sed divinæ castigationes

tiones, quas etiam Deus avertit, si homines resipiscant; non quòd illi satisfaciant, sed quòd veram eorum respicit fidem.

3. Oblatio Christi cruenta repræsentanda est, non per aliam oblationem incruentam, sed per panis fractionem & vini effusionem.

4. Sacrificium Christi solâ fide applicatur.

5. Sacrificia Ecclesiæ Novi Testamenti, sunt Eucharistica, & Spiritualia, quæ duratura sunt.

6. Latini conciso loquendi genere utuntur, & *facere* pro rem divinam facere ponunt; *facere* autem hoc loco non significat sacrificare, quia refertur ad actiones Christi, de quibus non propriè dicitur, quòd sunt sacrificandæ; deinde, hoc non solùm Ministris, sed etiam laicis communicantibus dicitur, ut patet ex expositione Apostoli, 1 *Cor.* 11. 26. atqui hi consecrandi potestatem non habent.

ARTI-

ARTICUL. 32.

De Conjugio ſacerdotum.

EPiſcopi, Presbyteri & Diaconi non lege divinâ jubentur, vel cœlibatûs ſtatum vovere, vel à matrimonio abſtinere; ergo illis etiam licitum eſt, veluti omnibus aliis Chriſtianis, ſicuti hoc ad pietatem meliùs inſervire judicaverint, pro ſuo arbitratu matrimonium contrahere.

Objicitur, 1. *Conjugium impedire actiones ſacras; ideò in veteri Teſtamento ſummus pontifex & ſacerdotes à conſuetudine conjugali juſſi ſunt abſtinere, quoties ſacris operari debebant*, Exod. 19. 15. & 28. 4.

2. *Imperari conjugatis, ut ad tempus à mutua conſuetudine abſtineant, idque ut precibus eò ardentiùs vacare poſſint*, 1 Cor. 7. 5. *quare cùm ſacerdotibus orationi & ſacrificiis*

crificiis quotidiè insistendum sit, manifestum esse imperari ipsis perpetuam continentiam.

3. *Cœlibes potiùs quàm conjugatos, posse curare illa quæ sunt Domini*, 1 Cor. 7. 32.

Resp. 1. Abusus conjugii, non ipsum conjugium, impedit actiones sacras. *David* uxoratus septies in die orabat, in lege Dei meditationem habuit interdiu & noctu: abstinentia illa veteris Testamenti sacerdotibus præcepta, dicitur fuisse cæremonialis, & certo tempore requirebatur etiam in laicis, quò etiam pertinet abstinentia à vino & sicera, quæ imperabatur sacerdotibus in officio sacro versantibus; utcunque se res habuit, convenit procul dubiò, ut non soli Pastores, sed & quivis Christiani à tali consuetudine conjugali abstineant, quæ Dei cultum impedire possit.

2. Apostolus de oratione extraordinaria, quæ jejunium habet conjunctum, loquitur; talibus autem oratio-

orationibus sacrati homines quotidiè non insistunt; hâc ratione etiam omnibus Chtistianis abstinendum esset perpetuò a nuptiis; omnibus enim dicitur, Indesmenter orate, 1 *Thes.* 5. 17.

3. Apostolus non disputat de solis sacri ordinis hominibus, sed de quibusvis Christianis, quibus etiam hâc ratione vita cœlebs vivenda esset; deinde licet conjugium habeat molestias, habet tamen suas utilitates; atque uxor pia in auxilium, non impedimentum, tam in vita spirituali, quàm in re familiari datur; cœlibatus igitur præfertur conjugio, quando Ecclesia variis persecutionibus est obnoxia, & si quis habeat donum continentiæ; non itaque hinc exstrui potest regula generalis de cœlibatu ab aliquo ordine præcisè observando; quapropter etiam Apostolus dicit, 1 *Cor.* 7. 28. Quòd si uxorem duxeris, non peccâsti; locus igitur adductus nostræ non obest causæ.

ARTI-

ARTICUL. 33.

De Excommunicatis, quomodò vitandi.

QUI per publicam Ecclesiæ denuntiationem ritè ab unitate Ecclesiæ præcisus est, & excommunicatus, ab universa fidelium multitudine, tanquam Ethnicus & Publicanus habendus est; donec per pœnitentiam publicè reconciliatus sit, & à Judice authoritatem ad illud habente in Ecclesiam re-admissus fuerit.

Objicitur. 1. *Christum dixisse* Matth. 13. 39. *Sinite simul utraque crescere usque ad messem; quod intelligendum est de piis & impiis: & proinde impios non debere excommunicari.*

2. *Deum in veteri Testamento voluisse omnes celebrare Pascha,* Num. 9. 10.

3. Joannem *Baptizâsse progeniem viperarum,* Luc. 3. 7.

4. *Ho-*

4. *Homines non posse excludere è regno Dei, & detrudere in Gehennam.*

5. Paulum *dixisse de illo qui verbo ejus nollet omninò obtemperare, talem non quasi inimicum existimandum esse, sed monendum ut fratrem,* 2 Thes. 3. 14, 15. *fratrem autem tanquam Ethnicum & Publicanum non habendum esse.*

Resp. 1. Christus loquitur de Hypocritis, qui non possunt discerni à verè piis; vel discernit officium Ministrorum, & Magistratus: Sinite crescere, id est ne interficite.

2. Voluit Deus omnes, qui erant membra populi sui, celebrare Pascha, *Exod.* 12. 43. de contumacibus mandatum erat, ut tollerentur, *Num.* 15. 30. Immundi arcebantur, *Num.* 9. 6. sub immunditie autem cæremoniali figurabatur immundities moralis.

3. Etsi progenies viperarum illi erant, quos Joannes baptizavit; tamen non amplius erant viperæ

cum

cum baptizarentur, saltem professione.

4. Ecclesia neminem condemnat, sed judicio Dei, illud juxta præscriptum Verbi promulgando subscribit, traditque Satanæ, non propriâ authoritate, sed nomine Christi, 1 *Cor.* 5. 4.

5. Excommunicati vocantur fratres partim professione, & quia fuerunt fratres, 1 *Cor.* 5. 11, partim spe, quia resipiscens rursus debet fieri frater; partim dilectione & studio eum servandi, quòd debet esse finis excommunicationis; præterea, non dixit Apostolus, Habete eum pro fratre, sed Monete ut fratrem.

ARTI-

ARTICUL. 34.

De Traditionibus Eccleſiæ.

TRaditiones atque cæremonias eaſdem, aut prorsùs conſimiles, non neceſſarium eſt eſſe in omnibus locis; nam & variæ ſemper fuerunt, & mutari poſſunt pro regionum, temporum, & morum humanorum diverſitate, modò nihil contra Dei Verbum inſtituatur. Quiſquis ex privato judicio, volens & datâ operâ, publicè violaverit Traditiones & Cæremonias Eccleſiæ, quæ cum verbo Dei non pugnant, & ſunt authoritate publicâ inſtitutæ & probatæ, is publicè redargui debet (ut alii timeant, ne tale quid agant) cum ſit peccans in publicum ordinem Eccleſiæ, lædatque Magiſtratûs authoritatem, & fratrum infirmorum conſcientias vulneret. Quælibet Eccleſia particularis, ſive nationalis authoritatem

ritatem habet instituendi, mutandi, & abrogandi cæremonias, vel ritus Ecclesiæ humanâ tantùm authoritate institutos, modò omnia ad ædificationem fiant.

Objicitur, 1. *Christianos secundùm eandem regulam ambulare debere, atque inter illos summum habere consensum, ut colligi potest ex* Gal. 6. 16. 1 Pet. 3. 8. *& proinde easdem cæremonias in omnibus locis esse necessarias.*

2. *Christum dixisse, Peccantem redargue inter te & illum,* Matth. 10. 15. *ergo non esse publicè ab aliquo reprehendendum.*

3. *Apostolum hortari Titum ut contentiones devitet, cap* 3. 9. *atque ideò illos non esse redarguendos, qui Traditionibus Ecclesiæ contradicunt.*

4. *Eundem Apostolum Thessalonicensibus præcepisse, ut Traditiones tenerent,* 2 Thes. 2. 15. *atque idcircò Ecclesiam illam non habuisse authoritatem illius traditiones mutandi vel abrogandi.*

Resp.

Resp. 1. Rituum varietas Ecclesiæ unitatem non tollit; modò fideles secundum eandem doctrinæ regulam ambulent.

2. Locus agit de officio privatorum ob peccata privata in privatos commissa; non de officio Pastorum in redarguendis peccatis publicis & cum publico scandalo commissis, quæ publicè arguenda sunt.

3. Inutiles disputationes & colloquia verbosa sine ædificatione, vitanda sunt, quia inanes illæ contentiones nullum in se perversum lucrifaciunt, sed potius in errore confirmant; interim Pastores cum omni prudentia, patientia & sobrietate contradicentes redarguere possunt, si modò in bonum aliorum hoc tendat.

4. Traditiones, de quibus Apostolus, vel erant doctrinales & Sacris literis consignatæ; vel si non, ab Apostolo erant institutæ, qui à Domino accepit, quæ tradidit illis;

Articulus vero loquitur de Traditionibus iis quæ sola & ordinaria hominum authoritate prius institutæ fuerunt.

ARTICUL. 35.

De Homiliis.

HOmiliarum liber secundus, quarum singulos titulos huic Articulo subjunximus, continet piam & salutarem doctrinam, & his temporibus necessariam, veluti prior liber Homiliarum, quæ editæ sunt tempore *Edvardi* sexti: itaque a Ministris in Ecclesia diligenter & distincte, ut a populo intelligi possint, recitandas esse decernimus.

De Homiliarum titulis.

1. De recto Ecclesiæ usu.
2. Adversus idololatriæ periculum.

3. Ad-

3. De templis reparandis & nitidè servandis.

4. De bonis operibus; primò de jejunio.

5. Adversus gulam, & ebrietatem.

6. Adversus vestium luxum.

7. De oratione.

8. De loco & tempore orationis.

9. Quòd preces publicæ & Sacramenta linguâ notâ administrari debent.

10. De veneranda verbi Divini æstimatione.

11. De Eleemosyna.

12. De Christi Nativitate.

13. De Christi Passione.

14. De Christi Resurrectione.

15. De digna Sacramenti corporis & sanguinis Christi perceptione.

16. De Spiritûs Sancti donis.

17. Pro Rogationum diebus.

18. De statu matrimonii.

19. De Pœnitentia.

20. Adversus otium.

21. Adversus insurrectionem.

Objicitur, 1. *Doctrinam Homiliis comprehensam, non esse his temporibus necessariam, quia ministrorum copia est, qui verbum Dei vivâ voce prædicare possunt, & solent.*

2. *Ministro Evangelii planè esse indignum hortatiunculas ex alterius præscripto verbatim recitare; istud enim officium vel puerulus obire potest.*

3. *Neminem posse advocati vel Medici munus tueri, formulas præscriptas recitando; Ministrum autem esse Advocatum & Medicum Spiritualem, qui doctrinam applicare debet pro personarum & temporis ratione, quod non fit, nec fieri potest, dum leguntur præscripta verba perscripta ab aliis Homilia.*

Resp. 1. Articulus præcipuè loquitur de primo reformationis initio, quando virorum, qui ad Ministerium idonei essent, major erat defectus; deinde, si de his temporibus maximè loquatur, quamplurimæ

rimæ sunt Ecclesiæ, quæ docto concionatore, quod sanè dolendum est, carent; prætereà, ea est quorundam in concionibus habendis negligentia, ità ut Homiliam audire potiùs quàm eorum conciones, sit utilius.

2. Indignum est Ministro Evangelii hortatiunculas ex præscripto cujuslibet privati recitare; non tamen indignum, si fiat ex præscripto Ecclesiæ; neque indignum est Ministro illud agere, quod quidam pueri possunt, veluti preces publicas & capita ex Bibliis recitare.

3. Si Medicus vel Advocatus aliquid ex libris recitarent, auditor sanitatem & sanum consilium pro se vel pro aliis adipisci posset; sic se habet in divinis, licet Ministerium eorum sit efficacius, qui applicandi verbum Dei pro circumstantiarum varietate facultatem habent; deinde, quæ in Homiliis continentur, ut plurimùm omni tempore conveniunt; alia autem tempori cuidam

ita applicantur, ut nemo ferè ſit, qui quando legenda ſunt, non facilè intelligere poſſit: Lectores autem magno uſui eſſe poſſunt, ubi melius inſtructi non habentur Miniſtri.

ARTICUL. 36.

De Epiſcoporum, & Miniſtrorum conſecratione.

LIber de Conſecratione Archiepiſcoporum & Epiſcoporum, & Ordinatione Presbyterorum & Diaconorum, editus nuper tempore Edvardi ſexti, & Authoritate Parliamenti illo ipſo tempore confirmatus, omnia ad ejuſmodi conſecrationem & ordinationem neceſſaria continet, & nihil habet quod ex ſe ſit aut ſuperſtitioſum, aut impium; atque idcircò quicunque juxta ritus illius libri conſecrati aut ordinati ſunt, ab anno ſecundo prædicti

dicti Regis Edvardi, usque ad hoc tempus, aut posthâc juxta eosdem ritus consecrabuntur aut ordinabuntur, omnes illos ritè atque ordinatè & legitimè esse & fore consecratos atque ordinatos statuimus.

Objicitur, 1. *Nos nullibi in sacris literis de Archiepiscopis legere.*

2. *Impium esse hoc, quod Episcopus dicat unicuique eorum qui ordinantur, Accipito Spiritum Sanctum, ac si ille potestatem haberet conferendi Spiritum Sanctum, quod Christo proprium est, & divinæ suæ virtutis specimen erat miraculosum; mortalium verò neminem hoc posse sibi arrogare, nec debere imitari.*

3. *Primos illos Episcopos & Ministros non fuisse ritè ordinatos, quia non ordinati fuerunt ab aliis Episcopis, qui continuatam haberent à præcedentibus Episcopis legitimè vocatis successionem, & quia in solennitate consecrationis & ordinationis non erant ritus debiti.*

Resp. 1. Archiepiscopus nihil a-

liud est quam Episcoporum supremus, qui Episcopis aliis præest; & licet hæc vox in sacris literis non habeatur, inde tamen constat propter εὐταξίαν in Ecclesia conservandam, quod utile sit ac consultum, constitui in Ecclesia disparis dignitatis ac authoritatis gradus. In veteri Testamento erat summus Sacerdos, & Sacerdotes secundi ordinis; in novo erant Apostoli, Prophetæ, Evangelistæ, Pastores, Doctores; Et verbo Dei non repugnat, unum aliquem regiminis causâ aliis esse superiorem.

2. Episcopus non dicit, Accipito Spiritum Sanctum, quasi posset dona Spiritus Sancti interna modo extraordinario conferre; sed quia confert ministerium externum ordinarium, cujus Spiritus Sanctus author est: Sicuti etiam dicit, Authoritatem accipe prædicandi Evangelium, *&c.*

3. Primi nostri Episcopi ordinati fuerunt à Pontificiis, qui licet doctrinæ

doctrinæ puritatem apud ſe non habuerint, non tamen ordinandi facultatem amiſerunt; Baptizati ab Hæreticis, exiſtimantur eſſe verè Baptizati: eadem autem eſt ratio eorum qui ab iis ordinantur; Phariſæi Cathedram Moſis occupârunt, & Judas Apoſtolatûs munus obivit; nec fruſtra; quia non à Miniſtrantis ſinceritate, ſed ab inſtituentis authoritate, effectus dependet ſalutaris; ritus autem erant Scripturæ Sacræ congruentes; res tota ex faſtis & noſtratium ſcriptis conſtare poteſt. Si dicat aliquis, Pontificios non fuiſſe legitimè vocatos, & proinde noſtros non potuiſſe ab illis ritè ordinari; Dicendum, vocationem eorum quoad eſſentiam fuiſſe legitimam; quia & illi vocati fuerunt ad docendam veritatem; licet accidentia fuerint illegitima; neque potuerunt noſtros vocatione ſuâ privare, licet non ad placitum & guſtum Eccleſiæ Romanæ docuerint; obedire enim opor-

tet Deo, plus quàm hominibus. Respondent quidam, posse Magistratum & populum fidelem constituere & eligere Episcopos & pastores, in casu præsertim necessitatis; deinde, successionem ab Apostolis, non præcipuè personalem, sed doctrinalem requiri.

ARTICUL 37.

De Civilibus Magistratibus.

REgia majestas in hoc Angliæ Regno, & cæteris ejus dominiis, summam habet potestatem, ad quam omnium statuum hujus regni, sive illi Ecclesiastici sint, sive civiles, in omnibus causis suprema gubernatio pertinet, & nulli externæ jurisdictioni subjecta est; nec esse debet. Quum Regiæ majestati summam gubernationem tribuimus, quibus titulis intelligimus animos quorundam Calumniatorum offendi;

fendi, non damus principibus nostris, aut verbi Dei aut Sacramentorum administrationem; quod etiam Injunctiones ab *Elizabetha* Regina nostra nuper editæ, apertissimè testantur; sed eam tantùm prærogativam, quam in Sacris Scripturis à Deo ipso omnibus piis principibus videmus semper fuisse attributam, hoc est, ut omnes status atque ordines fidei suæ à Deo commissos, sive illi Ecclesiastici sint, sive civiles, gubernent; contumaces autem & delinquentes gladio civili coerceant. Episcopus Romanus nullam habet jurisdictionem in hoc Regno Angliæ. Leges Regni possunt Christianos propter nefanda & gravia crimina morte punire. Christianis licet ex mandato Magistratûs arma gerere, & in bello servire.

Objicitur, 1. *Regem* Josaphat *ingenuè fassum esse, se non habere primatum Ecclesiæ, sed sacerdotes*, 2 Paralip. 19. 11. *Amarias sacerdos & Ponti-*

Pontifex vester in his, quæ ad Deum pertinent, præsidebit.

2. *Sacras literas testari, regimen Ecclesiæ esse penes Episcopos & Presbyteros,* Act. 20. 28. 1 Tim. 5. 17. Heb. 13. 17.

3. *Apostolos Ecclesiam gubernâsse,* Act. 20. 28. *de controversiis religionis sententiam dixisse.* Act. 15. 6. *& in delinquentes pœnis justis animadvertisse,* Act. 5. 3. *& proinde ad Ministros, non ad Regiam Majestatem, in hoc Regno Angliæ, Ecclesiæ gubernationem de jure pertinere.*

4. *Christo datam fuisse omnem potestatem in cœlo & in terrâ,* Mat. 28. 18. *quo significatur spirituale & terrenum regnum; Christum verò utriusque claves Petro dedisse,* Mat. 16. 19. *Petrum autem, authoritatem suam Episcopo Romano dedisse, & proinde Episcopo huic, sicuti in aliis, sic etiam in hoc Angliæ Regno debitam esse jurisdictionem.*

5. *Regem* Joannem *Regionem hanc feudatariam Pontifici summo feciſſe.*

6. *Con-*

6. *Contra ultimam Articuli partem objicitur; furtum esse grave crimen, & tamen suspendium furum adversari legi divinæ; ut quæ in quadrupli aut quintupli restitutione acquiescat*, Exod. 22. 1. 2.

7. *Supplicium capitale facinorosorum pugnare cum lege charitatis Novo Testamento propria; Novum enim Testamentum, cum sit tempus gratiæ, vindictam & pœnas graviores non admittere.*

8. *Jehovæ mandatum serium esse, ne sanguis humanus effundatur*, Gen. 9. 6. *Bella autem sine sanguinis effusione non posse geri.*

9. *Christi mandatum esse, Ne resistamus malo; sed percutienti dexteram maxillam, obvertendam esse sinistram*, Matth. 5. 39.

10. *Pereundum illi esse gladio, qui gladium acceperit*, Matth. 26. 52.

11. *Arma Christianorum non esse carnalia, sed spiritualia*, 2 Cor. 10. 4.

Resp.

Resp. 1. In divinis interpretandis & administrandis, summus erat Pontifex; attamen quoad regimen externum, erat regi subordinatus.

2. Ecclesiæ regimen erat penes Episcopos & Presbyteros, quia alios duces & vigiles animarum, Ecclesia tunc nullos habebat; non tamen excludit verbum Dei alios Evangelii nutritios, pios principes, quos Ecclesia duces ad pietatem aliquando habitura erat.

3. Apostoli ministri erant extraordinarii; & status Ecclesiæ primæ vus, in quo Principes Christiani non erant, in consequentiam non trahendus est.

4. Quidam locum citatum de spirituali potestate interpretantur, ac si Christus dixisset, Sicut in cœlo sum rex Beatorum & Angelorum; ita per fidem regno in cordibus hominum. Alii sic intelligunt potentiam summam Christo Mediatori datam esse in omnes creaturas, quæ nudo homini communicari non potuit; nullo

nullo tamen ex his sensu dedit Petro summam Christus potestatem; dedit illi tantùm partem ministerii Ecclesiastici; & claves pari jure commissæ erant reliquis Apostolis, *Matth.* 18. 18. denique licet Petrus talem habuisset potestatem, è Scripturis tamen evinci non potest, Pontificem Romanum, tanquam illius successorem, talem potestatem habere.

5. Rex *Joannes* præ metu, & invitus, fecit Angliam pontifici feudatariam; & quia erat in damnum regni & successorum ejus, Henricus filius ejus atque ordines Patriæ huic donationi reclamârunt; imò & armis se à temporali jurisdictione Papæ defensuros, protestabantur; veluti constat ex Annalibus Anglicis.

6. Quidam respondent, illam legem de furibus pœnâ capitali non afficiendis, fuisse politicam, ad Judæos tantum pertinentem, & nullibi in Novo Testamento iteratam

&

& confirmatam fuisse; deinde, dicunt crescentibus delictis exasperandas esse pœnas, & probant ex Proverbiorum cap. 6. 31. exaggeratam fuisse pœnam furti ad septuplum, atque afferunt illud ex secundo Samuelis, cap. 12. 5. de fure à Davide morti adjudicato. Affirmant legem Mosis non impedire, quin pœnâ capitali in fures animadvertatur; imprimis, si illud capitale supplicium sancitum sit publicâ lege omnium consensu approbatâ; ejusmodi enim leges in rebus non adversantibus pietati, quàm proximè accedere ad legis divinas, *Rom.* 12. 1, 2, &c & si fures non sint homines languidi, ad laborandum non apti, & à pauperum curatoribus non neglecti; nam horum habenda est ratio, qui egestate extremâ ad furandum compulsi fuerunt, *Prov.* 6. 3, præterea, si furta lenioribus & leviobus pœnis corrigi non possint; vel denique, si id quod furto ablatum, sit damno insigni, cui ablatum est.

7. In

7. In veteri Testamento animadvertebatur pœnâ capitali in facinorosis, non obstante lege charitatis, quæ non minùs in veteri quàm in Novo Testamento præcepta fuit: gratia autem in Novo Testamento, timori servili & rigori legis Mosaicæ respectu salutis opponitur; non autem capitalibus pœnis à Magistratu infligendis.

8. Cædes privata, non publica prohibetur.

9. Christus hîc docet summam patientiam, ut illatam injuriam non violenter repellamus; sed potiùs repetitam patienter feramus, quàm maleficiis certemus & de vindicta privata cogitemus; præsertim, quando charitas proximi, conversio infidelium, & Dei gloria, illud exigent; hoc maximè pertinere videtur ad Christianos tempore publicæ persecutionis, qualis erat penè continua in Primitiva Ecclesia: Nos tamen hîc non vetamur injuriam declinare cum moderamine inculpatæ tutelæ; nec publi-

publica Magistratibus prohibetur vindicta; aliter enim malorum acueretur malitia, & Reſpublicæ nunquam forent tranquillæ.

10. Hic agitur de illo, qui gladium acceperit privatâ authoritate; non de Magistratu, qui Minister Dei est, gladio armatus, *Rom.* 13. 1, 2, 3.

11. Ibi agitur de mediis, quibus uti solebant Apostoli in plantando & promovendo Evangelio; talia non erant, quibus homines affectibus carnis dediti uti assolent, ut doctrinæ suæ concilient authoritatem; cujusmodi sunt humana scientia, adulatio & vis externa; sed doctrinæ veritas & efficacia; atque hinc confici non potest, bellum justis de causis non posse geri.

ARTI-

ARTICUL. 38.

De Christianorum bonis, quæ communia non sunt.

DIvitiæ & bona Christianorum; non sunt communia quoad jus, titulum, & possessionem eorum (ut quidam Anabaptistæ falsò jactant) debet tamen quisque pro facultatum ratione pauperibus Eleemosynas benignè distribuere.

Objicitur, 1. *Bonum quò communius, eò esse melius; proinde melius fore, si bona Christianorum essent communia.*

2. *Amicorum omnia esse communia.*

3. *Apostolos & Christianos in primitiva Ecclesia, habuisse omnia communia,* Act. 2. 44.

Resp. 1. Melius erit aliis, si bona fuerint communia; non illi verò cujus bona sunt, & qui benè erogare non potest; quique etiam ex ordi-

ordine charitatis ſibi-ipſi primò providere tenetur, & qui moderatâ divitiarum pro facultate erogatione ſalutem conſequi poteſt.

2. Illud axioma verum eſt in iis, quæ honeſtè & ſine damno alicujus communicari poſſunt; communicatione voluntariâ, non civili & neceſſariâ; quoad uſum temporalem, non quoad perpetuam poſſeſſionem.

3. Illa bonorum à primis Chriſtianis communicatio, non ab Apoſtolo fuit præcepta; ſed liberè à ditioribus ſuſcepta; nec ibi negatur proprietas, ſed animi affectus exprimitur, quòd nimirùm voluntate omnia habuerint communia, neque omnes bona vendiderunt; ſunt enim exempla eorum, qui ſibi ſua ſervârunt, & hoc licuiſſe, teſtabatur Petrus, *Act.* 5. 4. qui etiam poſt vocationem habuit domum, in quam Chriſtus intravit, *Matth.* 8. 14. Zacchæus etiam poſt converſionem partem divitiarum ſibi reſervavit, factâ reſtitutione & liberali Eleemoſynâ,

Luc.

Luc. 19. 8. fecit ergo quisque pro suo arbitrio, & quantum necessitas communis postulabat; locus itaque citatus non facit pro iis qui omnia habent confusè communia.

ARTICUL. 39.

De Christiani juramento.

QUemadmodùm juramentum vanum & temerarium à Domino Jesu Christo & Apostolo ejus Jacobo Christianis hominibus interdictum esse fatemur; ità Christianam religionem minimè prohibere judicamus, quin postulante Magistratu, in Causa Fidei & Charitatis, jurare liceat; modò id fiat juxta Prophetæ doctrinam in justitia, judicio & veritate.

Objicitur, 1. *Christi dictum monitum esse*, Matth. 5, 34. *Ne juretis omninò*; *Et Divi* Jacobi *cap.* 5. 12. *hortationem esse*, *Ante omnia*, *fra-*

fratres, ne jurate, neque per cœlum, neque per terram, neque aliud ullum jusjurandum.

2. *In lege Mosaicâ licitum fuisse quavis de causa jurare, modò abesset mendacium; liquere hoc ex vocabulo Hebræo* שוא Shav, *quod tantundem est, atque falso & mendaciter, non autem sine causa jurare,* Exod. 25. 1. Deut. 5. 20. *Christum eapropter, quando dixit, Ne juretis omninò, legem perfeciisse & adauxisse.*

Resp. 1. Christus atque *Jacobus* temeraria & non necessaria juramenta, veluti habetur in Articulo, solummodò damnant; deinde, Christi interdictum restrictè intelligendum est de omnibus illis juramentis, quorum permissione Pharisæi seducebant populum; docebant enim Pharisæi licuisse quavis de causa jurare, modò verum esset juramentum; quinimò addebant concessum fuisse jurare per cœlum, terram, Hierosolymam, & quamvis aliam creaturam, nec committi perjurium, nisi

ubi

ubi diserta nominis Dei mentio fierer, aut donorum Deo oblatorum; his enim interpretationibus adulterâsse Pharisæos legem Dei de juramentis, non negabit qui mediocri diligentiâ expendere voluerit, quæ Christus contra juramenta Pharisæis permissa disputat, *Matth.* 23. 16, 17, &c.

2. Deus per Mosen jubet, *Exod.* 20. 7. ne nomen Dei in vanum ac leviter leves; hinc colligi levia juramenta serio prohiberi; nullo successu opponitur nobis vox Hebræa שוא *Shav*, quippe quæ non tantùm notat id quod falsum est, & dolosum; sed etiam quicquid vanum est, & leve, ut videre est, *Mal.* 3. 14. *Jer.* 4. 30. & *Psal.* 127. 2.

Soli sapienti Deo laus & gloria.

FINIS.

ARTICLE 5

ARTICULI LAMBETHANI:

Id est,

I. *Articulorum* Lambethæ *exhibitorum* Historia.

II. *Articuli de* Prædestinatione, *& annexis capitibus à* D. Whitakero Lambethæ *propositi.*

III. *Iidem prout ab* Episcopis Theologisque *concepti & admissi.*

IV. Lanceloti Andrewes τῦ πάνυ Wintonienſis Episcopi, *de* Synodo *oblatis Articulis* Judicium; *unà cum ejusdem* Censurâ Censuræ D. Barreti, *de* Certitudine *salutis.*

Quibus annexa est

V. Sententia D. Overal Theologiæ in Academia Cantabrigiensi Professoris *olim* Regii, de Prædestinatione καὶ τοῖς ἐχομένοις.

Juxta exemplar *Londini* editum curâ F. G Ecclesiæ Stⁱ *Nicholai* apud Trinobantes Ministrii *A. D.* 16·1.

CANTABRIGIÆ,

Ex Officina *Johann. Hayes,* Celeberrimæ *Academiæ* Typographi. 1694.

Impensis *Hen. Dickinſon,* Bibliopolæ *Cantab.*

Imprimatur,

Geo. Oxenden Procan.

Jo. Mountagu.

Jo. Beaumont.

Fa. Johnson.

Articulorum Lambethæ *exhibitorum* Hiſtoria.

IN *Academiâ Cantabrigienſi* illuſtria ſunt duo *Munera Theologica*, Alterum vocatur *Regium*, *Henricum* 8 Autorem præferens: Alterum à *Margareta*, matre *Henrici* 7 inſtitutum, ab ejus nomine appellatur.

Accidit, ut eodem tempore Theologiam docerent in *Regio Whitakerus*, & in *D. Margaretæ*, *Petrus Baro*. *Whitakerus*, vir raræ eruditionis (ac proinde magnum allaturus momentum, quocunque ſe tuliſſet) diu in Patrum lectione verſatus, tandem, ſeu quia affinitate delapſus erat [a] in Familiam *Genevenſibus*

[a] *Prima ejus uxor fuit* D. Culverwelli *filia, mercatoris* Burdigalenſis, *ſed* Angli & Londinenſis. *Secunda fuit* D. Fenneri *relicta, illius* Fenneri *qui tam atrociter debacchatus eſt in* Statum Eccleſiaſticum Anglicanum & *profeſſione* Miniſterii *propterea abiit.*

Magistr's addictiorem, sive aliâ quacunque de causſa, totum se istis partibus dedit.

Atque inter alias sententias quæ *Calvini* & *Bezæ* autoritate maximè nituntur, urgere cœpit dogma *Absolutæ Prædestinationis*; tale scil. quod majorem hominum partem à *Christi* redemptione & gratiâ sufficienti ex intentione *Dei* & *Christi* penitùs excludit. Et quasi parum cruda esset hæc sententia, si in *Massa corruptæ* consideratione consisteret, ipse ad *Massam incorruptam* voluit assurgere, *Augustinum* culpans hoc nomine quòd dixisset: *Prædestinationis causam quæri & non inveniri: Reprobationis verò causſam quæri & inveniri.* Reprobationem verò hanc factam in *massâ nondum corruptâ* dicebat *Whitakerus* non esse purè negativam sed affirmationem includere. Hoc enim esse *decretum* & voluntatem *Dei*, quo homines tam multi in exitium ruant æternum.

At

At *Petrus Baro*, forsan & antè re perpensâ, certè istis *Whitakeri paradoxis* incitatus ut in omne hoc argumentum diligentius inquireret, inter opiniones diversissimas, nullam putavit esse probabiliorem eâ, quam in *Germania Melanchton*, in *Dania Hemmingius*, in *Frisia Snecanus* defenderunt: scil. *fidei præscientiam* ordine statuit priorem *Prædestinatione*, quomodo sensisse ac docuisse *Patres* veteres ante *Augustinum*, ipsúmque adeò *Augustinum* priusquam cum *Pelagio* contenderet, testes faciebat ipsos *Patres & Bezam* id ipsum confitentem.

Prædestinationis controversiam sequebantur aliæ duæ (si tamen duæ dicendæ sint, cùm altera alteram post se necessariò trahat) 1. de *amissione gratiæ* 2. de *certitudine ac securitate salutis*. *Amitti* interdum *fidem & gratiam justificantem* statuebat *Baro* negante *Whitakero*. *Certitudinem* ponebat *spei* ille, hic *fidei*, & *absolutam* non *conditionatam*.

Aperuit autem hanc ſuam ſententiam *Baro* tum præcipuè, cùm *Jonam Prophetam* interpretaretur.

Cum *Profeſſorum* diſputatio (ut fit) juventutem diu in partes traxiſſet, *Whitakerus* tandem *Londinum* profectus, *Whitgiftum Archiepiſcopum Cantuarienſem* adit: Monet concuti *Pelagiano* dogmate *Academiam*, & ni maturè obviàm eatur, apertum diſſidium, nec præſentius ullum remedium, quàm ut *Theſes* 9, quas ipſe conceperat, *Antiſtitum* aliquot judicio comprobatæ *Cantabrigiam* mitterentur.

Ità autem erant conſcriptæ *Theſes*, ut prudentiam viri facilè agnoſceres verborum tenore exquiſito, qui poſſet etiam à non mediocriter diſſidentibus, pacis ſtudio approbari, ab ipſo autem facillimè poſtea ad ſuæ ſententiæ confirmationem traheretur. Fit conventus *Antiſtitum, & Theologorum* haud magno numero, *Menſe Novembri An. Dom.* 1595. & cùm in tam perplexo argumen-

gumento non eadem omnibus placerent, diſputatur aliquandiu. Ultimo fortè die aberant unus & alter, qui à *Whitakeri* ſententiâ longiſſimè diſſidebant; Ità prævaluere alii. Et *Whitgiftus* princeps ejus conventûs, etſi *Whitakeri* dogmata minimè probabat, facilitate tamen & meu diſcordiæ, cum ſuam probare aliis non poſſet, factus eſt ipſe alienæ ſententiæ acceſſio. Non tamen eiſdem verbis probatæ *Whitakeri* aſſertiones, quibus ipſe propoſuit, ſed ità mutatæ voces quædam & phraſes, ut diſſidentis ab ipſo judicii magna veſtigia apparerent.

Tranſmiſſæ *Cantabrigiam* hæ *Theſes*; & *Whitakerus* victorem ſe ferens, partâ facilè ſine adverſario palmâ, intimum *Reginæ Conciliis* & autoritatis in *Regno* primariæ Virum, [a] cui & in *Academiam* peculiaris competebat inſpectio, convenit, atque ei, quid in *Conventu* geſtum ſit, narrat, ipſaſque *Theſes*, ità ut ab *Epiſcopis* probatæ erant, oſtendit.

[a] *D. Burl. Acad. Cant. Cancell.*

At magnus ille vir (quâ erat prudentiâ) facilè intelligens, periculosas esse definitiones in controversiis adeò decertatis, vehementer factum hoc omne improbavit; Dixítque effecturum se ut ejus autores consilii sui pœniteret. Nec fefellit promissi fidem. *Reginam* quippe convenit, ac gravi oratione demonstrat; In his quæ ad *statum religionis* pertinent, per *Angliæ* leges neminem posse nisi ex autoritate *Reginæ*, & quidem accedente *Parliamenti* consensu, quicquam decernere: Neque id frustrà institutum. Magnum enim esse in animos humanos regnum *Religionis*, & facillimè eo obtentu in partes iri & factiones. At nunc paucos *Theologos* ausos decreta facere de gravissimis quæstionibus, super quibus multis jam à seculis inter eruditissima ingenia convenire nunquam potuerit. Neque obscurum quo tenderent qui hoc impetrâssent: nam eos ità existimare atque docere, *Quicquid gereretur rerum*

rum humanarum, bonum id malúmve esset, id omne constringi lege immutabilis decreti; ipsis quoque hominum voluntatibus hanc impositam necessitatem, ut aliter quàm vellent homines velle non possent. Quæ si vera (inquit) sunt, *Domina Augustissima*, frustrà ego aliíque fideles *Majestatis tuæ* Ministri, quid in re quaque opus sit facto, quid ex usu futurum sit & *Regni* & tuo, suspensa diu consilia versamus, cùm de his quæ eveniunt necessariò stulta sit planè omnis consultatio. *Regina* & ipsa commota, *Archiepiscopum* acciri jubet & (ut erat citra *Majestatis* dispendium festiva) Magnas (inquit) te opes congerere audio (*Whitgifte*) & vis me ut opinor, divitem facere. Ille quid sibi vellet sermo tam inopinatus non satìs intelligens, Opes (inquit) sunt non nimis magnæ, sed tamen quantæcunque sunt (*Domina*) tuas crede. Tu verò (inquit *Regina*) officiosè te loqui existimas, at ego quod

offers jam meum esse *Regni* legibus contendo, incidisti enim in [a] *Præmunire*. Tum de assertionibus *Lambethanis* differere incipit. *Archiepiscopus* jam tandem videns quò *Regina* tenderet, Non hanc (ait) suam *Collegarumque* mentem fuisse, ut quicquam sine publica autoritate decernerent, aut soli *Canones* facerent, sed pacis consilium à se *Professoribus* datum, nè privata certamina in malum publicum erumperent. Aderant *Reginæ Consiliarii* qui *Whitgiftum* urgent acriter; In ipso *Conventu* peccatum, quòd inconsultâ *Reginâ* indictus esset, & paci rectiùs consuli potuisse, si judicium sibi integrum servâssent *Antistites*. Et quorsum missas *Cantabrigiam Assertiones Episcoporum* nisi ut *Ca-*

[a] Est Præmunire lex *Angliæ* vetus, à Richardo, ut creditur, Secundo sancita, quæ vetat Ecclesiasticos homines plùs sibi autoritatis arrogare, quàm Regni moribus ipsis debeatur; hac additâ pœnâ, ut qui contrà faxit carceri mancipetur, quamdiu Principi placeat; bona Fisco addicantur.

noni-

nonis quandam præferrent ſpeciem. Adeóne moleſtum ſemel convenire *Reginam* de negotio tot per dies diſceptato? Deinde ad quæſtionem de *Fato* prolabuntur, & *dogma* (ut ipſis videbatur) bonis moribus, *Reique publicæ* adverſum graviter exagitant. Exitus hic fuit, ut facti inconſulti veniam precaretur *Archiepiſcopus*, ac promitteret *Cantabrigiam* ſe ſcripturum, ut premerentur *Lambethanæ Aſſertiones*, nè quâ in publicam notitiam emanarent. Quod & præſtitit. Sed multò pòſt (ut videtur) repertum inter *Whitakeri* Schedas, aut alibi, exemplum effecit, ut autoribus invitis hoc opus prorumperet.

Poſt factas has *Aſſertiones Baro* & in *Profeſſione* & in ſententiâ manſit; *Whitakerus* vitâ ereptus eſt paucis pòſt *Lambethanum Conventum* diebus. *Baro* deinde elapſo Triennii ſpatio (*nam vetere inſtituto in illius* Lecturâ *triennalis eſt profeſſio.*) *Profeſſione* abiit, & in privata ſe ſtudia recondidit.

Poſt

Post illos duos, inter quos contentio orta erat, *Professor Regius* factus est eruditissimus vir *Joannes Overal.* Is hanc secutus est dicendi rationem, quæ statuit, *Gratiam sufficientem offerri singulis hominibus, & Christum pro singulis mortuum: In omni bono priores esse gratiæ partes, posteriores Liberi Arbitrii à gratiâ informati; sed Gratiam operari modis inexplicabilibus, non tamen ad actus singulos naturalem in modum determinando: Gratiam verò justificantem, cum peccatis capitalibus ante actam pœnitentiam non consistere.*

Ad *Prædestinationis* difficilem admodùm controversiam quod attinet, ità sibi temperabat, ut nec priorem, nec posteriorem *Augustini* sententiam damnaret; quippe quas judicaret ipse non admodum hostiliter inter se dissidere; præsertim cùm ipse *Augustinus* post ortum cum *Pelagio* certamen scripserit, Eadem se tunc credere quæ olim credidisset, cùm

cùm *Manichæos* oppugnaret, neque tam sententiam se nunc mutâsse, quàm loquendi genus.

Quid postea regnante *Illustriss. Jacobo Anno* 1603. in *Hamptoniensi Curiâ* actum sit, edito eâ de re *D. Barlovii* libello, palàm est. Namque ibi *D. Reynoldus* & qui eum ipso contra *Episcopos* constitere, inter cætera quæ ad puritatem *Ecclesiæ Anglicanæ* pertinere vehementer existimabant, & illud postulârunt, ut *Assertiones Lambethanæ Confessioni* insererentur. Minimè verò hoc impetrârunt, judicante *Rege*, Ejusmodi definitionibus parùm ad pacem profici.

Arti-

Articuli de Prædestinatione & annexis capitibus à *D. Whitakero Lambethæ* propositi.

I. *DEVS ab æterno prædestinavit quosdam ad vitam, & quosdam ad mortem reprobavit.*

II. *Causſa efficiens Prædestinationis non est præviſio fidei aut perſeverantiæ, aut bonorum operum, aut ullius rei quæ inſit perſonis prædestinatis, ſed ſola, abſoluta & ſimplex voluntas Dei.*

III. *Prædestinatorum præfinitus & certus est numerus, qui nec*

nec augeri nec minui potest.

IV. Qui non sunt prædestinati ad salutem, necessariò propter peccata condemnabuntur.

V. Vera, viva & justificans fides, & spiritus Dei sanctificans non extinguitur, non excidit, non evanescit in iis qui semel ejus participes fuerunt, aut totaliter aut finaliter.

VI. Homo verè fidelis, id est, fide justificante præditus, certus est certitudine fidei, de remissione peccatorum suorum & salute sempiternâ suâ per Christum.

VII. Gratia sufficiens ad salutem non tribuitur, non communicatur, non conceditur universis hominibus, quâ servari possint, si velint.

VIII. Ne-

VIII. Nemo potest venire ad Christum nisi datum ei fuerit, & nisi pater eum traxerit: & omnes homines non trahuntur à patre ut veniant ad filium.

IX. Non est positum in arbitrio aut potestate uniuscujusque hominis servari.

Hæ omnes Propositiones aut apertè positæ sunt in Libro Articulorum, & semper in Ecclesiâ nostrâ approbatæ, fuerunt; aut ex Articulis necessariâ consecutione deduci possunt.

Arti-

Articuli Lambethæ *propoſiti prout à Cl. V. D. Whitakero in ipſius* autographo *concepti*, Epiſcopis *aliiſq*; Theologis Lambethæ *proponebantur.*

Articuli *Lambethæ propoſiti prout ab* Epiſcopis *reliquiſque* Theologis *concepti ſunt, & de ſenſu, quo admiſſi ſunt.*

I.

DEus ab Æterno prædeſtinavit quoſdam ad vitam, & quoſdam ad mortem reprobavit.

I.

ADmiſſus eſt hic Articulus totidem verbis. Nam ſi per primum (*quoſdam*) intelliguntur *Credentes*; per ſecundum (*quoſdam*) *Incredulis*,

lis hìc non intenditur: sed est verissimus Articulus.

II.

Caussa efficiens Prædestinationis non est prævisio *fidei, aut perseverantiæ, aut bonorum operum, aut ullius rei quæ insit personis prædestinatis, sed sola & absoluta & simplex voluntas Dei.*

II.

Caussa movens aut efficiens Prædestinationis ad *vitam* non est *prævisio* fidei aut perseverantiæ, aut bonorum operum aut alîus rei, quæ insit personis prædestinatis, sed sola *voluntas Beneplaciti Dei*. Additur in hoc secundo Articulo à *Lambethanis* 1° *Movens*. 2° *Ad vitam*, 3° mutatur [*sola absoluta & simplex voluntas Dei*] in [*sola voluntas Beneplaciti Dei*;] idque non sine justâ ratione. Caussa enim movens Prædestinationis ad *vitam*, non est *fides*, sed *Meritum Christi*, cùm *Deus* servandis salutem

tem destinavit non propter *fidem*, sed propter *Christum*. *Moventis* vocabulum propriè *Merito* convenit: *Meritum* autem est in obedientiâ *Christi*, non in fide nostrâ. Additur [*ad vitam*;] quia licèt prædestinationis ad *mortem* caussa sit *præviso* infidelitatis & impœnitentiæ, adeoque alicujus rei quæ insit personis prædestinatis ad *mortem*; tamen nulla est caussa prædestinationis ad *vitam*, nisi sola *voluntas Beneplaciti Dei*; Juxta illud *Augustini*; *Prædestinationis caussa quæritur & non invenitur*; *Reprobationis verò caussa quæritur & invenitur*. [*Absoluta & simplex voluntas Dei*] majus quiddam dicit, quàm *sola voluntas Beneplaciti*. Nam & *conditionalis* voluntas est *Beneplaciti*, & vult *Deus* nos rectè facere, si nos velimus ejus gratiæ non deesse; & placuit *Deo* servare singulos homines, *si crederent*.

III. *Præ-*

III.

Prædestinatorum præfinitus & certus est numerus, qui nec augeri *nec* minui *potest.*

III.

In hoc Articulo nihil mutatur: verissimus enim est si de præscientia *Dei* intelligatur quæ nunquam fallitur. Non enim plures vel pauciores servantur quàm *Deus* præsciverit.

IV.

Qui non sunt prædestinati ad salutem, necessariò propter peccata condemnabuntur.

IV.

In hoc Articulo nihil mutatur; verissimus enim est; quia statuit *Deus* non remittere peccata *nisi credentibus.* Quòd si ita hanc *Thesin* & priorem interpreteris, ut & *peccata* & *damnationem* necessitate quâdam ex ipsâ prædestinatione deducas atque ex ea fluere existimes, aperte *Augustino*, *Prospero*, *Fulgentio* &c. contradicis,

&

& cum *Manichæis*, *Deum peccati autorem necesse est facias.*

V.

Vera, viva & justificans fides & Spiritus Dei sanctificans non extinguitur, non excidit, non evanescit, in iis qui semel ejus participes *fuerunt, aut* totaliter *aut* finaliter.

V.

Vera, viva & justificans fides & spiritus *Dei* sanctificans non extinguitur, non excidit, non evanescit, in *electis* aut *totaliter*, aut *finaliter*. In *autographo Whitakeri* verba erant: [*in iis qui semel ejus participes fuerunt*] pro quibus à *Lambethanis* substituta sunt [*in electis*] sensu planè alio & ad mentem *Augustini*; cùm in *autographo* sint ad mentem *Calvini*. *Augustinus* enim opinatus est, *Veram fidem quæ per dilectionem operatur, per quam contingit adoptio, justificatio & sanctificatio, posse & intercidi & amitti: fidem verò esse commune*

munus donum electis & reprobis, sed perseverantiam electis propriam. Calvinus autem, *Veram & justificantem fidem solis salvandis & electis contingere.* Et *CL. V. D. Overal* defendit & in *Academia* & in *Conventu Hamptonienſi, justificatum, ſi incidat in graviora peccata, antequam pœnitentiam agat, in ſtatu eſſe damnationis:* ibique contraria ſententia quæ ſtatuit, *Juſtificatum, etiamſi in peccata graviora incidat, juſtificatum tamen manere,* à *Regiâ Majeſtate* damnata eſt: Ità in hoc Articulo nihil minùs quàm *Whitakeri ſententia* probata eſt.

VI.

Homo verè fidelis, id eſt, fide juſtificante *prædi-tus, certus eſt,* certitudine fidei, *de* Remiſſione peccapecca-

VI.

Homo verè fidelis, *id eſt fide juſtificante* præditus, certus eſt certitudine fidei *Plerophoriâ fidei* de *Remiſſione* pecca-

peccatorum suorum & salute sempiternâ per Christum.

torum suorum & salute sempiternâ per *Christum*.

Nihil hìc mutatur, nisi quòd pro [*certitudine*] substituitur *vox græca* [*plerophoriâ*] Quidam autem ex *Theologis* voluerunt, pro *fidei plerophoriâ*, reponi *spei plerophoriam*: verùm eorum absentia cùm transigeretur negotium, effecit ut maneret vox *fidei* quam scripserat *Whitakerus*. Voce autem *plerophoriæ* usi sunt, quia non designat *plenam* & *absolutam certitudinem*, qualis est *scientiæ vel principiorum fidei*, (cùm fides sit talium rerum, quarum est evidentia vel certa scientia) sed minorem quendam certitudinis gradum, quippe cùm etiam in *judiciariis* & *forensibus probationibus* usurpetur.

Verissimus est hic articulus, si de *certitudine præsentis statûs* intelligatur; aut etiam *futuri*, sed *conditionatâ*. Credit enim fidelis *se credere*, & credit *credentem servatum*

iri;

iri; credit etiam perſeveraturum ſe; ſed non *unâ* omnino & *eâdem certitudine*: quia *certitudo* hæc *partim* nititur *Dei* promiſſionibus, qui nos tentari ultra vires non patitur; *partim* pii propoſiti ſinceritate, quâ pro tempore futuro nos *Deo* obedientiam præſtituros ſanctè in nos recipimus.

Alioqui ſi hic ſenſus affingitur aſſertioni; Hominem *certitudine* eâdem, quâ *Chriſtum* credit *mortuum* & eſſe *mundi Salvatorem*, credere debere, *ſe eſſe ſervandum*, ſive *Electum*, repugnaret hæc aſſertio *Confeſſioni Regis Edvardi*, in qua legitur; *Decretum Prædeſtinationis incognitum eſt*: & *Auguſtino*; *Prædeſtinatio apud nos, dum in præſentis vitæ periculis verſamur, incerta eſt. De Civit. Dei lib. 2. cap. 12.* & alibi; *Juſti, licèt de ſuæ perſeverantiæ præmio certi ſint, tamen de ipsâ perſeverantiâ reperiuntur incerti.*

VII. *Gra-*

VII.

Gratia sufficiens ad salutem *non tribuitur, non communicatur, non conceditur universis hominibus, quâ servari possint, si velint.*

VII.

Gratia *salutaris* non tribuitur, non communicatur, non conceditur universis hominibus, quâ servari possint, si velint. Pro [*Gratiâ sufficienti ad salutem*] quod erat in Whitakeri *Autographo* substituerunt. *Lambethani* [*Gratiam salutarem*] ut planè appareat loqui eos de eâ gratiâ, quæ est *actu ultimo salutaris* sive *actu efficax*, seu quæ *per se* (non additâ novâ gratiâ) salutem operatur. Hæc quidem non conceditur, sed nè offertur universis, cùm sint plurimi (utpote *Pagani* &c.) quibus *Evangelium* nec internâ nec externâ voce prædicetur. Ergo illa verba [*quâ servari possint si velint*] intelligenda sunt de *potentia proximâ*

& immediatâ. Nam ſi de *potentia remotiore* intellexiſſent, fruſtrà induxiſſent vocem *gratiæ ſufficientis*, quæ *ſufficiens* appellari ſolet, non quòd ſit *efficax*, vel *per ſe actu* operetur ſalutem, ſed quòd ſufficiens ſit ad ſalutem ducere, modò homo non ponat obicem. Et hæc *Auguſtini & Proſperi* fuit ſententia, qui *gratiam ſaltem parciorem, occultiorémque omnibus datam* aïunt, & talem quidem quæ ad *remedium* ſufficeret. Unde *Fulgentius*; *Quòd non adjuvantur quidam à gratia Dei, in ipſis cauſſa eſt, non à Deo.*

VIII.

Nemo poteſt venire ad Chriſtum *niſi datum ei fuerit & niſi* Pater *eum traxerit: & omnes homines non trahuntur à* Patre *ut veniant ad* filium.

VIII.

In hoc Articulo nihil mutatum: non omnes trahuntur *tractu ultimo.* Sed qui negat omnes trahi *tractu remotiore* tollit *opitulationem* illam *generalem,*

lem, sive *commune auxilium* quo omnium hominum corda pulsari dicit *Prosper*. *Tractum* autem *Theologi Lambethani* non intellexerunt (cum *Whitakero*) *determinationem physicam irresistibilem*; sed *divinam* operationem (prout communiter in conversione hominis operatur) quæ naturam voluntatis liberam non tollit, sed ad bonum spirituale idoneam primò facit, deinde & ipsam bonam facit.

IX.

Non est positum in aut potestate uniuscujusque hominis servari.

IX.

In hoc quoque nihil mutatum: verissimum enim est, salutem nostram esse *primariò* non in nobis, sed à gratiâ *præveniente, excitante, concomitante* & *subsequente* in omni opere bono; *secundariò* ab *Arbitrio* & voluntate hominis *consentiente* atque *acceptante*. Nulla potestas est

Arbitrii ad bonum *ſpirituale*, niſi gratia non modo tollat impedimenta, ſed & vires ſuppeditet. Non eſt ergo poſitum in *Arbitrio primitus & potiſſimùm*; imo *nullo modo in Arbitrio* eſt poſitum, ut homo quilibet quolibet momento ad ſalutem poſſit pervenire. At verò eſſe aliquam aliquando in *Arbitrio* poteſtatem *Gratiæ ſubordinatam* & *gratiæ conſentientem*, nemo inficias iverit, qui *Auguſtinum* audiverit: *Dum tempus eſt*, (inquit) *dum in noſtrâ poteſtate eſt opera bona facere:* Et alibi, de pœnis *inferni* loquens; *Majus eſt* (inquit) *quod timere debes, & in poteſtate habes nè eveniat tibi.*

Reve-

Reverendissimi τῦ πάνυ doctissimique Patris Lanceloti Wintonienſis (*qui ipse ejusdem pars magna fuit*) *de* Synodo *oblatis à* D. Whitakero *Articulis* Judicium.

QUatuor priores *Articuli de Prædestinatione* sunt & *Reprobatione*: Quarum illa ab *Apostolo* dicitur ὦ βαθος! hæc à *Propheta*, *Abyssus multa*. Rom. 11. 33. *Psal.* 36. 6.

Ego certè (ingenuè fateor) sequutus sum *Augustini* consilium: *Mysteria* hæc quæ aperire non possum, clausa miratus sum, & proinde, per hos 16 annos, ex quo *Presbyter* sum factus, me neque publicè neque privatim vel disputâsse de eis, vel pro *Concione* tractâsse: Etiam nunc quoque malle de eis audire,

quàm dicere. Et quidem cùm *lubricus* locus ſit, & habeat utrinque perticuloſa *præcipitia*, cúmque loci *Paulini* (unde ferè eruitur) inter *Ναύαγια* illa (de quibus *Petrus*) ſemper ſint habiti: cúmque nec multi in *Clero* ſint, qui ea *dextrè* expedire, & perpauci in populo qui idonei illius auditores eſſe poſſint; ſuaderem, ſi fieri poſſit, ut indiceretur utrinque ſilentium; nec ità paſſim & *crudè* proponerentur à quibuſque ut aſſolet. Certè multò magis expedire arbitror, ut doceatur populus noſter ſalutem ſuam quærere in *manifeſtis* vitæ ſanctæ & fideliter inſtitutæ (quod & *Petrus* ſuadet) quàm in *occultis* Conſilii *divini*: cujus curioſa nimis inſpectio *vertigines* & *ſcotomata* generare poteſt & ſolet; ædificationem certè in *anguſtis* ingeniis vix ſoler. Sed tamen rogatus *ſententiam* meam de his *Articulis*, ídque à *Dominatione Tuâ* cui non parere *Religio* fuit, ſic paucis reſpondeo.

Ad

Ad 1. *quo aſſeritur* Prædeſtinatio.

Eſſe apud *Deum* in æterna illâ ſuâ (ſive *præſcientiâ* dicere libeat, ſive) *ſcientiâ* quâ videt quæ non ſunt tanquam ea quæ ſunt, *prædeſtinatos* quoſdam, quoſdam *reprobos*, extra *controverſiam* eſſe arbitror. *Scripturæ* verba ſunt, πρὸ καταβολῆς κόσμου *id eſt*, ab æterno ſcilicet elegiſſe *Deum* nos; & cum elegiſſet prædeſtinâſſe, *Eph.* 1. 4, 5. Elegiſſe autem ἐκ τοῦ κόσμου *de mundo*, *Joa.* 15. 19. Quare non omnes in mundo elegiſſe, ſed *quoſdam*, Alioquienim *Electio* non foret. Quos verò non elegit & eligendo approbavit (ut *electionis* natura fert) reprobâſſe. Et *Scriptura* verbis utitur ἀπώθειν *rejiciendi Rom.* 11. 2. ἀποδοκιμάζειν, *reprobandi*, *Heb.* 12. 15.

Tantùm nè utrobique par ratio videatur, & eadem prædeſtinandi ratio, eadem reprobandi; ſi hoc

plenè non constet, cuperem addi; *Aliter prædestinatos illos*, nempe *per Christum* Eph. 1.5. *Aliter hos reprobatos*, nempe *propter peccatum.*

Ad 2. quo Prædestinationis Caussa explicatur.

Verissimum *Dei* per *Prophetam* verbum est: *Tantummodo in me auxilium tuum: id est*, nec à quoquam auxilium nisi à me, nec à me quicquam nisi auxilium: verissimum & *Apostoli. Quis discernit? id est*, à *Deo* solo habere nos quo à reliquis discernimur.

Sed tamen de particulâ illâ [*sola voluntas Beneplaciti*] quæri potest,

Primò, includátne *Christum*, an secludat: *id est*, sine actus prædestinandi Actus *absolutus*, an *relatus?*

Quod ad me, existimo *relatum* esse: Nec ullam esse *Dei* εὐδοκίαν ἐν ἀνθρώποις, *id est*, voluntatem, quâ *beneplacitum* sit ei in hominibus, nisi

in

in *filio* in quo εὐδόκησε, nec vel *ante* vel *ſine intuitu Chriſti* prædeſtinari quenquam. Sed (ut habent *Sacræ Scripturæ*) *Chriſtum* primò προεγνωσμένον *præſcitum*, 1 Pet. 1. 2; deinde *in eo nos*, Rom. 8. 29. *Chriſtum* primò προορισθέντα *prædeſtinatum*, Rom. 1. 4; deinde *per eum nos*, Eph. 1. 5. Non autem *priore* loco *Nos*, (uti nonnullis videtur) *poſteriore Illum*, & *propter nos*. Neque enim prædeſtinari poſſe nos εἰς υἱοθεσίαν, *ad adoptionem filiorum*, niſi in *filio naturali*, neque prædeſtinari nos poſſe, ut conformes ſimus imagini filii, niſi filius primò ſtatuatur, cujus imagini conformemur. Quare & huic quoque *Articulo* cuperem addi *Beneplacitum Dei in Chriſto*.

Deinde quæri poteſt *ſecundò*; Includátne *præſcientiam Dei* voluntas hæc ſola *Beneplaciti*, an excludat? Ego certè nullo modo exiſtimo divellenda hæc, nempe *præſcire* & *prædeſtinare*, ſed (quod *Apoſtoli* faciunt) conjungenda. Neque

hìc verò audeo præcipitare ſententiam meam, aut damnare *Patres*, qui ferè omnes ſecundùm *præviſam fidem*, & eligi & prædeſtinari nos aſſerunt. Id quod vel *Beza* ipſe fatetur in 11 ad *Rom.* 2. *edit.* 2ª. *Patres hìc nullo modo audiendi, qui ad præviſionem hoc referunt.* In quo tamen (ut mihi videri ſolet) potiùs de *ſerie* & *ordine*, quo utitur *Deus* in actu prædeſtinandi, loquuntur, quàm de *cauſſa* prædeſtitionis. Quam ſeriem alii aliter, ad ſuum quiſque captum, ſolent texere: *Patres* in eâ mihi ſententiâ videntur fuiſſe; *Electionem nullam fore niſi ità texatur; Deum primò diligere Chriſtum, dein nos in Chriſto*; quod *Apoſtolus* dicit; *Gratificare nos in dilecto*; (Eph. 1. 6.) 2º *gratificatos ſic, gratiâ donare & fide.* 3º *ſic donatos atque ità à reliquis diſcretos eligere.* 4º *Electos prædeſtinare.*

Certè *Electionis* hoc natura poſtulat, quæ nullâ omnino exiſtente diffe-

differentiâ inter eum qui eligitur & eum qui rejicitur, nec esse nec cogitari potest: sic *Oecumenius* ex *Græcorum sententiâ*, pag. 323. Εἰπὼν κατ' ἐκλογὴν, ἔδειξεν ὅτι καὶ διέφερον ἀλλήλων: οὐδεὶς γὰρ ἐκλέγεται ἕτερον ἀπ' ἑτέρου εἰ μή τι αὐτοῦ διαλλάσσοι. Sic *Augustinus ad Simpl.* 1. 2. *Non tamen Electio præcedit justificationem* (scil. prævisam) *sed Electionem justificatio. Nemo enim eligitur nisi jam distans ab illo qui rejicitur: unde quod dictum est, Quia elegit nos Deus ante mundi constitutionem, non video quomodo sit dicendum nisi præscientiâ.*

Neque secus *Scholastici: Thom. Primâ Q.* 23. *Art.* 4. *Prædestinatio præsupponit Electionem, & Electio dilectionem.* Nempe primò fecit eligendos, dein elegit, Dilexit ut daret; Elegit quæ dedit. Nec alia mihi mens videtur *Reverendissimi Eboracensis*; sic enim ille. *Quid in Jacobo dilexit Deus ab æterno, cùm nihil boni fecisset? certè*

quod

quod ſuum, quod ipſe erat illi daturus.

Certè *Apoſtolus* ipſe non veretur in negotio hoc conjungere ἰδίαν πρόθεσιν & δοθεῖσαν χάριν; atque hoc πρὸ χρόνων αἰωνίων; eùm ſc. δοθεῖσα illa χάρις non niſi in *præſcientiâ* eſſe potuit, cum *æterno* ſcilicet *propoſito Dei*, ipſam quoque gratiam quam ſe daturum prævidit ante tempora *ſecularia*.

Neque incommodum indè ullum, (ut mihi videtur) ſi *Deus* ut *coronat* in nobis *dona ſua*, ſic *eligat* in nobis *dona ſua*; nempe quæ primò diligendo dedit, quo poſt ſic data eligeret. Atque ità cùm *dilectio*, quæ eſt *Actus gratiæ*, quâ *Deus* diſcernit, tum *Electio*, quæ eſt Actus *judicii*, quâ ſic diſcretos ſeligit, utraque conſervantur. Atque hoc modo manebit *Electio*.

Recentiorum enim *ſeries illa* omnem planè *Electionem* tollit; quâ *Deus* ponitur homines nec in ullâ *Maſſâ* exiſtentes, nec ullo modo

per

per ſua dona diſcretos, *primo actu & eo abſoluto, ſimul & ſemel*, hos quidem addicere ſaluti, illos verò perditioni ſempiternæ: Poſt quam addictionem, quis *Electioni* locus eſſe poſſit non intelligo, aut quomodo illa ipſa addictio Electio dici poſſit.

Sed hæc tota Quæſtio (uti dixi) de *ordine* potiùs eſt, quo procedit *Deus* ad captum noſtrum, qui ex parte cognoſcimus, quàm de *cauſsâ* quoad *actum* ipſum, qui *unus* eſt in *Deo* & *ſimpliciſſimus*; vel ſi de *cauſsâ*, non de *primi actûs cauſsâ* intelligi debet, ſed de *cauſsâ quoad integrum effectum* (ut loquuntur) *in prædeſtinando*.

Quæritur ſitne *actus integralis* (conceptu noſtro) ex variis *actibus* conſtans, an *primus* ille *ſolus?* Et ſi plures & varii, quis *ordo* quæ *ſeries actuum?*

Prædeſtinatio *quæ ſine* præſcientiâ *non poteſt eſſe, non eſt niſi bonorum operum. Aug. de prædeſt. Sanctorum*

ctorum cap. 10. *Electi ſunt ante mundi conſtitutionem, eâ prædeſtinatione in quâ Deus ſua futura facta præſcivit. Idem. ibid. cap.* 17.

An quiſquam dicere audebit Deum non præſciſſe, quibus eſſet daturus ut crederent? De bono perſeverantiæ 14.

Iſta igitur ſua dona quibuſcunque Deus donat, proculdubiò donaturum ſe eſſe præſcivit, & in ſuâ præſcientiâ præparavit, cap. 17.

Si nulla eſt prædeſtinatio quam defendimus, non præſciuntur à Deo; præſciuntur autem, fol. 23.

*Hæc igitur (*dona*) quæ poſcit à Domino, & ſemper ex quo eſſe cœpit, Eccleſia poſcit, iſta Deus vocatis ſuis daturum ſe eſſe præſcivit, ut in ipſa prædeſtinatione jam dederit. ib.*

Ad 3. *de Numero certo.*

Sunt ipſa *Auguſtini* verba initio *cap.* 3. *de Cor. & gra. Eorum qui prædeſtinati ſunt, ità certus eſt numerus,*

merus, ut nec addatur iis quisquam, nec minuatur.

Et *Ambrosius de voc. l. 2. c. ult. De plenitudine membrorum corporis Christi præscientia Dei, quæ falli non potest, nihil prodidit, & nullo detrimento minui potest summa præcognita atque in Christo ante sæcula æterna præelecta: Certissimum enim est, scientiam Divinam Certissimam esse, nec falli posse: Novisse autem Dominum qui sunt ejus.*

Ad 4.

Qui non est inventus scriptus in libro vitæ (i. e. prædestinatus) *missus est in lacum ignis, Apoc. 20. v. ult. id est*, damnatus est. Damnatus autem proculdubio propter peccata sua. Quis enim hoc negabit?

Atque id *necessariò* (si sic loqui placeat;) sed *necessitate ex hypothesi*, non *absolutâ*. Id est (ut Articulus ipse se explicat,) propter peccata, ideóque quia peccârunt. Non autem ideo quiâ non sunt prædestinati. Quan-

Ctorum cap. 10. *Electi ſunt ante mundi conſtitutionem, eâ prædeſtinatione in quâ Deus ſua futura facta præſcivit. Idem. ibid. cap.* 17.

An quiſquam dicere audebit Deum non præſciſſe, quibus eſſet daturus ut crederent? De bono perſeverantiæ 14.

Iſta igitur ſua dona quibuſcunque Deus donat, proculdubiò donaturum ſe eſſe præſcivit, & in ſuâ præſcientiâ præparavit, cap. 17.

Si nulla eſt prædeſtinatio quam defendimus, non præſciuntur à Deo; præſciuntur autem, fol. 23.

Hæc igitur (dona) *quæ poſcit à Domino, & ſemper ex quo eſſe cœpit, Eccleſia poſcit, iſta Deus vocatis ſuis daturum ſe eſſe præſcivit, ut in ipſa prædeſtinatione jam dederit. ib.*

Ad 3. *de Numero certo.*

Sunt ipſa *Auguſtini* verba initio *cap.* 3. *de Cor. & gra. Eorum qui prædeſtinati ſunt, ità certus eſt numerus,*

merus, ut nec addatur iis quisquam, nec minuatur.

Et *Ambrosius de voc. l. 2. c. ult. De plenitudine membrorum corporis Christi præscientia Dei, quæ falli non potest, nihil prodidit, & nullo detrimento minui potest summa præcognita atque in Christo ante secula æterna præelecta: Certissimum enim est, scientiam Divinam Certissimam esse, nec falli posse: Noviſſe autem Dominum qui sunt ejus.*

Ad 4.

Qui non est inventus scriptus in libro vitæ (i. e. prædestinatus) *missus est in lacum ignis, Apoc. 20. v. ult. id est*, damnatus est. Damnatus autem proculdubio propter peccata sua. Quis enim hoc negabit?

Atque id *necessariò* (si sic loqui placeat;) sed *necessitate ex hypothesi*, non *absolutâ*. Id est (ut Articulus ipse se explicat,) propter peccata, ideóque quia peccârunt. Non autem ideo quia non sunt prædestinati. Quan-

Quanquam ego (quod & *Patres & Scholaſtici* ſedulò faciunt) terminis his [*neceſſitatis*] & [*neceſſariò*] abſtinendum cenſerem; Et pro iis [*certò*] vel [*ſine dubio*] ſubſtituenda: vitandas enim, quoad ejus fieri poteſt, καινοφωνίας.

Ad 5. de Amiſſione fidei & ſpiritûs.

Certè nemo unquam dixerit (credo) *Fidem in Electis finaliter excidere.* Illa verò non excidit. Sed *quod non excidat*, hoc habere exiſtimo à *naturâ ſubjecti ſui*, non *ſuâ*; ex *privilegio perſonæ*, non *rei*. Atque hoc propter *Apoſtatas*, quibus vitio dari non debet, quòd excidant à *fide* quæ *vera* & *viva* nunquam fuit.

An vero *Spiritus Sanctus* ad tempus *auferri* aut *extingui* poſſit, exiſtimo quæri adhuc poſſe; fateor hærere me,

De Fide.

Tu ſtas fide. noli altùm ſapere, ſed time: *alioquin excideris & tu*; quomodo non *irriſorium præceptum*, ſi non poſſit excidere?

1, *Cavete nè errore abducti excidatis propriâ firmitate* &c.

2. *Videte nè quis deficiat à gratia Dei. Excidiſtis gratiâ, qui in lege.* Gal. 5. 4.

3. *Spiritum Sanctum tuum nè auferas à me.* Pſal. 51. 13.

4. *Spiritum nolite extinguere*; quomodo non *irriſoriæ* præceptiones & orationes hæ, ſi nullo modo *excidere* à firmitate *fidei*, aut *deficere à gratiâ* poſſimus, ſi nullo modo *Spiritus auferri* aut *extingui* poſſet?

Etſi non ſum neſcius & hoc ipſum [*Non poſſe amitti totaliter*] exponi poſſe ſic, ut *in totum prorſus* vel *penitus* amitti nequeat etſi *tota* amittatur, id eſt, ità amitti, ut non ſit locus revertendi unde exciderunt.

Ad

Ad 6. de Certudine ſalutis.

Exiſtimo quâ *certitudine* certus quis eſt, ſe verè *fidelem* eſſe, aut ſe *fide juſtificante* præditum, eâdem certum eſſe de ſalute ſuâ per *Chriſtum*. Puto autem eam potiùs eſſe πληροφορίαν *ſpei* (de qua ad *Heb.* 6. 11.) quàm *fidei* : Et (ſi unâ voce exprimendum ſit) πεποίθησιν potiùs quàm πίστιν. Non enim *eandem certitudinem* haberi poſſe de eis *Enuntiatis*, quæ *conditionem* in ſe continent, quam nos præſtare oportet ut veræ ſint, ut [*qui credit invocat,*] vel [*ſi credas invoces*] quàm de iis quæ non ſunt *conditionatæ*, ſed merè *Categoricæ*, ut [*Deus eſt omnipotens*] ſed *minorem*; quæ tamen non hæſitet, ſed aſſenſum ſuum ad alteram partem *contradictionis* determinet.

Ad 7. de Collatione gratiæ.

Gratiam *ſalutarem* non exiſtimo *conferri* omnibus; ſed *offerri* tamen omni-

omnibus, hoc ipso quòd *præviæ* quædam ad eam *dispositiones* non solùm *offerantur*, sed etiam *conferantur* omnibus; quibus illi nisi deessent, ipsa quoque *salutaris gratia* illis conferretur. *Tribui, communicari, concedi*, si *relativæ* voces sunt, & *acceptionem* implicent, verum est: sed si *relationem* non includant, sed ex parte *Dei* offerri; vel Deum paratum esse vel præstò ut concedat ac communicet; sic (existimo) omnibus tribui.

Offerri itaque & præstò esse *Deum* ut *conferatur*; per homines autem ipsos stare, quòd oblata non conferatur. Non enim *gratiam nobis*, sed *nos illi* deesse,

Augustin. de Gen. contra Manich. l. 3. *Istud lumen non irrationabilium animalium oculos pascit; sed pura corda eorum qui Deo credunt, & ab amore visibilium rerum & temporalium, se ad ejus præcepta servanda convertunt. Quod omnes homines possunt si velint, quia illud lumen omnium hominum &c.* Ad

Ad 8.

Verè dicitur, *Neminem venire ad filium, niſi trahatur*: Et *Omnes non trahi ut veniant ad filium*, id eſt, *ità trahi ut veniant*: Sed & illud addendum: *Quod vel non trahantur omnes, vel non ſic trahantur, cauſſam eſſe diſſolutam ipſorum hominum voluntatem, non abſolutam voluntatem Dei.*

Ad 9.

Non eſt poſitum aut in *libero arbitrio* cujuſquam niſi per *filium liberato*; aut in poteſtate ullius, niſi datâ illi deſuper, ſervari.

Materia hujus litis futura eſt, Quiſque ut affectus eſt, útque animum habet, voculam aliquam pertrahet ad opinionem ſuam; ſi deſit, ſupplebit de ſenſu ſuo. Ego, quod ab initio ſuaſi, etiamnum ſuadeo, fidele utrinque ſilentium.

Ar-

Atque hæc de *Prædestinatione & Reprobatione.* Sed ità tamen, ut *sententiam* & hac in re & de ipsis *Articulis* méque ipsum per omnia *Gr. Pr. Censuræ* submissum velim.

Censura

Cenſura Cenſuræ D. Barreti de Certitudine ſalutis.

NEminem *tantâ firmitate ſuffultum &c. ut de ſalute ſuâ debeat eſſe ſecurus.* Ità Dˢ Barret: Jubetur retractare ſic; *Fide juſtificatos &c. debere de ſalute ſuâ certos eſſe & ſecuros.*

1. *Certos* non debuit addi: Non enim negaverat ille, nec quiſquam (credo) ſani cerebri. Sanè retractare non debuit quod non aſſeruit, nec verbum interponi cujus in Articulo nulla mentio.

2. *Securum eſſe debere quemquam de ſalute* minùs commodè dictum. Certè verba illa *Concionatoris* cenſuram effugere poterant: Leviter enim immutata, verba ſunt *Leonis*, ſic enim ille; (Dicente namque *Paulo*: *Qui ſtat, videat nè cadat:*) *Nemo eſt tantâ*

tantâ firmitate ſuffultus ut de ſtabilitate ſuâ debeat eſſe ſecurus. Ser. 5. de Quadr. Sanè parcendum fuerat, ſi non illi, ſaltèm *Leoni.*

1. Sententiam verò cur minùs probem faciunt hæc: Locus in Cenſurâ citatus nihil ad rem. Nempe *debere juſtificatos ſecuros eſſe.* Locus eſt, *Rom. 5. 1. Fide juſtificati pacem habemus, erga Deum:* Certè: *Pacato* igitur *animo* licet eſſe nobis, at non *ſecuro*; quippe nec pax ipſa ſecura eſt. Nam & nobis *prima* cura incumbit, pax hæc ut vera ſit: *Multi enim ſanant contritionem filiæ meæ dicentes, pax, pax & non eſt pax, dicit Deus, Jer. 6. 14.* & *Ezek. 13. 10.* Deinde ſi vera ſit, *ſecunda* cura incumbit, nè per violatas à nobis conditiones pacis, auferatur à nobis denuo, Deo ipſo dicente, *(Jer 16. 15.) Abſtuli pacem meam à populo iſto, nempe miſericordiam meam* &c.

Atque ſut ſecuris nobis eſſe non licet, quia pacem habemus; ità neque

que quia ſtamus in gratiâ, ſive per fidem. Stanti enim in gratiâ curandum quod dicit *Apoſtolus*, *Heb.* 12. 15. *Videte nè quis veſtrûm deficiat à Gratiâ Dei.*

Stanti autem per fidem, curandum quod idem dicit, *Rom.* 11. 20. *Tu fide*, ſive *per fidem ſtas: noli altùm ſapere, ſed time.* Et quod alibi, 1 *Cor.* 10. 12. *Qui ſtare ſe putat, videat nè cadat.* Quæ verba *Apoſtoli* ab *Auguſtino* & *Bernardo* uſurpantur contra ſecuritatem. *Aug. de bono perſeuer. cap.* 8. *Bern. Ser.* 1. *de Septuageſ.*

2. Sacræ literæ nuſquam *ſecuritatem* ſuadent, quin potiùs eam vocem malam in partem accipiunt: Quaſi enim ab eâ abſtinendum ſit, notantur ab *Apoſtolo*, qui eam uſurpant; *Cùm dicent homines, pax & ſecuritas, ſuperveniet iis repentinus interitus*, 1 *Theſ.* 5. 3. Quare tanquam mali ominis declinandam cenſeo.

3. Neque vocis ratio magis favet.

ver. *Securus* enim excludit *curam* & non hæsitationem tantum. Revera enim *curæ* opponitur *securitas*. Atqui jubemur à *Spiritu Sancto* omnem curam subinferre; & cupere se dicit *Apostolus* (*Heb.* 6. 11.) ut unusquisque nostrum eandem solicitudinem ad finem usque ostendat.

4. Rei verò ipsi (nempe *securitati*) repugnare videtur conditio tum vitæ Christianæ, quæ *militia* est; tum vitæ humanæ, quæ *tentatio* est super terram: quarum neutra *securitatem* fert, quin perpetuam potiùs curam & solicitudinem, tum orandi, nè in tentationem inducamur, tum considerandi nos ipsos nè & nos tentemur. Idque etiam iis qui *spirituales* sunt, *Gal.* 6. 1.

5. Perpetuæ illæ *Christi* & *Apostolorum* voces, *Vigilate*, *Attendite*, *Cavete*, *Tentate vos*, *Probate vos* &c. excutiendæ *securitati* sunt omnes, non ingenerandæ. Quid enim aliud sonant voces hæ, quàm

nè ſitis *ſecuri?* Nec voces modò ſed etiam ſententiæ. *Paulus*: *Cum timore & tremore operamini ſalutem veſtram*, 2 Phil. 14. *Petrus*; *In timore inculatûs veſtri tempore converſamini*, 1 Pet. 1. 17. *Joannes*; *Tene quod habes, nè alius accipiat coronam tuam*, Apoc. 3. 20. Quæ omnes id agunt ut cum fide retineatur & timor, nè *certitudo* degeneret in *ſecuritatem*.

Certè *D. Petrus* cum jubet, *Satagite ut certam reddatis electionem veſtram*, ut nos emiti vult ad certitudinem, ità ſtatuere videtur ſatagere quemque rerum ſuarum ut eò tandem perveniat: Quaſi is ſummus ſit gradus in vita hac, & ſatis ſit, imò præclarè nobiſcum actum ſit, ſi eò aſpirare liceat.

7. Neque verò quoad certitudinis gradum planè æquandus videtur præſentis vitæ ſtatus cum ſtatu futuræ, ſed diſtinctio aliqua retinenda, cùm ultra *ſecuritatem* nihil ſit. Quare ſit hoc ipſum [*ſecuritate frui*]

frui] peculiare iis qui defuncti jam sunt, & *Patrator* illud *Apostoli* cantârunt; *Absorpta est mors in victoriam.* Nos verò hic in terris militantes, contenti certitudine, cedamus gradu hoc summo *securitatis*, & relinquamus eum *Ecclesiæ* in cœlis *triumphanti* quæ sola *secura* est.

8. Malè autem semper succesſit iis qui ità se *certos* autumabant ut etiam *securi* fuerint. *Davidi* suum *non movebor*, Psal. 30. 6. *Petro* suum *Etsi omnes, non ego.* Melius multò iis, qui ità *certi* ut tamen *soliciti. Jobo: Scio quòd Redemptor meus vivit*, &c. cap. 19. 25. *Et, Hæc mihi spes reposita est in sinu meo: Et, Tamen verebar omnia opera mea*, c. 9. 28. *Paulo; Certus sum quòd neque mors* &c. Rom. 8. 38. *Et, Tamen castigo corpus meum, nè quo modo cùm aliis prædicavero ipse, reprobus efficiar*, 1 Cor. 9. 27.

9. Tametsi quod affertur de *car-*

nali & spirituali securitate, frigidum plane sit, cùm pari ratione, & de præsumptione, & de superbiâ loqui liceat; nempe per κατάχρησιν *abusivè* scilicet; tamen etiamsi sic mollire liceat, etiam atque etiam videndum est, quid seculi nostri & populi indoles postulet istâ de re doceri; & an expediat, his præsertim moribus atque his temporibus, frigescenti hominum curæ atque conatui benè operandi, per istiusmodi *Theses* frigidam suffundere, & quasi *certitudo* parùm sit, *securitatem* inculcare: Cùm (ut rectè *Gregorius*) *Securitas sit mater negligentiæ*; cúmque non solùm ex trepidatione nimiâ (ut in *Caino*) sed sæpè etiam (ut in *Saulo*) ex nimiâ spe desperatio.

10. Ultimò à recepto in *Ecclesiâ* loquendi genere, non censeo recedendum; qui ferè (cum *Leone* suprà citato) sentiunt; *Nec posse nos nec debere de salute securos esse.*

An-

Augustinus, Consil. 10 c. 32. *Et nemo securus esse debet in ista vita, quæ tota tentatio nominatur, ut qui fieri potuerit ex deteriore melior, non fiat etiam ex meliore deterior.*

De bono persev. c. 8. *Deus autem melius judicavit miscere quosdam non perseveraturos certo numero Sanctorum suorum, ut quibus non expedit in hujus vitæ tentatione securitas, non possint esse securi.*

Ibid. c. 22. *Quoniam de vita æternâ, quam filiis promissionis promisit non mendax Deus ante tempora æterna, nemo potest esse securus, nisi cùm consummata fuerit ista vita, quæ tentatio est super terram; sed faciet nos perseverare in se usque in ejus vitæ finem, cui quotidie dicimus; Nè nos inferas in tentationem.* Sic concionari docet *Augustinus.*

Ep. 12. ad Prob. *Unde mirum videri potest, cùm sis secundùm hoc*

seculum, nobilis, dives, tantæ familiæ mater, & ideò licèt vidua, non tamen desolata, quomodo occupaverit cor tuum præcipuèque vendicaverit orandi cura. Nisi quia prudenter intelligis, quòd in hoc mundo & in hac vitâ nulla anima possit esse secura. Et paulò pòst: *Nam etsi sibi quisque, nemo alteri notus est; tamen nec sibi quisque ità notus est, ut sit de suâ cràstinâ conversatione securus.*

Chrysostomus, In verba: *Si quomodo apprehendam: Dixi me in ipsum credidisse & potentiam resurrectionis ejus, & consortem passionum ejus factum esse, & conformatum morti ejus, verumtamen post ista omnia nondum securus sum.* Et paulò pòst *Hom. 7. in Ep. ad Philip. Si ergo qui tanta passus est, si qui persecutionem tulit, si qui mortificationem habebat nondum securus fuit, quid dicemus nos?*

Ambrosius in Psal 37. *Nisi fortè sic intelligamus; Quòd etsi innocens*

cens quisque sit, tamen securus esse non possit, cui sunt adversùs gravissimos hostes quotidiana certamina.

Hilarius in Psal. 137. Nullum diem justus quisque sine metu transigit: neque anxia semper erga se fides securi temporis otium recipit; scit enim omnes dies insidiarum sibi plenos &c.

Gregorius epist. 186. ad Gregoriam. Inutilem rem postulâsti, quia secura de peccatis fieri non debes, nisi cùm jam in die vitæ tuæ ultimo plangere eadem peccata minimè valebis.

Bernardus epist. 107. ad Thom. Beverl: De quâ tamen perceptâ jam suimet ex parte notitiâ, interim glorietur quidem in spe, nondum tamen in securitate. Bernardo enim securitas in excessu est, & opponitur timori in defectu. *Vide Ser. in Cantic. 11.*

Fideles de Prædestinatione Perseverantiáque suâ incertos esse per omnem vitam, probat *Augustinus.*

In de Corrept: & gratiâ cap. 13. initio ferè.

Contra Articulos sibi falsò impositos Artic. 12.

In Epistola 107.

In de Bono perseverantia cap. 13. haud longè ab initio.

In de Civitate Dei, lib. 11. *c.* 12.

Senten-

Sententia Ecclesiæ Anglicanæ De Prædestinatione καὶ τοῖς ἐκλογίοις, per Doctorem Overallum, Theologiæ Cantabrigiæ Professorem expositа.

Cap. I.

De Prædestinatione.

A sententia *Confessionis* nostræ *Anglicanæ* Articulo decimo septimo patet. "Æternum prædestinationis propositum de electis "in Christo servandis ità docen-

" dum esse, ut interim promissiones " divinas sic amplectamur, quem- " admodum nobis in sacris literis " generaliter sunt propositæ, & e- " am Dei voluntatem sequamur, " quam habemus in Dei verbo di- " serte revelatam:] quibuscum media necessaria & efficientia tam internæ gratiæ, quàm externi verbi ad promissiones *Dei* accepandas & voluntatem faciendam annexa intelligantur ex vi fœderis *Evangelici*, quod spiritûs, non literæ nudæ ministerium est juxta illud *Leonis*: *Qui instat præcepto, præcurrit auxilio*; Unde sub generali promissione & præcepto tutò quisque potest indubiâ fide se includere, & cum certâ spe ac fiduciâ ad thronum gratiæ accedere, veréque cognoscere, si non confidat *Deo* promittenti ac mandanti obsequatur, suam culpam esse, non *Dei*; idque per negligentiam suam, non gratiæ divinæ defectum accidere, nè incidat in illud *Salomonis Prov.* 19. 3.

Stul-

Stultitia hominis pervertit viam ejus, & contra Deum indignatur in corde ſuo. Quod *Auguſtinus* ſæpe commemoravit in eam ſententiam. Sic ergò promiſſis præceptiſque divinis in ſua juſtâ generalitate, cum debitis ſibi mediis auxiliiſque ſuppoſitis, conjungendum cum iiſdem Articulus noſter judicavit æternum illud *Dei* Propoſitum de his quos in *Chriſto* elegit liberandis & ſalvandis, ut ità principium ſalutis noſtræ ab æterno divinæ electionis conſtante propoſito, non temporali humanæ electionis incertâ lubricitate petatur, & gratia Liberi Arbitrii *dux* non *pediſequa* fiat, & vis omnis atque virtus, tam *pii affectûs* quàm *boni operis*, tam *fidei* quàm *perſeverantiæ* non ab humanæ voluntatis liberæ incertâ cooperatione, ſed divinæ gratiæ efficacitate proficiſcatur ut totum *Deo* detur, & omnis qui gloriatur in *Domino* glorietur.

Iſtis utrinque conſtitutis *Ordo* divi-

divinæ Prædeſtinationis noſtræ in Articulo 17° iſte videtur intentus; *Deum* præſcium lapſûs generis humani ad remedium ejuſdem ex ſuâ miſericordiâ filium mittendum decreviſſe, in eóque ſalutis conditionem ſtatuiſſe; tum ad eam in animis hominum producendam neceſſaria & ſufficientia media & auxilia omnibus generatim ſecundùm *magis* & *minùs* ordinâſſe, quæ magis ſpeciatim his quos in *Chriſto* elegit ex reliquo hominum genere, majoris & abundantioris gratiæ largitate, pro ſuo beneplacito, cumularet, quibus hi ad fidem perſeverantiam & æternam ſalutem certiſſimè perducantur, & reliqui nihil habeant quod conquerantur, & oſtendatur quid poſſit tum liberum hominis arbitrium ſub gratiæ communis & ſufficientis auxiliis ſibi relictum, tùm ſpecialis & efficacis gratiæ beneficium, his quibus *Deo* placuerit impenſum; Ità non tantùm de primo homine, ſed reli-

reliquis etiam consequentibus vera est sententia *Augustini: Sic Deus Dominúsque omnium ordinavit angelorum hominúmque vitam, ut in ea primùm ostenderet quid posset liberum eorum arbitrium, deinde quid suæ gratiæ beneficium, justitiæque judicium.* Sic *Deus servator est omnium hominum, sed maximè fidelium,* 1 Tim. 4. 10. quâ sententiâ *Apostolicâ* totam hanc caussam *Prosper* terminandam judicavit.

CAP.

Cap. II.

De morte Christi.

DE morte *Christi* tam plana est & ubique sibi constans *Ecclesiæ* nostræ sententia; pro omnibus omnino hominibus, sive pro omnibus omnium hominum peccatis *Dominum* nostrum *Jesum Christum* mortuum esse, ut mirandum sit ullos ex nostris ausos esse id in controversiam vocare.

"Artic. secundo: *Christus* verè "passus est, crucifixus, mortuus & "sepultus, ut *Patrem* nobis re"conciliaret, essétque hostia non "tantum pro culpâ *Originis*, ve"rùm etiam pro omnibus *actuali*"*bus* hominum peccatis.

"Artic. 7° Tam in veteri quàm in "novo *Testamento per Christum*, "qui unicus est *Mediator Dei* & "homi-

"hominum, *Deus* & homo, æter-
"na vita humano generi est pro-
"posita.

"Artic. 15° *Christus* venit ut
"agnus absque macula, qui mundi
"peccata per immolationem suî se-
"mel factam tolleret.

"Artic. 31° Oblatio *Christi* se-
"mel facta perfecta est redem-
"ptio, propitiatio & satisfactio
"pro omnibus peccatis totius mun-
"di tam *originalibus* quàm *actua-*
"*libus.*

Idémque habetur & in *Catechismo* communi, ut sensus planissimus secundæ partis *Symboli* in qua unicuique credendum proponitur in *Deum filium*, qui se & totum genus humanum redemit, juxta *Symbolum Nicænum*, *Qui propter nos homines & nostram salutem descendit &c* [Et in multis locis publicæ nostræ *Leiturgiæ*; ut in *Consecratione Eucharistiæ Deus qui dedisti nobis unicum tuum filium Jesum Christum pro nostra redemp-*

tione

tione mortem in cruce pati, ibique unicâ oblatione quâ seſe ſemel obtulit perfectum, plenum & ſufficiens ſacrificium, hoſtiam & ſatisfactionem integram faceret pro peccatis totius mundi] Et ſingulis miniſtratur his verbis. *Corpus Domini noſtri Jeſu Chriſti pro te traditum; ſanguis pro te fuſus conſervet animam tuam* &c. Igitur mors *Chriſti* in ſe ſpectata *ſufficiens* eſt pretium pro omnibus hominibus, ſi fuiſſet pro omnibus data; ſed ſcriptura ſimpliciter dicit; *Deum* dediſſe filium pro mundo, & *conditionem* ponit non de *morte Chriſti*, ſed de *fide hominis* & ſalute indè *conditionaliter* ſecuturâ; ſic datum eſſe filium ut ſi homines in eum credant, ſerventur: ſed ſive credant ſive non credant, *Deus* dedit pro iis filium, & in eo ſub *conditione fidei* ſalutem propoſuit; ut autem hanc conditionem homines præſtent, *Deus* & verbo præcipit, & facto per *Spiritûs Sancti* gratiam excitat.

tat & adjuvat, ut in hominibus non in *Deo* cauſſa ſit, ſi non crediderint: ſicut contrà ſi crediderint, id divinæ gratiæ non humanæ virtuti tribuendum. Unde elucet divinæ voluntatis ac intentionis fuiſſe, ut *Chriſtus* pro omnibus moreretur, quamvis non omnes indè per ſuam incredulitatem & impœnitentiam fructum ſalutis percipiant. Sed ſunt etiam quidam effectus ejus qui ad omnes redundant, ut communis *vocatio*; non tantùm *externi verbi* ſed etiam *internæ gratiæ* admonitiones & excitationes, & poſtremò *generalis* omnium *reſurrectio*. Nam ex eo quòd *Chriſtus* per ſuam mortem & reſurrectionem mortem vicit & reſurrexit, omnes ex morte reſurgent, ſicut ait *Apoſtolus*, 1. Cor. 15. 22. *ut in Adam omnes moriuntur, ſic in Chriſto omnes reſurgent*: Eâdem ratione *Dominium* ſibi in omnes homines, quia pro omnibus mortuus eſt, *Chriſtus* acquiſivit, ut S. *Paulus*

lus ad Rom. 14. 9. & 2 Cor. 5. 14, 15. monstravit; Quæ loca cum pro omnibus simpliciter mortuum esse satis arguunt; ut ità tum generalis promissio salutis omnibus si crediderint, communisque gratiæ sufficientia, tum etiam specialis electionis propositum, gratiæque *perseveranter* efficacis, præscientia & præparatio in eodem *Christo*, ejusque morte ab æterno prævisâ fundentur: Atque ex latere *Christi* in cruce morientis non tantùm *Sacramenta Ecclesiæ*, sed omnia etiam salutaria bona fluxisse intelligantur. Támque clara hæc sententia est in scripturis, ut *Calvinus*, qui alioqui rigidiorem de *prædestinatione* sententiam sequitur, eos ipsos locos quos alii ad minuendam *Christi* mortis amplitudinem arripuerant (in quibus dicitur, *mortuus pro multis*) ubique interpretetur de *omnibus*: Sic in 9 *ad Hebr.* 20. *Multos* dicit pro *omnibus*; sicut ad *Rom.* 5. 18, 19. *Certum*

tum quidem est non omnes ex morte Christi fructum percipere, sed hoc ideo fit, quia eos impedit sua incredulitas. Quæ verba satis clarè communi sententiæ favent. Itaque non est negandum ex nimis alto & rigido conceptu prædestinationis occultæ hoc quod tam clarum est, *Christum esse mortuum pro omnibus*, sed potiùs ex hoc tam aperto illud secretum ità explicandum, ut cum isto verè possit consistere, quod vulgato *Scholæ* dicto satis rectè traditum erat; *Christum pro omnibus mortuum esse sufficienter, pro electis & credentibus efficaciter*, nisi isti corrupissent exponentes per *hypothesin*; *Fuisset mors Christi sufficiens pro omnibus, si Deus & Christus ità intendissent.*

CAP.

Cap. III. & IV.

De libero Arbitrio & gratiæ cooperatione.

DE *libero Arbitrio* & *Gratiâ* brevis est *Ecclesiæ* nostræ *definitio* Articulo decimo proposita in his verbis: *Ea est hominis post lapsum Adæ conditio, ut sese* &c. In quibus verbis homini in *statu lapsûs* sive peccati tam vires quàm merita negantur ad bonum *spirituale, id est*, ad se convertendum vel præparandum ad fidem & invocationem *Dei* &c. Ubi nihilominus supponitur 1° hominem in *naturalibus* & *civilibus* liberum arbitrium habere, & vires suas naturales atque opera in eo genere bona, quibus tamen ad fidem & bonum spirituale se convertere & præparare non possit. 2° Necessitas *gratiæ* indicatur

dicatur ad pietatis opera facienda, quia abſque gratiâ *Dei*, ad pietatis opera facienda nihil valemus; ubi item ſignificatur, etiam ad opera pietatis facienda (gratiâ *Dei* ſuppoſitâ) nos aliquid poſſe & valere. 3° Unde detur & habeatur hæc gratia, *viz.* Gratia *Dei* quæ per *Chriſtum* eſt. 4° Quomodo gratia operatur, *viz.* præveniendo nos ut velimus, & cooperando dum volumus. Prævenit autem nos gratia ut velimus, illuminando mentem & voluntatem inſpirando, piáſque cogitationes & bona deſideria immittendo, & cor fidei affectionibus imbuendo. Ideo bonum opus non facimus, quia aut latet quod bonum eſt, aut non delectat, ut explicat *Auguſtinus*. *Ignorantia & infirmitas*, inquit, *vitia ſunt quæ impediunt voluntatem nè moveatur ad opus bonum faciendum aut abſtinendum ab opere malo*; ut autem innoteſcat quod latebat, & ſuave fiat quod non delectabat, Gratia Dei

eſt

eſt neceſſaria, quæ adjuvat hominum voluntates, quâ etiam ut non adjuventur *in ipſis* itidem cauſſa eſt, non in *Deo*. Cooperatur autem non tantùm concurrendo, ſed etiam dirigendo & protegendo, corroborando & adjuvando: nam conatus noſtri ad bonum *nulli* ſunt, ſi non per gratiam *prævenientem* excitentur, & *caſſi* ſunt ſi non per gratiam *cooperantem* adjuventur, ut ait *Bernardus de gratia & lib. arbitrio*. In quo tamen utroque actu gratiæ, liberum arbitrium non tollitur, ſed perficitur: nam ut ait idem Bernardus: *Epiſt. 46. ad Valentinum. Si non ſit liberum arbitrium, non eſt quod ſalvetur; ſi non ſit gratia, non eſt unde ſalvetur. Et Auguſtinus: Si non ſit liberum arbitrium, quomodo Deus judicat mundum? ſi non ſit gratia, quomodo ſalvat mundum?* Adde hic illud *B. Proſperi lib. 1. c. 1. de vocatione Gentium. Si tollitur voluntas, ubi ipſa eſt origo verarum virtutum?*

tutum? si tollitur gratia, ubi est ipsa bonorum causſa meritorum? In quibus omnibus de operatione gratiæ *irreſiſtibili* nullum verbum: nam quamvis gratia ſæpiſſimè *certè* & *infallibiliter* operetur, ubi operatur ſecundùm *propoſitum Electionis æterne*; certùmque ſit conſtare, *ſuppoſitâ præſcientiâ & præparatione divinâ* finis propoſiti conſequendi *Decretum*, tamen in his nec per *vim irreſiſtibilem* operatur, ſed ſalvâ ſub *gratiæ* auxiliis *arbitrii* libertate; & in aliis plurimis, poſitâ gratiæ præventione, eventum habet ſuæ libertati permiſſum. Denique ſic in *Articulis* noſtris, multíſque publicæ *Leiturgiæ* locis, Gratiæ neceſſitas aſtruitur, ut tamen ſub gratia, voluntas libera relinquatur, ſine quâ fruſtrà leges, præcepta, conſultationes, conditiones, exhortationes, admonitiones, promiſſiones, comminationes, laudes & vituperia, præmia & pœnæ proponerentur, omníſque curæ & diligentiæ ſtudii, conſi-

consilii, & laboris ratio tolleretur. Ità nec *nihil* nec *nimium* libero arbitrio tribuetur, nec ex una parte, cum *gratiæ irresistibilis* defensoribus, *liberum arbitrium*, non modò *ante gratiam*, sed etiam *sub gratia* negabitur & evacuabitur; nec ex altera parte, *Gratiæ salutaris* efficacitas ab *arbitrii* virtute & *libertate* devorabitur; sed concesso *gratiæ divinæ* principatu, *humana voluntas* ut pedisequa, libera tamen pedisequa, libereque gratiæ obsequens, adjungetur, per quam *Gratiæ prævenientis* monitionibus excitatam, & affectionibus præparatam & viribus roboratam & adjutam, homo & liberè & libenter *Deo* cooperetur, nè gratia *Dei* in vanum recipiatur.

CAP.

CAP. V.

De Perseverantia Credentium.

DE *perseverantiâ* sententia *Ecclesiæ* nostræ proponitur Articulo decimo sexto; *Posse homines post acceptum Spiritum Sanctum à grâtia datâ recedere, atque peccare, denuóque per grâtiam Dei resurgere ac resipiscere; ideóque illos damnandos esse, qui se, quandiu hìc vivunt, amplìùs non posse peccare affirmant, aut verè resipiscentibus veniæ locum denegant.*

Ubi primùm, *Peccatum* de quo hìc agitur, per quod à data grâtiâ receditur, in principio Articuli nostri, *Mortale* peccatum voluntariè perpetratum dicitur; nam præcedens Articulus 15 de *quotidianis & communibus peccatis* tractat, quæ omnibus *regeneratis* communia sunt,

in quibus offendimus omnes, salvâ tamen gratiâ, nec ab ea recedentes. Hic autem 16 Articulus, De *peccato mortali*, per quod post *Baptismum* & *Spiritum Sanctum* acceptum, à gratiâ datâ receditur, donec per pœnitentiam restitutio fiat. Ubi damnantur qui hoc peccatum non posse committi post acceptum *Spiritum Sanctum* affirmant, ut *Jovinianus*; aut pœnitentibus remittendum in *Ecclesia* negant, ut *Novatianus*. Sed nihil hic de *totali* aut *finali* defectione à gratia explanatum est.

Sed in *Homiliis de Periculo defectionis à Deo*, quæ eodem tempore *Ecclesiis* nostris in *Libro Homiliarum* præscriptæ sunt, satis significatur; *Posse homines post gratiam acceptam deficere ab eadem & perire*; ideóque diligenter contra hanc defectionem excitantur & armantur; Et in *Administratione Baptismi* pro certo affirmatur, & pecca-

peccatum *Originale* infantibus baptizatis remitti & eos verè regeneratos esse, ex quibus tamen póst multi prorsus deficient.

Verùm proximus Articulus 17 *Electos* & *prædestinatos* ab hoc periculo eximit, docens; *Deum constanter decrevisse eos liberare & salvare*, sed simul indicat; *Prædestinationem esse Decretum Consilii divini nobis occulti donec per fructus ejus annexâ serie eos certos patefiat*; quod non statim in omnibus credentibus fit, ideóque non facilè de *Electione* præsumendum, nec *Prædestinationem* nisi piis conferendam, his solis qui verè pii sunt, & sentiunt in se vim *Spiritûs Sancti* facta carnis mortificantem, ut *Augustinus* & *Prosper* docent. Qui in charitate *radicati* & *confirmati* fuerint, cum vera consolatione possunt de *Electione* divina cogitare, fidémque de salute per *Chri-*

ſtum conſequendâ ſtabilem habere, juxta *definitionem* in *Gratiano & Lumbardo* ex Patribus collectam; *Inchoatam charitatem eam eſſe qua amittitur, non radicatam aut perfectam*, juxta illud *Apoſtoli*, *Perfecta Charitas foràs ejicit timorem.* Itaque ex una parte, nec omnibus etiam *verè regeneratis* ac credentibus *certa ſalus* addicenda, nec eiſdem omnibus, quantoſcunque in pietate & fide gradus fecerint, *incerta ſalus* relinquenda, ſed his qui ſolidè in fide & charitate radicati fuerint, ut *Electis & Prædeſtinatis*, certa *perſeverantiæ* fiducia & ſpes firma *ſalutis* tribuenda.

Certè ſententia illa, de qua tantopere pugnatur; *De certa perſeverantiâ eorum omnium qui ſemel crediderint ac regenerati fuerint*, nullis unquam *Veteris Eccleſiæ* Patribus probata fuerat, ſed ab omni *Antiquitate* rejecta, & perpetuâ omnium

omnium temporum experientiâ nimium refutata, & non nisi hoc ultimo seculo nata, & ex æmulatione, quæ *Zuinglio* sociisque ejus cum *Luthero* intercessit, in *Ecclesiam* introducta.

Hac D. Overal.

FINIS.